

Laulu ja mängu leht.

Kuukiri Eesti muusika edendamiseks.

Üksteistkümmes aastakäik.

Vastutaw toimetaja ja wäljaandja

Dr. R. A. Hermann.



Tartus.

„Postimehe“ trükitöja trükk ja kulu.

1895.

Laulu ja mängu leht.

Kuukiri Eesti muusika edendamiseks.

üksteistkümmes aastakäik 1895.

Wastutaw toimetaja ja wäljaandja

Dr. K. A. Hermann.



1972

Jurjewis.

Trükitud K. A. Hermann'i kulu ja kirjadega.

1895.

S i s e k o r d.

Juhk kirjad.

Gesti rahwa wabastuse 75 aasta mälestuse juubeli-laulupidu 1894. aastal nr. 1, lhf. 1.
Üks mälestus Gesti röömu-laulupidust nr. 3, lhf. 17.
Soomemaa muusik nr. 6, 7, 8, 9, lhf. 41, 49, 57, 65.
Muusik wanas Egiptuses nr. 10, 11, 12, lhf. 73, 81, 93.
Gesti laul Põltsamaal nr. 12, lhf. 89.

Jutud.

Naljafas lugu wanaaegsest Roomast.	nr.	lhf.
Mälestused.	1	5
Wägisi madrusjeks wõetud Hamlet Kuningniku uhkus.	2	9
Tujufas tantsmeister.	2	13
Tujufas tantsmeister.	3	20
Wu-king.	3	21
Il cordaro ehk keeltetegija.	4	25
Hiire tarkus.	5	33
Heimaritsik ja mardik.	5	34
Waimuannete proow.	7	52
Önnelik leidja.	9	67
Wangiwõtja ise wangiis.	9	67
Trööstimata tüdruk.	10	77
	11	85

Sõnumid muusika elust.

lhf. 6, 15, 29, 45, 58, 69, 80, 86, 95.

Salmikud.

Luuletaja saatus.	nr.	lhf.
Põlgtus.	3	24
Tühi taat Taara mäel.	4	32
Mu laulud.	5	38
Rahutus.	5	40
Luuletuse laastud.	7	56
Siinilill.	7	56
	8	60

Seda ja teist.

Wäikesed mooselandid.	nr.	lhf.
Franz Liszti häategewusest.	1	7
Hiina keisri-laul.	1	8
Naljafas tõendus.	1	8
Hammas hamba wasta.	2	16
Täiesti läbi langemud.	3	23
Kuu ja luuletaja.	3	23
Kuber'i wiinised elupäewad.	3	23
Kust zirkus on saanud.	4	31
Koff ihkelide loojana.	4	31
Wõned lauljed Johann Nestroy juust.	4	32
Warane waimu tüpsus.	4	32
Goethe ja Ringer.	5	35
Juhjad kunstnikud.	5	35
Weider nuhtlus.	5	36
Weider nõudmine.	5	36
Palun veel kord wilistada!	5	36
Emile Augier ja leiertastimees.	5	37
Rubinstein'i arwamine naeste-rahwa kohta.	5	37
Üks laulnikuaine.	5	37
Huwitaw eladalaftmine.	7	53
Dotamata arwustus.	7	53
Underikas laps.	7	54
Kena wastukingitus.	7	54
Schiller kimbatuses.	7	54
Piibli sõnadega.	7	54
Terwise joomine.	7	54
Jätk „edasi“!	7	54
Hää tuju enne surma.	7	54
Wiisfakas meelitus.	7	55
Die Bull'ise.	7	55
Weider maiuseroog.	7	55
Nastia pulmad.	7	55
Kohutujoast.	7	56
Murja läinud lootus.	7	56
Hääteo palk.	9	71
Kõsimine.	9	72
Spicitiistlaste tööpõllult.	9	72
Huwitawa arwustuse.	11	88
Lajalle ja Schmidt.	11	88

Laulu ja mängu leht.

Kuukiri Eesti muusika edendamiseks.

Wastutaw toimetaja ja wäljaandja Dr. S. A. Hermann.

Ilmub kuus korda.

5 ind aastas kättesaamisega 1 rubla. —
Ise ära tuua aastas 80 kop.



Tellimisi wõtab
iga raamatukauplus ja muusika-edendaja wastu.
Toimetuse aadress tellimise, raha- ja muudete
kirjadele: „Dr. S. A. Hermann Surjewis.“

Eesti rahwa wabastuse 75 aasta mälestuse juubeli- laulupidu 1894. aastal.

Suurte laulupidude tegemisega on Eesti rahwas enesele juba tubli auusa nime teeninud. Sedasama tunnistas ta ka suure laulu- ja mängu-pidu läbi, mis Eesti rahwa wabastuse 75 aasta mälestuseks aastal 1894 ja nimelt juunikuu 18., 19. ja 20. päewal Eesti rahwa wanas asupaigas Taaralinnas pidas. Selle pidu tuletame siin weel kord meelde.

Pidu mõte tärkas juba enne aasta 1891 laulupidu rahwa seas ning sai wiimati nime-
tatud pidul õige elawaks. Kõik soowisidwad südamest, et feda pidu peetaks. Kewadel 1893 pani Dr. S. A. Hermann selle joowi joojalt Eesti Käsitööliste felftile, kelle president ta oli, ette. Selts pani feda enese poolt Wanemuise felftile ette, kes ka mõtte omaks wõttis. Dr. Hermann lahkus haiguse pärast Eesti Käsitööliste felfti presidendi ametist, ja Dr. S.



David Wirkhaus,
Eesti mängutooride isa.

laulude walimiseks tulidwad kokku kunstnikud J. Kappel Peterburist, R. Türipu Tallinnast, siis David Wirkhaus Wäägwereist, Siehle Karlowalt, Hellat, muusika-direktorid A. Wulffius ja C. Mickow ja wiimaks Dr. S. A. Hermann. Kõit need herrad käisidwad kolme päewa jooksul jõulu ajal 1893 Dr. Hermann'i korteris koos ja walisidwad pidulaulud wälja, mille trükk-paneel ka Dr. Hermann'i hooleks jäeti.

Juba enne feda oli pidu kirjatoimetaja cand. J. Tõnisson pidule kutse wälja saatnud — nii hästi ajalehtedes kui ka eralehel. Selle kutse pääle anti rahwa seast

Koppel astus tema asemele ning ajas asja edasi. Wanemuise felfti president G. Goldmann ja Eesti Käsitööliste felfti president Dr. Koppel kirjutasidwad siis palwetkirjale felftide nimel alla ja saatsidwad felle palwetkirja minis-
teriumisse pidu pidamise luba paluma. See luba tuli jügisel oktobri-kul-
tõesti. Wabaejal oli ka Dr. Hermann'i terwis jälle paranemud ja feda waliti Wanemuise felfti presidendiks.

Nüüd hakkasidwad pidu ettevalmistusjed. Pidud

üle 4200 lauljat ja üle 500 mängijat üles — nii suur hulk, nagu üleüldse veel ühelgi pidul Wenemaal ei olnud kofku laulnud. See oli Eesti rahwa 75 aasta wabaduse wili.

Pidu-komitee astus kofku. Pidukomitee ja pidu presidendiks waliti Tartu linna pääwanem tõsine riiginõunik Dr. W. v. Bock, asjatoimetajaks presidendiks Dr. H. Koppel, pää-kassameistriks G. Goldmann. Pidulaulujuhatajateks waliti F. Kappel, K. Tärnu ja Dr. K. U. Hermann, mängukooride juhatajaks D. Wirkhaus. Pidukomitee liikmed oliwad kõik linna tähtsamad mehed, ülemad ja ametnikud.

Pidu ettevalmistamine algas hoolet. Laulude trükitoi metati tahes trükitojas, sest aeg oli lähite ja iga jugu tööd palju. Sellegi pärast wiibis laulude trükitoi miteni kui esiofja taheti. Siiski saadi enne pidu mõni nädal sellega walmis. Pidukomitee pidas lihte puhku koosolekuid, mõlemad pidu-asutajad seltsid niisamati. Rahwa seas õpiti hoolega pidu laulusid. Pühalik wirtus ja usinus oli terwe rahwa seas pidu aasta esimejel poolel. Wäikesed kohalikud wabaastuse-pidud enne suurt pidu — nimelt isääranis Wiljandis, Rõuges, Maarja-Magdalenas — oliwad nagu suure pidu eelkäijad.

Pidu aeg jõudis kätte. Neljapäewal ja reedel 16. ja 17. juunil tuli raudteel üks erarong teise järele ja kõi tuhandeid lauljaid ja muid pidulisi wanasje Taavalinna. Riigi-walitus oli pidu-asutajate seltside palwe pääle sõidu-hinnad terwel Balti-maa raudteedel kuni Peterburi linnani edasi-tagasi lahkesti poole oja odawamaks teinud. See tegi pidule-tulemise hoopis kergeks ja tulijate hulga kolm kord suuremaks, kui ta muudu oleks olnud. Ilmad oliwad ka ilusad, nagu oleks Jumal ise pidu õnnistada tahtnud. Peagi oli Taavalinna pidulisi kubinal täis. Waevalt jõuti kõi kibeled pääwarju leida. Ka lauljad ja mängijad oliwad pea täiel armul ilmunud.

Laupäew 18. juunil kuulutatiwad pasuna-koorid kõigist linna-kirikute tornidest „Meil tuleb abi Jumalast“ puhudes, et pidu alanud. Terwe linn oli end pidu auuks lippudega ja pargadega ehtinud, nagu pruut pulmaks peidmehele.

Pidu-platstil endises „Resjurseje“ ehk nüüdises suure-põllumeeste seltsi wäljanäituse aias oli suur kõlakoda ehitatud, mis ise üle 2000 rubla maksis. Kõlakoja ehted ja pildid, pidu platši pingid ja istmed maksiwad ka üle 500 rubla. Kõlakoda ehtis juur Eesti kannel, ja sammastel seisiwad Keisri ja Keisrinna Majesteetide rinnakujub. Siin peeti hommiku wara waimuliku kongerdi proow ära, mis wäga ilufasti läks ja pidulaulu ilu tunnistas. Kõlakoja otjad oliwad lahti jäetud ja esine wäga kõrge tehtud: See wiga takistas terwe pidu ajal määratu lanlukoori laulu mõju wägewust, sest et hääled wähe laiali ja taewa alla läksiwad.

Laupäew kell 11 enne lõunat oliwad Peetri, Maarja ja Jaani kirikus pidu-jumalateenistused. Peetri kirikus pidas Paistu õpetaja F. Bergmann südamestesje tungiwa altari-kõne, mille järele õp. Dr. F. Hurt Peterburist mõnusa pidujutluse tegi. Maarja kirikus pidas kohalik õpetaja P. Willigerode altariteenistust, ja Tarwastu õpetaja M. Fürmann pidas tuumaka pidujutluse. Jaani kirikus tegi ülemõpetaja praost G. Dehn altariteenistust, mille järele professor Dr. F. Hirschelmann ilufas Eesti keeles palju tähendawa pidujutluse ütles. — Wene õiget usku pääkirikus pidas praost Tiisil Tallinnast ja Püha Georgi kirikus preester Winogradow jumalateenistust. — Kõik jumalateenistused oliwad Eesti keeli.

Kell 1 lõunel hakati määratud pidurongi kofku seadma, millest umbes 6000 inimest oja wõtsiwad. See oli rong, nagu teda Taavalinna enne mitte ei olnud näinud. Alles kell 2 jõudis määratu rongi ees-ots läbi Peterburi uulitsa ja üle kwiifilla linna nõukoja ette, kuna teine ots alles pidu platši juures oli ning aegamööda järele tuli. Biduliste 247 lanlukoori ja üle 30 mängukoori lipud kanti iga koori kohal rongis. Ararääkimata ilus tore ja suurepäraline oli, kui koorid lippudega üksteisest läbi käies endid nõukoja ette platstile ülesse seadsiwad, kus muusikamäng neid wastu wõttis. Linna-pää herra Dr. W. v. Bock teretas Eesti keeli siin

Kõik pidulisi linna nimel, ja Dr. Koppel lastis keisri-laulu laulda. Siis läks rong läbi Kütütki-uulitsa üle puusilla jälle piduplatsile tagasi. Terwel rongikäigul mängisid pasunakoovid ilusaid marsšide.

Suur waimulik kontsert algas kell 5 pärast lõunat pidu kohal. Äraraäkimata mõjus terve pidu rahwa lauldes pasunate saatusel koral „Wõta nüüd Isjandat wägewat kuningat kiita. See oli otse taewalik heli. Siis tuli Schuster'i „Püha, püha Isjand Sebaot,“ mis mõjuga läks. Selle järele tuli tšane Hürschelmann'i laul „Päemad ja nädalid,“ mis ijeärantis asjatundjatele meelbis. Tüürpu loodud motett „Hõifate, taewad“ läks wägewasti ja mõnustasti. Kõik need laulud olivad J. Kappeli juhatusel segakoorist lauldud, mille järele tuli pasunakoovide mäng Kink'i „Sell' ainsale“ Wirthausi juhatusel. Wäikse waheaja järel tuli mängukoovide kurb-marš, millega kontserdi teine osa algas. Siis lauldi meeskooriga K. A. Hermann'i „Palwe,“ Fr. Brenneri „Taewas ja maa,“ Schepski Läti „Isja-meie,“ Beethoven'i „Looja Palwe,“ Schubert'i „Püha“ ja Hauptmann'i „Uuu Sumalale,“ kõik need 6 laulu läksiwad ine puhtasti K. Tüürpu juhatusel. Lõpuks mängiti Stadler'i „Sumal on suur“ ja pärast wäikest waheaga Kreuzer'i „Karjase pühapäewa-laul“ wäga mõjusalt. Siis tuli kontserdi kolmas osa. Selles lauldi K. A. Hermann'i 8-hääline kiituse-laul „Oh kiida, mu süda“ äraraäkimata iluga, mida Wirthausi loodud taasmäng weel suuresti rohendas. Siis tuli Bortnianskij „Sa, Israeli karjane,“ soomlase P. J. Hannikaise „Kiidetud oled ja“ ja Mendelsson'i 8-hääline „Püha.“ Kõik need kontserdi kolmanda osa laulud olivad Dr. K. A. Hermann'i juhatusel ja kõlasiwad wägewasti ning armsasti. Sellega oli waimulik kontsert mööda ja jättis kõige ilusama mälestuse järele. Eht küll kannis kange kui ta foe tuul puhus, ei suutnud ta laulu wägewust ega mõimu ometi mitte taktistada.

Ohul esimesel pidupäewal oli suur piduööb, millest umbes 700 inimest oja wõtsiwad. Eht küll jõogid puudulised olivad ja ta joogi-poolist fagedasti puudus, ei riktunud see piduöögi osalistele rõõmutuju. Peagi algasiwad linnapää Dr. W. v. Bocki kõnega Keisri Majesteedi auuks terwišejoogid. Keisri Majesteedile saadeti tänutelegramm, mis õp. Punga ette luges. Dr. Koppel jõi kuberner Sinowjewi terwišt. Kütütelkonna esimees baron Dr. Meyendorf, landrat baron Tiefenhaußen ja piiskopp Freifeldt olivad õnne-soowi telegrammid saatnud, mis ette loeti. Op. Eifen-schmidt pidas mõisnikkude, baron Nolden Matskiwit edenenu Gesti rahwa, õp. Punga Kurfist Taaralinnas, linnapää Dr. v. Bock kõigi eestlaste, Dr. K. A. Hermann lauljate ja mängijate, õp. Willigerode Wanemuise ja Gesti käsitöbliste seltsi ja nende presi-dentide Dr. K. A. Hermann ja Dr. H. Koppeli, õp. Jürmann pidukomitee, Dr. Hellat kaugemate suguwendade, Dr. Hermann kiriku-õpetajate, prof. Dr. Hürschelmann Gesti koguduste, õp. Willigerode pidulaulal istuwa polizeimeister Rašt'i, Siehle Läti rahwa poolt õnne-soowi, Dr. K. A. Hermann nimelt Wene, Saksa, Soome ja Rootsi rahwaste, mag. Saifu Soome rahwa poolt, keda sündamest elada lasti, Kurrit Wirthaus'i — terwišeks lauakõnesid. Pidusööb lõppis teš-ööb ja läks wäga waimustawalt mööda.

Teisel pidupäewal, see oli pühapäewal 19. juunil, oli hommitu wara ilmaliku kontserdi proow, mis jälle wäga ilusasti läks ja lootust päewa iluks andis.

Pärast, kui lauljad ja mängijad olivad endid linnas lahutanud, tuli siis ilmalik kontsert ise, mis kõige ilusamaid helisid kuulutas. Kontsert algas Wirthaus'i juhatusel olema mängukoovi tüügiga „Keisri kutse.“ Siis tuli kontserdi esimene osa. Glucki „Rõõmu hääled“ kanti mõjusalt ette, selle järele Wiina Hermann „Mis ja nopid, neiukeno“, mis üli armsasti lauldi; selle järele tuliwad K. A. Hermann featud Gesti rahwawiisid „Ules, ules“ ja „Sokufene“, mis mõlemad suurt waimustust jünnitasiwad, ning millest wiimne otse tuld sündametesse sütitas; siis tuliwad mõjusalt N. v. Wilm'i „Kewadele“ ja soomlase H. Borenijuse „Kewade rõõm.“ Kõik need kuus segakoori-laulu olivad K. Tüürpu juhatusel. Waheajal kõlas Riesleri mäekalda marsš ja

wäitke wahje järel jälle kongzerdi teise oja alguseks „Ma-a-wägi rahu ajal“ mängu-kooridelt. Nüüd tulivad meestekoorid : Säbelmanni „Kaunimad laulud,“ R. Türrpu „Orn-hella neiu“, Gesti rahwawiisid „Arg kosilane“ Kuni-leidi ja „Kuffu, ja kägu“ R. A. Hermanni kottukolaga, P. Tschakowskij „Suwe õhtu“ ja F. Mayr'i „Gesti laul“ kõik kuus F. Kappeli juhatusel täie wägewa mõjuga, ning siis »Shah Nas-red-Din« marss mängukoorigega. Wäitke wahaja järel mängisidwad pasunad marssi „Hääd õnne“. Siis tuli R. A. Hermanni 8-hääline isamaa-laul „Minu armas ija-maa“ 3 soolo-häälega; see laul sünnitas suurt waimustust, ja teda nõuti 3 korda kuulda. Siis tuli Türrpu „Õhtu“, F. Kappeli „Wöörsil“, mida ka waimustusega kolm korda kuulda nõuti, ning M. Glinka „Oh ja armuke“, kõik neli lauldi R. A. Hermanni juhatusel ning lõpuks Kappeli „Oh kewade“ komponisti juhatusel. See kongzert oli ütlemata ilus ja jättis armja mälestuse, mis küll ialgi meelest ei kao. Op. Bunga tänas lauljaid ja mängijaid, et uad nii ilusasti oliwad laulnud ja mänginud. Tuhandete laul käib alati sügawashe südamesse.

Õhtul oli suures wäljanäituse ruumis üfsikute Gesti kunsinikkude kongzert, millest rohkesti oja wõeti. Selles kongzertis kuulsime herra Tamm'e ilusat metsa-ja herra Keiup'i toredat wiulimängu, mis mõlemad kuuljaid suuresti waimus-tasidwad, ning kuida proua Salme ja preili Minu Tamm'e laulud kõik üliwäga rõõmustasidwad. Kõik laulud ja mängud oliwad F. Kappeli käsijel kaunil klaweri-mängu jaatusel. Siin kuulsidwad eesilased suurel ilutundmisel oma eneste kõrgesti õpetatud laulu- ja mängu-jüingrite poolt mõnusat laulu ja mängu, mida harwa wõib juhtuda. Waimustus oli siis ka nii suur, et iga nummert teist ja kolmandat korda soowiti.

Kolmas pidupäew tuli kätte. Jällegi oli ilm ütlemata ilus. Kõik koorid kogusidwad endid kell 9 hommiku piduplatfile. Pidi nüüd wäljatulema, kes neist wõidu-hinda enesele auupalmits pidi wõitma wõidu-laulmisel ja -mängimisel.

Kui Mehul'i laul „Kuule, Jssand“ kõigist sega-, meeste- ja mängukoorigest R. A. Hermanni juhatusel wäzewalt ja ilu-wõimukalt oli proowits ette kantud, algas kohe üfsikute kooride proowi-laul wõiduks. 21 sega- ja 14 meestekoori wõit-sidwad proowist oja, neist arwati muusika-kommissjoni poolst 11 sega- ja 8 meestekoori sündsaks wõidulaulule lasta. Suur rahwast kuulas üfsikute kooride laulu.

Pärast lõunat kell 1/4 algas siis päris wõidu-laulmine ja -mängimine, kui Mehul'i laul oli rahwale ette lauldud, mida jällegi wäga rohkesti oli pidule ilmunud, sest igauks tahtis ju teada, kellele wõidupalm auuhindade näol kätte saab. Üks koor teise järele tuli armjamat ja ilusamat wõitlust ette wõttes, mida iganes arwata wõib. Sga koor püüdis, teiseil ilusamini laulda, et wõidu-palmi enesele saada. Et kõige paremad koorid ette lasti, siis saadi ka kõige ilusamat laulmisel kuulda. Koorid laulsidwad kõik wäga ilusasti, nii et wõidu-hindade jagajal muusika-kommissjoni mitte hõlbus töö ei olnud kõige paremaid kroonida. Sga koori laulmise järele kostis kätelaplastutamise kaja rahwa seas, sest laulud kolasidwad kõik wäga hästi. Ühti astu-sidwad 11 sega-, siis 8 meeste- ja wiimaks 6 mängu-koori üfsikult ette. Suur põnewus oli kuuljate seas teada saada, kes auuhinnad saanud. Lühikese nõuupidamise järele kuulutati muusika-kommissjoni otsused :

Segakoorigest : I. auuhind Riia „Smanta“ seltsi segakoorige, II-a. auuhind Tallinna Raacle kiriku sega-, II-b. auuhind Põltsamaa sega-, III-a. auuhind Tartu Maarja kiriku sega-, III-b. auuhind Siifatu sega-, III-c. Läfte segakoorige.

Meestekooridest : I. auuhind Wiljandi meestet., II. auuhind Waalu meestet., III-a. auuhind Wana-Tännafilma meestet., III-b. auuhind Rõngu meestekoorile.

Mängukoorigest : I. auuhind Solstre mänguk., II. auuhind Kilingi-Rõmme mänguk., III. auuhind Tubuliina mängukoorige.

Pääle selle saidwad veel kiita: Simuna-Budiwere, Suure-Jaani Ilmatari fegakoorid, Tartu „Wabaduse“ ja Maarja-Magdalena meeskoorid.

Suur hõiskamine ja rõõm tõusis iga kord kuuljate seas, kui auuhindadega kroonitud ja kiidetud laulukoorige juhatajad korda mööda ette astusiwad; neile plahutatati käsi ja puhuti pafunatega „elagu!“

Lõpuks lauldi veel fegakooridega Vinsöni Soome „Samaa laul“ ja meeskooridega A. Väte „Oh kallis kannis Põhjala“ ja J. Kappeli „Sõja-laul,“ mis waimustust sünnitasiwad. Op. Punga tänas kõiki tegelasi mõjusjal ja mõnusjal sõnal kõige waewa eest. Sellega oli pidule ots tulnud.

Kõikide südamed tufusiwad ja suud laulsiwad, kui wiimasets lõpuks keisri-laulu kõigi piduliste, lauljate ja kuuljate suust läbi õhu suurel rõõmul kõlas.

Et ka Sumalat selle ilusa korda läinud pidu eest tänada, lauldi jälle kõigi piduliste poolt „Oh wõtkem Sumalat,“ mis otse pikke mõjul rahwa hulgasse mõjus ju lugemata inimestel nähti pifarad filmas läikawat. Sellega oli pärispidu eestawa järele lõpnud, aga lauljad ja kuuljad ei juutnud veel ühest ära minna, nii armfaks oli pidu neile saanud.

Waimustatud wiifil hakati neid elada lastma, kes pidu oliwad juhatanud. Sinaapäa excellenz Dr. v. Bock, kes lühikefes kõnes oli ütelnud, et Eesti rahwas on end selle pidu läbi haritud rahwana ülesnäidanud, tõsteti lauljate poolest kätel tooliga üles ja hüüti talle „huraa!“ ja „elagu!“ Siis hüüti ka laulu ja mängu jahatajatele ja nimelt Dr. K. A. Hermann'ile, J. Kappel'ile, K. Tärnu'le ja D. Wirt-haus'ile „elagu!“ Ei unustatud ka pidu kirjatoimetajat cand. J. Tõnifsoni ära, kes weel pidust pika kõne pidas ja aru andis, kui mitu lauljat ja mängijat ja kust kohalt nad pidust oja wõtnud. — Ka miniftrite Durnowo ja Manasfjeini terwift hüüti lõpul.

Õhtuks oli lauljatele weel ifeäraline lõbu ootamata kombel ofaks määratud: Eesti kunstnikud proua Salme ja herrad Neiup ja Kappel Peterburift ja ofaw Sakfa pistoni-puhuja tuntud herra Seif Tallinnast andfiwad oma kunsti kõikidele kuulda. Wiimne puhus mitmed pistoni tükid üli suure ofawusega. Siis mängis hr Neiup väga ilufasti wiuliga, ja proua Salme laulis mitmed laulud, kuna hr J. Kappel kõiki klaweriga faatis. Kõik wõeti waimustusega wasta. Paremini ei wõinud pidu lõppeda.

Nagu suur ilus unenägu on meie suur pidu mööda läinud ja on kõige ilufama ja lahkema mälestuse jätnud, mis kaua kõikide hinge faab täitma.

Naljafaks lugu wanaaegfest Noomast.

Wanaaegfjed roomlased ei käinud mitte alati tõfiste nägudega ja toreba togaga ehitud oma kuuljal kõneturul jalutamas, waid faäl mängiti wahesti ka koguni kentfakaid taru-tükkifid ja faadeti mitmesuguseid naljakaid tempufid korda. Nõnda olla faäl kord ka järgmine kentfakas lugu pillimeeste elust etendusale tulnud. Wana Nooma mängukoorige seas oliwad wilepilli-puhujad kõige tähtsamad mehed, kes kirikliffude ja ilmaliffude pühade pühitfemifeks ja lõbustufeks ialgi ei tohtinud puududa. Selle eest ei saanud nad mitte üksnes oma waewapalka, waid riik auustas neid päalegi weel sellega, et ta nendele igal aastal 13. mail kapitolumi ruumides piduliku jõwma-aja walmistada lastis. Ühel ilufjal päewal ei tahtnud fenat ehk ülem riigi-nõuufogu feda kombet enam täita lubada, fefst ajad oliwad halwad, jõjafalud suured olnud ja selle pärawt raha riigifasfjas napifks jäänud. Sää! aga heitfiwad kõik wilepillimehed ühte nõuusse ja ütlefiwad, et nad eelfeizwatel ohwri-pidudel, mis Jupiteri, Suno ja Maarji auuks piduwad ära peetama, oma pillidega mängima ei tule. Selle läbi oletfiwad pühad aga täiesti pidamata jääma pidanud — ilma muusifkata oletks fee ju

täiesti võimata olnud. Senat jäi aga jonnakalt oma otsuse juurde, et riigikassa praegune seisuford pillimeestele pidu-söömaaegä valmistada ei lubawat. Pillimehed olivad oma poolt niisama kangekaelsed ja kolisivad oma eestvedaja Deciuse nõuu pääle Roomast välja, ligidal olevasse Tiburi linnakesesse, mis Anio jõe kohjeweate kostede kalbal seisis. Seejama Decius armastas aga ühe Tiburi juurt jugu elaniku tüttart, kes aga niisugust rändajat muusikanti jugugi selle auu wääriliseks ei arwanud, et teda endale wäimeheks wõtta. Nõnda seisiwad asjalood, kui Rooma poolt häda sunnil hakati pillimeestega lepitust sobitama ja neile harilik mai-kuu söömaaeg ka senati poolt anda lubati. Selle järeleandmise läbi läksiwad aga mehed nii upsakaks, et nad weel igal aastal teist prii-pidu nõudsiwad. Pitema põiklemise järele töotas Rooma senat nendele ka weel seda meelehääd teha, aga üksnes sel tingimisel, et nad nüüd jalamaid tagasi tulewad. Aga pillimehed tõrguwad ikka weel wastu — tahawad weel Tiburis oma wabadust maitsta. Aga nende esimehel, Deciusel, oli nüüd koguni teine plaan wõetud. Sepingu sobitajaks ja wahemeheks pillimeeste tõrkumise asjus oli Rooma poolt just see tähtjas Tiburi kodanik walitud, kelle wäimeheks Decius jaada tahtis ja kellele Rooma senat oli lubanud waewa eest tänulik olla ja ta auu kõrgenduse pääle mõtelda, kui ta selle ülesandega korda saab. See kõdistas wana mehe auuahnust, aga ilma Deciuse abita ei saanud ta midagi korda jaata. Decius aga nõudis ikka ta tüttart omale tahts, kui ta kõil nõnda korraldab, et Rooma senat rahul peab olema. Wana rikas mees andis woimaks järele ja walmistas siis pillimeestele Deciuse nõuu pääle suurepäralise pidu, mille juures kallis marjawiin ojadena woolas. Kui juba linnas filmad oliwad kirjuts wõetud, pidi pidu väljas pool linna ilusal haljal aasjal alles oma tipule jõudma. Selle tarwis oli siis kuus päratu juurt wanfert muretsjetud, mille pääle wiina-waadid pandi, kuna muidugi janused pillimehed rõõmuhoistel nende kõrwal aset wõtsiwad. Aga peagi lamasiwad nad, täis kui sitikad, oma wiina-waatide kõrwal, ja sõit ei läinud enam aasjal määratud pidu-platsile, waid — otse Rooma linna, kus pillimehed suure imestusega oma filmi selgitama hakkasiwad. Nüüd saiwad nad jäläl oma kaks pidupäewa aastas riigi kulu pääl, Decius oma armukehe, ta ätataat kõrgema aunnime ja meie selle õpetuse, et pillimehed alati hääd kurgulopustu armastawad, nagu Tiburi ja Anio jõe kalbal, nii ka mujal.

—bb—

Sõnumid muusika ja muu kunsti elust.

Leoncavallo käib kohtus. Tema ütleb nimelt, et tema laulelduse „Pagliuzzi“ (weiderdajad) sõnad olla süündinud loo järealt wõetud, aga Brantfusse theatrikuuletajad Catull Mendes ja Paul Ferrrier ütlewad, et see mõlemate tööst olla näpatud ja nõuanud Leoncavallo käest kohtu läbi tasu. Saab näha.

Daanii kuninganna on suur klaveri- ja niisamati kandle-mängija ja on mitmed tükid neile mänguriistadele komponeerinud. Ka on mõni mäng mõlemale mänguriistale kookumängida, ja mõni on ka klaverile ja tiisfarwele, mida nimelt hingama läinud Wene keiser Aleksander III. wäga ilustasti mängis, kus juures kuninganna, tema kõrge ämm, teda klaveriga saatis.

Apollon-hymnus, mis Delphi linnas maa seest on wäljakaewatud, olla uii hästi laulu- kui ka mängu-nootidega. Paljud loodawad, et nüüd wanade greeklaste laulu- ja mängu-wõidusest aru jaadaks. Greeklased olla oma laulu ja mängu tarwis wana moodi noodi-tähestikku tarwitanud. Aga wadata on, kas lugu nii ja kas tõesti greeklased ka kookutõla on tundnud, nagu mõned arwawad.

Meiu Johanna Brackenhämmer, kes Pauline Lucca käest on laulu-õpetust saanud, leiab Saksamaal kiitust ja on Danzigi linna theatri esimeheks soprani-lauljaks kutjutud.

Suglise-maal on aastal 1893 ühte kofku 148,645 konzerti antud, nagu keegi arwustilane on wälja rehkendanud.

Sonzogno, Italia muusika-kirjastaja, on uue laulelduse «La Martire» wäljaandnud, mille looja A. Samara olewat. Laulelduse teine järt leidnud kiitust, kuna kolmas järt, milles mängu päristegelane neiu end sütte wingu läbi surmas, mitte mõju ei teinud.

Klaweri-maksu on Kölni linna walitsus linna elanikkudele pääle panna otsufets wõtnud. Igaiüks klaweri-omanik pidada klaweri pidamise õiguse eest linna kasjale maksma. Saksa-maal on juba muidugi klawerimäng wähenemas, selle pärast on jäärane maks põhjuseta ja kahjulik.

Amerikas on nüüd asi tõesti nii kaugele jõudnud, et telefoni abil ühel kohal antud konzerti wõib mitu sada wersta kaugel kuulda. Traadi otja paneb konzerti-kuulja kõrwa külge ja kuulab siis konzerti, mis mitu sada wersta temast eemal antakse ja kuhu tuppma tema traat ulatab. Seda wiisi ei ole wiimaks tarwis, et kunstnikud reisirwad, waid igas linnas, mis telefoni läbi teiste maailma linnadega ühendatud, wõib üks kunstnik terwele ilmale konzerti anda. Lugu on nimelt nii, et igas linnas iga maja ühe keskjaamaga traadi läbi ühendatud on. Igal traadil on oma nummer. Telefoni jaama-ametnik paneb selle maja traadi, kuhu konzerti juuwitakse, konzerti-maja traadiga ühte, ja nüüd wõiwad maja elanikud kodus konzerti kuulda, ilma et nendel jammugi käia tarwis. Nii kaugel on asi juba Amerikas.

Benjamin Godard, kuulus Prantsuse helilooja, on ühe laulelduse furres poolelt jätnud, mille nimi «la vivandière» on, ja nüüd on helilooja pärijad selle laulelduse teise helilooja Wibal'i kätte andnud lõpetada ja näitelama tarwis sisse seada.

Anton Rubinstein'i testament on nüüd Peterburis awaldatud. Tema mõlemad kwiimajad Peterburis olla 340,000 rubla wäärt. Need majad on poja ja tütre omaks saanud, kes lesta-emale on 112,000 rubla wälja maksnud. Ka jaab lesta kõik sissetulekud oma mehe trükitud helitöödest, mida on 12 lauleldust, 16 sifooniat, 18 keelpillimängu, 17 soolo-mängu keelpillidele, 10 suurt klaweritükki mängu-koori saatusega, 1 helitöö kahela klawerile, 7 klaweri-mängu neljale käele, 48 klaweri-mängu kahela käele, 10 suurt laulutööd ja 196 laulu Wene, Prantsuse ja Saksa keeli sõnadega. Kõik, mis nende müümisest sisse tuleb, jaab lesela, kuna üksnes ooper „Dämon“ oma sissetulekuga tütrele proua Weresowile jaab.

Seda ja teist.

Wäikjed moosikandid. Rohutirtsude, ritfikate ju kiltide laulu üle on uuema aja teadus juba mõndagi huwitawat seletust toonud. Ka wanal ajal teati nendest juba mõndagi jutustada, sest üks wanaaegne Greeka luuletaja kiidab neid nii: „Õnnelikud on rohutirkad, sest nende naesed on tummad“. Ja tõesti lõwwad nende putukate seas üksnes isajad loomad oma lugusid, nagu see ju ka laululindude juures sünnib, kuna mõistusega ja kõnecondega ehitud põrmuliste seas olu ennemalt ümber pöwratud on, nagu meie konservatoriumide ehk muusikaülikoolide õpilaste arwust näha wõime. Näitelawal on ju pirmadonnad alati kõige wägewamad muusikalise mõjuduse awaldajad, ja kuba õrnemat sugu „Klaweri lõwwad“ wahest muusiku wastu patustawad, sellest wõiwad need jutustada, kes wastu tahtmist niijuguste kunstetenduste õhwraks on saanud. Uuemal ajal on nüüd aga põllul ja aasal ajumate wäikeste pillimeeste mänguriistastid uurrima hakatud ja selle juures selgeta tehtud, et puude otjas elawatel tirkudel ja kiltidel hoopis teised mänguriistad on kui heinamaal elawatel rohutirkatel. Puutirkudel ja kiltidel on muusikariistad paremal ja pahemal pool ülemistes tiiwades. Kumbalgi tiival on sel kohal, kus ta tehaga kofku on kaswanud, ümmargune kaunis jäme weresoon, mis põnewile tõmmatud nahaga kaetud

on. Parema tiiva werefsoon on täiesti pahema tiiva omaga ühte laadi, aga nende ümber põnewil olew näht on paremal tiival klaasi farnane läbipaistew, pahemal tiival aga tume ja weidi läbipaistew. Pahema tiiva „kõlajoonel“ on pöönad risti alumisel küljel, paremal tiival aga päälmisel küljel.

Kui need muusikandid oma konzerti algawad, siis kergitawad nad wähefesi oma tiimu ja õõruwad siis suurel kiirusel pahemat tiiva parema wastu. Pahema tiiva kõlajoon on siis wiuli poogna asemel tarwituses, kuna parema tiiva soon wiulikeele asemel ja klaasifarnane näht kõlajooks on. Rohutirtjudel on wiulipoognaks tagumise kintsu kare äär ja keeltets päälmise tiiva pikuti jookswad sooned. Nende wahel olew näht on kõlajooks. Need loomakesed on kõige wirgemad mängumehed, sest kui parem jalg wiuli sugemiseft ära on wäfinud, astub pahem jalg tegewusesse, nii et konzert wahetpidamata wõib edasi kesta. Ka nende mõlemate tirtjudugude mänguriistade kõlawärw on iselaadi. Need, kes päälmisft tiiva poognaks tarwitawad, sünnitawad heledaid wiulihelisiid ja sagebasti kuulufje neid koguni mahedat adagiot eten dawat. Rohutirtjudest sünnitatud hääled on rohkem firistamise laadi. Meie putukate uurijad on koguni tähele pannud, et nende wiifide taht ehk rhytmus muusikantide sugutõuu järele iselaadi on, ja nad on selles hää tundemärqi leidnud nende tõugude wahel kindlat wahet teha. Üks putukaaurija olla koguni iga sürgutõuu lauluwiifi nootidega üles kirjutanud. Loomade keele üle on juba teadusliifi tööfid trütkis awaldatud; wiift toob meile tulewit ka teateid loomade helikunsti üle, milles muidugi putukate pirisemisel ja firisemisel oma määratud koht saab olema. —dd—

Franz Lijzti häättege wuufest räägib La Maza järgmise jutufese: Kui Franz Lijzt noore mehena alles Pariisil elas, palus kord üks uulitfapühkija temalt armuannet. „Armas sõber“, wastas kuulus klawerikunstnik, „annakfu Teile hää meel midagi, aga mul on praegu üksnes üks wiiekümnesfrankiline paber taskus“. — „Subage, küll ma ta Teile ära wahetan!“ oli rutuline wastus. „Kuid see on üksnes halw — kuhu ma nii kauaks oma luua jätan?“ — Minge pääle, küll ma Teile luua nii kauaks oma hoolde wotan,“ ütles Lijzt. Ja uulitfapühkija wõttis suure raha wasta ja pani oma putked mängima, terwest Pariisil linnaft imestatud kunstnikku juure luuaga kõige kaidawamale bulwarile helisma jättes. Wiifugufes olekus leidis teda üks sõber, kes seda nähes oma filmi ei tahtnud uskuda. „Oled ja kerge inimesi uskuma!“ hüüdis sõber naerdes, kui ta asjalugu oli teada saanud. Aga warsti tuli ka uulitfapühkija wahetatud rahaga tagasi ja päästis Lijzti ta imeliku sõjarista kandmisest lahti. „Siin wõiffe oma luud tagasi ja see weel pääle kauba,“ ütles Lijzt ja lastis poole rahajumma imestlewa töömehel pihku libijeda, ehk tal küll sel puhul rohkem raha ei olnudgi. Wiifugufeid hääteguft on Lijzt paljugi korda õpetust jaganud ja selle läbi kustumata tänu ja auustamisft ära teeninud.

Hiina keisri-laul. „Taewaste riigi“ kodanikkude keisri-laul kannab nime „Hwa-tschou-ko“ ja tal on päratu hulft salmisid, milles keisrile ärarääkimata palju auu ja kiitust öeldakse. Niisama weidrad, nagu salmid, on ka laulu muusik meile kõrwadele. Laulude seas anname Hiina keisri-laulu noodid; kellel lusti on, katfugu neid laulmisefks wõi mängimisefks tarwitada.

Maljakas tõendus. Tuttaw ooperilaulja L. kinnitas kord, et ooperis muusik pääasi ja sõnadel ühtegi tähendust ei olla, ja tõendas seda, kui selle pääle kihla weeti, järgmisel kombel. Ta wõttis „Zauberflöte“ft aria: „See pilt on waimustawalt ilus“, ja laulis ta ühele inglasele järgmiste sõnadega ette:

„See wereworft on hirmus pats,

Sa Seppel on üks rumal faks!“ jne.

Snglase süda sai sellest nõnda liigutatud, et tal silmad wesiufeks läkfiwad, ja laulit oli oma kihlweo — wõitnud.

Laulu ja mängu leht.

Kuulsi Gesti muusika edendamiseks.

Wastutaw toimetaja ja väljaandja Dr. A. A. Hermann.

Ilmus kuus korda.

5 ind aastas kättesaamistega 1 rubla. —
Ise ära tuua aastas 80 kop.

Tellimisi wõtab

iga raamatukauplus ja muusika-edendaja wastu.
Toimetuse aadress tellimise, raha- ja muudele
kirjadele: „Dr. A. A. Hermann kirjewis.“

Wällestused.

„Lapsed, tulge üles!“ kuulsin isa hüüdma.

Miks siis täna nõnda wara? mõtlesin ma pool unes. Ma ei käinud veel karjas, selle pärast oli warane ülessetõusmine minule tundmata asi. Hää küll, kui wanemad õed üles tuliwad, miks pidin siis mina täna ka ruttu woodist tulema, sest isa hääl korvas ikka veel: „Lapsed kõik, ruttu, ruttu!“

Kohe tuli ka ema, wõttis mind sülega woodist, wiis pesuwaagna juurde, ja pesti silmad unest ära. Nüüd nägin, et kõik juba ilusjas piduriietes oliwad, ja warsti tuliwad ka lauljad meie juurde kottu. Külla neiud ja noored mehed oliwad kõik talwe isa juures koolimajas laulma õppimas käinud, need seisiwad kõik õnes nagu mõrskjad ja peiud ehitud, ja kõikide näod oliwad rõõmsjad ja õnnelikud, nagu astukhiwad nad kohe kuhugile teadmata ilu ja õnne aeda. Päite



Miina Hermann,

Gesti arellimängija ja peitlooja.

ma õnnelik! Minu ootus ja arwamine ei olnud mitte õige. Warsti sõitis hobune ukse ette, ja mind tõsteti wankri pääle, kus ema mind oma julle wõttis ja isa hobust ajama sinna kõrwa istus. Taewasse seekord ei saanud, aga ilus oli ka see haljendawatest põldudest ja ja õitswatest aasadest hoopjal suweajal läbi sõita ja mitte nüüdagi muud teada kui seda, et rõõmus olles hõifata. Meiega kaasa sõitis palju külarahwast. Küll me sõitjime kaugele! Ma küsisin juba isalt, kas me nüüd ilma otša sõidame. „Ei“ mu laps, wastas isa. Palju wõõraid tuli meile wastu. Ikka küsisin ma isalt, kes need on, kas tema neid tunneb. „Ei tunne,“ oli tema wastus. Siis arwasin ma, et me nüüd wist ilmaft wälja sõidame, ja teatasin ka wanematele seda. Need seletasiwad mulle, et ilmal otša ei ole ja et me ilmaft wälja ei saa enne, kui ära sureme. Kas

järas kuldse hiilgusega, ja rohulatwadel wätkusiwad tuhanded kastetilgad kui pärlid ja kallid kiwid. Küll oli ilus! Ma olin ammu taewa ja päikese poole waadanud ja sinna saada igatsenud. Olin ka Sumalat palunud, et ta meid kõiki kord sinna wõtats, ja lootsin kindlasti, et see ükskord sünnib, sest Sumal lubab neid, kes teda õiglasest südamest paluwad, kuulda. Nõnda arwasin ma, et see wist sündima saab, ja taewas ennast päikese hiilgusel lahti teeb. Küll olin

fiis ilm nii suur on? Me sõitsime väga kaua, ja kõik oli võõras. Nüüd jõudsime ühe suure metsa lähedale, kust meile laulmise kaja vastu kõlas. Teisel pool hülgas jõgi, kus pääl lippudega ehitud lootsikad ujusivad. Ka säält poolt kuulsin laulmist ja hõiskamist. Mis see kõik oli ja mis see tähendas, sellest mina veel aru saada ei jõudnud, ehk isa küll ütles: „Me lähme Rabina lastepühale.“

Varsti nägin ma, et mets, kuhu jõudnud olime, lapsti täis oli — palju võõraid ja ka need lapsed, kes talvel isa juures koolis olnud olivad. Nüüd hakkasime koos mängima. See oli palju lõbusam kui talvel külmana, kui vahetundidel väljas lume-hange otjas mängisime. Laulusid kuulsin jälle palju, tuttavaid ja ka koguni uusi. Võibulaulmise ajal olin ma ema selja taga, sest jälle ei laulnud lapsed kaasa, vaid ainult suured.

Iga koolmeister laulis oma lauljatega ühe laulu üffikult, muidu lauldi ja mängiti hulgas, mis mulle väga imelik ette tuli, et nad kõik kokku sündisivad. Mängijate seas tundsin ka oma risti-isa David Wirthhaus'i ära, keda meie kodus lihtjalt Wäägwere koolmeistriks hüüdsime. Küll ostas ta ilusasti mängida! Ma ei osanud enam midagi mõelda, ei arvata, see läks kõik üle minu mõistuse. Kõik oli mulle imelik ja arusaamata. Kõik see päev ujusin ma õnnes. Laste mängudest ei võtnud ma enam osa, vaid istusin lauljate ja mängijate lähedal ja kuulasin. Õpetaja, õnnis praost A. S. Willigerode, tuli ka meie juurde ja ütles: „Noh Miina, kas juba väsinud oled, et siin wanade seas istud ja laste hulka mängima ei lähe?“ Mul oli küll sant eunast väsinuks pidada lasta, sest ma olin muidu nii elav, et ema tihti ütles: „Sind pane kas või pilvede poole ülesse jooksuma, küll ja sinna ka päralt saad.“ Aga niisama halb oli mul ka õpetajale ütelda, et ma laste mängust ei hooli ja et ma kuulan ennem laulu ja risti-isa mängu. Ma ei tundnud kõik see päev isu, jöin ainult vahel janukustututses wett: Muusik awas mulle uue ilma, tõi ette kõitsugused aimamised, ja ma jäin sügawasje mõttesse.

Õhtul kodu sõites olin ma puru väsinud ja magasin kõik tee wankris. See oli juwel 1869. Nüüd oli kõik ilm ja elu minule kui üks mõistatus, millest ma aru ei saanud (wist jääb ta minule ka selleks). Küsisin küll wanematelt jelle ja teise asja üle järele. Wist ei teadnud nad minule selget otjust anda, wõi ei saanud mina millesigi aru. Muud ma mõelda ei osanud kui: Sumal, ilm ja muusik. Aga kust muusik ilma sai? Piibli-loos sellest midagi ei seisnud. Kas pidi keegi taewas käinud olema, ja on teda säält maha toonud? Ma ei kuulnud kunagi kedagi jelle üle rääkima, et mõni inimene muusikat loonud oleks. Selle üle järele mõteldes läks mõni hääl aeg mööda. — Teisel juwel pandi mind nurmele figu hoidma, jääll oli mul aega veel rohkem mõelda ja lindude laulu kuulata kui tudus. Kas wast mõni lindudest muusikat õppinud ei ole. Kõhe hakkasin loofesega, kes maast ülesse poole lennates firistas, ühes laulma. Laulsin seda, mis talwel koolilastega koos õppinud olin, aga meie laul ei sündinud sugugi kokku. Kuulasin uuesti, on see mõni uus laul, mida veel keegi ei oska? Ah ha, hüüdsin ma rõõmuga, nüüd tean küll, kust uued laulud tulewad, warsti õpin ära, kuida loofene laulab, ja kui õhtu koju lähen, wiin teistele juure uudise kaasa. Kuulasin, kuulasin, katsusin ühes laulda, aga ei saanud. Lõofene laulis just niisama kõrgelt kui ta lendas, minu hääl oli küll hele ja kõrge, aga siiski ei saanud ma loofese laulu ära õppida, mille üle ma õige rumoaks jain. Bidin edasi mõtlema, kust uued laulud tulewad. Korra wõtsin ühe raamatu, mille seest isa laulda lastis, kätte. Kaane pääl seisis „Laulu jalgukene,“ wäljaandnud õp. A. S. Willigerode. Iga laulu pääl seisis üks isefugune võõras nimi, keda ma veel kunagi kuulnud ei olnud ja kellest ka keegi kunagi midagi ei rääkinud. Kes need inimesed on olnud? Kuna nad elanud? Kes teadis mulle seda ütelda? Aga inglite seas ma nende nimed ei leidnud, ehk ma neid küll pühast kirjast mitut tundsin.

— Mendelssohn'i, Abt'i ja Taubert'i ei olnud ma kuzgil leidnud. Laulud õppisin küll ära, aga kust nad siia ilma saanud, ei teadnud ma weelgi.

Suwi oli mööda, talwel oli nuidugi rohkem tegemist toas. Kord leidisin kooliraamatute hulgas ühe raamatu, päälkirjaga „Joosep Haideni elukäik.“ Gimuga hakkasin seda lugema — arwates sääl niisuguseid imeasju leida, nii kui noore Robinsoni eluloos. Oliwad ka küll imeasjad sees, aga hoopis teistsugused. Joosep Haiden oli wäeste wanemate laps. Tahtis muusikat õppida ja teenis omale lauldes leiba, et ennast elatada ja sääl juures õppida. Kõigist raskustest hoolimata sai ta suureks laulumeistriks ja tegi sajandest tuured ja üli ilusad laulud. Müüd oli mul teada, mida mitu aastat asjata uurinud olin. Joosep Haiden oli inimene, ja päälegi waene. Muudugi teada oliwad kõik, Mendelssohn, Abt ja Taubert ka inimesed. „Mina olen ka inimene,“ ütlesin enesele juures wõidurõõmus, „ma katjun järele, kuida kõik need laulud, mida laulame, tehtud on ja teen ka laulusid.“

Kas minu laulud aga ka nii ilusad saawad kui nende omad? Noh, küll seda mulle külalapsed ütlewad, kui nendele ette laulan. Suwel, kui teiste karjastega wainul olime, tuli ka minu le wisi laulutuju pääle. Kohe käskisin karjased kõik kokku tulla ja hästi waguksi olla: „Ma laulan mõned uued laulud, mida isalt õppinud olen.“ Eht ma küll kõige pisem olin, siisgi kuuldi sõna, ja kõik asuwid minu lähedale. Ma läksin kõrge mäta otsa, waatafin säält halja metja ja õitswa aasa poole ja hakkasin nendest laulma. Seadsin wiisi lõbusa takti järele ja laulsin sinna sõnu kõitsuguseid juurde — metja, lillede, taewa ja päikese ilu kiites. Ma laulsin õige kaua, laulud ei tahtnud otsa saada. Karjased laksutasiwad käsa ja käskisiwad enestele ka neid laulusid õpetada. „Kust ma õpetan, ma ei teagi enam, mis ma laulsin — kõik on meelest läinud, sest need ei olnud õpitud laulud, waid ma mõtlesin nad ise wälja.“ Karjased imestasiwad minu wastuse üle, aga nad pidasiwad mind müüd palju kõrge-maks ja hoidsiwad minu loomasid ka, kui ma nendega aga juttu ajasin. Kodus õppisin ma ikka edasi. Wäikese oreliga õppisin ühe korral kuulmise järele mängima, siis waatafin järele, kuida see noodis oli, jelle järele õppisin ka teised laulud noodi järele mängima. Müüd oli mul kõrge iga laulu ära õppida, aga ise ülesse kirjutada — jellelega oli weel tegemist. Praegu on mul weel mõned wiisid meelest, mis teaduse puuduse pärast kirjutamata jäiwad. Mulle ei olnud neid ka tarwis, sest ma õppisin iga päew oreliga isegi uusi laulusid juurde.

Müüd kuulsin ma ka mitut uut asja. Taheti ühte kooli asutada, mida Alet-fandri-kooliks nimetati. See pidi üks kõrgem Gesti kool olema. Ka oli isa ühe Gesti Kirjameeste seltsi aastaraamatu kudu toonud. Seni ajani ei olnud ma weel sõna „Gesti“ kuulnud. See oli uus, seda hakkasin müüd tähele panema. Gesti Kirjameeste seltsi aastaraamatut lugesin nii kaua, kuni ta mul pääs oli. Ka liikmete nimekirja õppisin hoollega, tahtsin ju teada, kes sääl tööd teewad. Wille kallal nad aga sääl töötasiwad, seda ma weel aru saada ei jõudnud. Tänini tundsin laulu-raamatut laulusid ja ka imalikfuisid laulusid kewadest, lilledest ja palju muud, mis ilus ja kaunis on. Müüd kuulsin aga laulu:

Gestimaa mu isamaa,
 Kuus mull' armas oled ja.
 Murdmad rasked tormid, tuuled
 Sinu wiimsed tamme-puud,
 Siisgi hüüdwad minu huuled:
 Gestimaa, sull' annan suud!

Weel palju teisi uusi asju puutus minu kõrwu, millest kõigest ma elawalt oma mõtetega osa wõtsin. Aga ilusad ja waimustatud oliwad need kujutused, mida ma siis oma lapseliku meelega isamaastegin. Laulud, nagu järgmine L. Koidula oma:

Mu isamaa on minu arm,
 Et teda jäta ma,
 Kas peats jada surma ma
 La pärast surema.

Waimustaw laul — ta ei olnud mulle mitte luuletus, waid ennemini südame soe tunnistus. Ma arwasin, et kõit seda laulu oma liputirjaks wõtawad. Otsustada ei tohi ma mitte, kui paljud seda täitnud on, et isamaa pärast jada surma kannatada. Aga wähemalt 20 aastat ustufin ma seda, sääl nägin aga südame waluga, et isamaa nii mõnelegi mehele midagi wäärt polnud. Aga — taganege kurwad kujutused, ma tahan mõtetega weel sääl wiibida, kus lapselik usk iga inimest tema sõnade järele usustas ja usaldas. Müüd ilmus „Gesiti kannel“, mis koguni uut laulu-wara tõi, mida ma hoolega õppisin — ja mis weel pääasi — ise ka komponeerimise katseid tegema hakkasin. Müüd olin ma ometi näinud, et ka nüüdse aja inimesed laulusid teewad. Praegune „Laulu ja mängu lehe“ toimetaja Dr. K. U. Hermann oli oma esimesed wiisid rahwa seas hüüdma pannud. Tema ise juhatas „Wanemuise“ laulukoori ja nii wõis neid laulusid täieliku mõnuga kuulda saada.

Minu kõige suurem soov oli, et isa mind selle mehega, kes nii ilusaid laulusid tegi, tutwaks teeks. Et sääl õppimist waja on, ei teadnud ma mitte; ma arwasin ainult, et see üks suur looja and on. Kes Dr. K. U. Hermann rahwa-armastust tunneb, teab juba, kui kerge meil oli temaga tutwaks saada. Ühel pühapäewal läksime isaga tema korteri. Wabandaksime, et meie wõõrad teda tülitame, aga isa seletas temale minu tahtmist. Mina ise ei wõinud teisiti, kui et liginefin küsides: „Kui ma suureks kaswan, kas ma ka laulusid teha oskaksin?“ Dr. Hermann ei pahandanud selle küsimise üle jügugi. Ta küsis ainult, kas ma siis ka klawerit mängida oskادا. „Ma mängin oreliga korallisid,“ oli minu wastus. Lahesti lubas ta mind oma klaweri ette astuda ja natukene mängida. Lubas mind siis edasi aidata, kui ma õppida tahan. Kes oli weel õnnelikum kui mina? Kohe määras ta ühe tunni nädaliks, mil ma tulla wõisin, kus ta mulle klawerimängimises ja komponeerimises õpetust anda lubas.

Müüd hakkas uus elu. Ma tundsin, et sellele sihile jõuda minu suurem õnn on. Sellest ajast on ka laul „Kuld-rannate.“ Tuttaw on siis ka weel „Isamaa, õitse ja“. Waimulik laul „Ma tõstan filmad üles mägede poole“ on ka nende paari aasta jooksul komponeeritud. Seda laulu lasksin ka „Bühade laulude“ hulgas trükkida; keegi ärgu oskigu temast kunsti wäärtust, ma tahtsin sellega oma esimesi töösid ette tuua. „Gesiti kandle“ teises ja kolmandas jaos on weel mitmed wiisid, mis aga wähe tutwaks saanud, kuna need kolm kõigel rahwal tuntud on.

Müüd olin juba ka selles wanaduses, et küla-kooli lõpetasin, ja minu seowi ja palwe pääle paniwad mind wanemad limma edasi õppima. Kodus olin U. Grenzsteini „Saksa keele õpetaja“ järele seda keelt nii palju tundma õppiinud, et ma lugedes peaaegu kõigest aru sain. Õppisin linnas ühe koolitajanna juures weel poole aastat, siis wõisin tuntud K. Schulzi erakooli sisse astuda. Sääl käisin kolm aastat, siis läksin esimehest klassist ilma eksamita Peterburi konserwatoriumi muusikat õppima.

Kooli-aeg Tartus oli mulle väga armas ja lõbus. Koolimeistrid oliwad minu wastu ülihääd ja sõbralikud. Sääraniis kooli eestseisja ja juhataja preili K. Schulz ja preili G. Baranius, müüd proua Molien, näitajamad minu wastu suurt armastust ja osawõtmist. Preili K. Schulz on ju mullas; tänuga mõlken tema pääle, kui palju päikesepaistet tema hoolet minu pääle langes. Wäheajal oli Dr. K. U. Hermann abielusse heitnud. Tema lahke abitaasa tegi ka nüüd oma maja usse minule lahti; palju lõbu ja hääd maitsin ma sääl tänuga — ma olin sääl kui kodus. Müüd tuli minu wanematele see raske jannu, mind Peterburi konserwatoriumisse saata.

Dr. Hermannil kindel usaldus minu pääle kergitas neile jeda. Oma arvamisega ei oleks nad jeda ialgi teinud.

Mõne aasta pärast, kui konservatorium õnnelikult oli läbi käidud, asusid avarikult rahwa jekka tööle. Kui kauaks see kestab, teab Jumal. On see töö mõõda, jääb mulle jälle armas mälestus järele.

Miina Hermann.

Wägijä madrusjeks wõetud Hamlet.

Edmund Keen, kõige waimurikkam Inglise näitleja, sündinud 1787. aastal, oli oma kirjade juhtumiste poolest rikkas nooruse-põlwes esitaks ühel India wahet sõitwal aurulaewal laewapois, siis kôietantija, kellele aga zirkuses see õnnetus juhtus, et ta mõlemad jalad murdis. Pärast terweksaamist astus ta näitelawale ja aratas peagi oma iseäranis kõrgete waimuannete läbi tähelepanemist. 1814 tuli ta Londonisse ja astus kõige esitaks Drurylane-theatris „Shylocki“ näiteosas ette, siis mängis Shakespeare tükkides „Hamleti“, „Othello“, „Richard III.“ ja muud hülgawaid näiteosajä, mille läbi ta rahwast wägewasti waimustas ja huwitas, sest et ta kõigist jelleaegistest näitlejatest üle oli. Nii meistrikult, nii juure tõega, jõunga ja meeliku agarusega ei olnud isegi kuulus Garrik Shakespeare luule wägewaid kujusid mitte nii elutruult etendada wõinud.

Edmund Keenil oli kuulsa Saksa näitleja Ludwig Devrientiga palju sarnasust, esitaks kõrgete waimuannete ja teiseks jänu poolest, sest mõlemad oliwad juured weinipudelite sõbrad. Weider oli Keenil woom Wappingis, Londoni kõige riivatuma linnajao madruste-trahteris, käia. Sääli oli tal palju lõbusam wiibida kui lustilise troonipärija ja parastese kuninga Georg IV. pidulaual. Kui ta õõpiti Wappingis ümber hulkus, oliwad tal enamasti madruse-riided seljas. Sest oma kunstniku auu meeles pidades arwas ta tarwiliseks ennaft jeli kombel tundmataks teha.

Sel ajal pidas Inglisemaa Põhja-Amerikaga sõda, ja sest et Inglise laewajalgad Ühisriikide sadamaid pidiwad sisse piirama, tarwitati sõjalaewade pääle juur hulk madrusjä. Sest et neid mehi aga kaubalaewastikutest küllalt ei tahunud wabatahtlikult wäeteenistusesse astuda, siis „presjiti“, j. o. wõeti wägijä laewamehi, kust neid aga kätte saadi, kuningliku laewastiku teenistuse tarwis.

Mõnda juhtus ühel ilusal õöl, et sinna trahterisse, kus Keen, wäsimuseft ja weiniaurust ära wõidetud, wõõtsakil laua pääle toetades magusasti magama oli uinunud, äkisti madrusepüüdjad sisse astusiwad, nimelt üks merewäe leitnant, kaks midshipmeni, ülem bootsman, kuus merewäe soldatit ja kümme sõjalaewa-madrust. Meliteistkümmend meremeeft, keda trahteris kinni tabati, nende seas ka arwataw madrus Keen, wetti jäält ära, ilma et wiimane oma raskest unest oleks üles ärganud.

Kui päew koitma hakkas, wõibus Keen uimase raske pääga, ilma et tal sest aimugi oleks olnud, mis temaga oli juhtunud. Imestusega waatas ta madalas, sumpunud ja tumedas ruumis ümberingi, kus weel palju teisi wägijaldsel wiisil wõõwitud laewamehi oli. Mõned neist wandusiwad ja siunasiwad, teised oliwad wagusi oma saatusega leppinud.

„Sõber, ae,“ küsis ta ühelt kaastannatajalt, „kas Teie ei tahaks nii lahke olla ja mulle dieti ütelda, kus ma dieti olen?“

„Ah, Teie oletegi see, keda magades siia laewale kanti!“ hüüdis laewamees. „Noh, sõber, Teie olete ühe weolaewa sõrwal, mis jõe mõõda alla Spitheadi brigas „Thetis“e“ juurde jõuab, mis admiral Cochrane laewastikuga Amerika meredesse peab minema.“

„Siis on mind wägijaldselst laewameheks wõetud?“

„Mõnda näh, sõbratene.“

„Kirivaste päralt!“ karjus Kean. „Ja mina pean täna õhtul Drurylane-theatris Hamleti osa mängima!“

„Olete wist küll hulluks läinud!“

„Mitte sugugi. Olen Edmund Kean.“

„See ei ole tõsi! Olen Kean'i alles üleeila õhtul näinud; ohwerdasin terve shillingi ja wõtsin omale galerii päale pileti. Tal oli Othello osa etendades koguni must nägu. Teie see mees ei ole!“

„Ja siiski olen teefama mees! Benedigu moorlase osa mängides on mul muudugi koguni teine nägu kui selles madrusemundris.“

„Ärge ometi nii rumalat lori ajage!“

Üks leitnant astus sisse ja tõi kätse, et kõik „presfitud“ laewamehed peawad läbitaksumiseks üles laewale ilmuma.

Kunstnik kaebas oma lugu warsti ohwitserile, see aga ütles pilgates: „Teie tahate Kean olla? Nurr olete, nii palju kui mina aru saan! Aga ma tahan seda siiski kaptenile skatada, küll see siis laewatohtri saadab Teie mõistust katsuma. Ja kui siis selgeks saab, et ennast üksnes nõdrameelseks seate, et sel kombel ennast teenistusest wabastada, küll Teile siis peagi aru päha pandakse.“

Ja noor ohwitser läks naerdes ära, murest muljutud kunstniku trööstimata oletus sinna päita jättes.

Mõne aja pärast ilmus Kypren mitme ohwitseri saadetusel sinna.

„Kus see hull poiss on, kes ennast ütleb Keani olewat?“

„Siin olen, sir!“ hüüdis Edmund Kean.

„Sooh? Wõi nii? Hahaha! Ja Teie tahate Kean olla? See on ju koguni huwitaw.“

„Kapten,“ ütles kunstnik tõsisel toonil, „ma olen tõesti Edmund Kean ja pean täna õhtul Hamleti osa etendama. Troonipärija tahab etendusele tulla. Selle pärast olge nii häa ja laske mind wiibimata kaldale wia!“

„See mees peab tõesti hull olema,“ pomises kapten. „Kutjuge tohter jüa!“

„Seda 'pole wist küll mitte tarwis!“ hüüdis suur näitleja. „Sest et Teie näha ei suuda, et ma Edmund Kean olen, peate seda nüüd warsti kuulma!“

Ja kunstnik headis ennast näitleja kombesse ja etendas oma imelikul waimurikkal wiisil seda jüdamesse loikawat kõnet, mis Othello üffinda näitelawal olles, enne Desdemona tapmist, peab:

„Mu süda, asi nõuab seda tungiwalt!“

„Oh, peitke ära ennast, karsked tähed!“ jne.

Rõige põnewam tähelepanemine walitses laewaruumis. Kui kunstnik lõpetanud oli, wõtsiwad kapten ja kõik ohwitserid kübarad pääst.

„Teie olete tõesti kuulus kunstnik Edmund Kean!“ ütles kapten. „Keegi muu ei mõista Shakespeare imeilusaid salmitüid nii jüdamesse tungiwalt ette tunda. Andke andeks, et ma teid warsti ära ei tundnud! Aga kuida sattusite niijugasest mundris presijate kühki?“

Kean seletas kohtlase jüdamega, kuida lugu oli.

Laew oli juba kaugel all pool Graversendi. Nüüd lasti ruttu üks luup maha, madrused astusiwad sisse ja wiisiwad kunstniku tema soowi järele ligema suure kila kaldale. Sääal kosutas kunstnik ennast ühes trahteris jöögi- ja joogiga, palkas siis hobuse ja wantri ja sõitis kiiresti Dondoniise tagasi, kuhu ta weel nii aegjasti jõudis, et ta weel teatrises rutata ja harilikul meistri-osalusel „Hamleti“ osa wõis mängida.

Õht küll ta seda halenajalat lugu saladuseks püüdis pidada, jai ta peagi päälinnas tuttawaks ja sünnitas palju naeru.

Rahjuts ei wõtnud kunstinif enesele jeda õpetust mitte südamesse, waid elas manal wiisil itka priifates edasi, mille läbi ta oma terwise wiimaks sootumaks ära rikkus. Ta suri 13. mail 1833 aastal. Neli kuud enne teda oli juba suur Saksa näitleja Ludwig Devrient, kellel just niisamaugune ijeloomus oli olnud, igawesele puhkusele läinud.

—dd—

Sõnumid muusika ja muu kunsti elust.

Preili Miina Hermann on waheajal mitmel pool orelikonzertisid andnud, nõnda Tartus, Narwas, Rakweres, Käpinas, Uffis, Wõnnus, Otepääs, wiimati ka Wõnnu ja Wolmari linnades ja mujal Lätimaal. Konzerdi Riias on preili Hermann sügijeks jätnud.

Preili Niinu Tamm on januari-kuul Tallinnas Riguliste lauluseltsis Verdi requiem-(surma)-laulus joolo-kohtasid laulnud. Rahju, et preili Tamm teist soprani laulis, kuna esimene kõrgema soprani tarwis ta hääle kohasem oleks olnud. Esimest soprani laulis proua Kunze-Dachne.

Taara linnas on ka esimene wäike sanim tehtud muusikat edenbada: Sinna wolikogu annab 100 rubla aastas edespidi linna mängukoorile abi.

Eustilil lauleldus „Fatiniza“ on Wanemuise seltsis Cesti näitelawale pääsnud, aga ei näi tal jeda „tõmbamise“ jõudu enam olewat, nagu tal paarikümne aasta eest oli. — Märzi-kuu 25. päewal oli „Wanemuine“ seltsis lauljate õhtu-pidu ilma lauljateta, kes endid maffu pärast eemale hoidnud.

„Kalewala“ kwartett, kelle liikmed on I. tenoris Kann ja Eller, II. tenoris K. Paris, I. basfis J. Erlemann ja II. basfis Siefertmann, andsiwad märzi-kuu algul Tartu „Bürgermusjes“ konzerti. Selle kwarteti kokkulaul on ilus ja puhas.

A. Weinkauf ja M. Lembit on hakanud meie kodus konzertisid andma — esimene klaveril ja teine zitheril. Mõlemad mängiwad sagedasti ka kofku. Nad on Narwas, Rakweres, Tartus ja mujal juba konzertides mänginud.

Peterburi Cesti Häategew selts pidas 25. märzil Cesti rahwa 76 aasta wabastuse pidu, kus wabastuse pidu-laul ette kant. Miina Hermann oli keelanud oma tehtud numbrid pidu-laulust ette kanda, sest et tema terwet pidu-laulu ette ei kantud. Muudu on Häategewas seltsis sagedasti Cesti laulu kuulda.

Peterburi Cesti Kooli-selts annab sagedasti juuri pidusid enese hoole all seiswate koolide kasjuts — wiimasel ajal koguni mõisnikkude seltsi „Blagorodoje sobranie“ haalis. Enam oja programmi on aga Wene keeli, ja Cesti keelne oja on enamasti wähene.

Rimskij Korjakowi, kuulsa Wene helilooja, lauleldus „Jõulu öö“ saab Peterburis ooperi-majas ette lauldama. Selles helitöös ilmub ka keisrinna Katarina II. näitelawal. Keisri Majasteet on Jse jeks luba andnud jeda ooperit mängida.

Dudja Anton Rubinstein'i waimulik ooper „Kristus“ pidada Bremenis linnas kõige esimest korda mängitama kapellmeistri Vulthaupt'i juhatusel. Et ajal ei saanud Rubinstein selle helitöö ettetandmist enam näha.

Leopold Auer, Peterburi konserwatoriumi eluaegne professor, juur wiulimängija, annab Saksamaa linnades konzertisid ja leiab tema täielik wiulimäng igal pool suurt imetspanemist ja kõrgemat kiitust.

Hector Berlioz, Prantsuse kuulsa helisünnitaja, lauleldus „Troja linna häwitus“ on Münchenis osalt ette kantud.

Arma Senkrath, naese nimega Hofmann, kes pärast abielusje-heitmist end kunsti kallalt era-elusje tõmbas, on nüüd jälle wiulimängijana Saksamaal hakanud konzertisid andma.

Londonis, juures maailma-linnas, on ka tänawu palju muusikat. Linna juuremas kongerdi-majas Dr. Mackenzie juhatusel antakse kõige juuremad kongerdid. Sääal astuwad ette: klawerimängijad Sauer, Stavenhagen, Flona Eibenschütz ja Cécile Chaminade; wiulimängijad Frida Scotta ja Dndricel; cello-mängija Popper; lauljad Ella Ruzsell, David Bispham ja Adelina Patti. Need on kõik maailma tuntud kunstijungrid.

Ötteborgis Rootsi-maal on Dr. Karl Valentini juhatusel hiljuti „Koffu-kõla-feltis“ Wene muusika-õhtu olnud, mil nimelt üksi Wene muusika-meistrite helitõõpsid kuuldawale toodud. Nimelt olnud Wene heliloojad Liadow, Tschaikowskij, Glasunow, Rimskij-Korsakow, Musjorgskij, Anton Rubinstein ja Borodin need, kelle laulusid ette lauldud.

Bloemfonteinis ja Kaplinnas lõune-Africas on ka muusika elu üsna ärgas. Sääal on nimelt proua Camilla Urso suur wiulimängija, herra Karl Saunders tubli tenori-laulja ja Benno Scherel osaw klawerimängija. Need anda sääal mustade meeste maal rohete kuuljatega kongertisid.

Marcella Sembrich, maailmatuulus laululind, on nüüd januari- ja februari-kuul 1895 Peterburis laulnud ja oma wõidusega paljusid waimustanud — iseäranis aga poolakaid, sest ka laululind ise on Poola sugust.

Ed. v. Michalowichi lauleldus „Tolbi armastus“ on Buda-Pestis kapell-meister Mikijchi juhatusel palju kiitust leidnud.

Boieldieu, Prantjuse helilooja noore põlwe lustilik lauleldus «Les voitures versées» (ümber wjatud wantrib) on hiljuti Pariisis üles leitud ja juure waimustusega ette lauldud. See helitõõ on aastal 1800 esimest korda õndja Boieldieu enese juhatusel Peterburis mängitud.

Pariisi linna walitsus on nõuuks wõtnud linna kulus uut ooperi-maja awada.

Henry Such leiab wiulimängijana Sakjamaal kõige juuremat kiitust.

Ajalehrt „Allgemeine Musik-Zeitung“ Berlinis Otto Lesmanni juhatusel ja toetusel on nüüd selgesti näidanud, et suur maailma-tuulus helimeister ja mängude ja laulude looja Joseph Haydn rahwuse poolest mitte fakslane ei ole, kelleks teda seni ajani kõik maailm on pidanud, waid ta on slaawlane ja nimelt sloweenlane olnud. Haydn on ka juure osa oma helitõõdest Sloweeni rahwa muusikast wõtnud ja nimelt on ta iseäranis Sloweeni rahwawiisid oma lauludesse ja mängupaladesse purnunud.

Seda ja teist.

Hammas hamba wasta. Mõisnik, kel küll pikk rida esivanemaid, aga ka palju wõlgasid oli, piltas fagedasti oma tihelkonna-koolmeistrit kõige libedamate sõnadega. Kord oliwad mõlemad oma riigivalitseja süüdimise-päewa pidule kutsutud, kus herra von W. nende munade ja worstide üle naeris, mis koolmeistrile palga ajemele antawat, „sest,“ ütles ta, „koolmeistrid mõtlewad ikka üksnes neljanda palwe pääle: „Meie igapäewast leiba anna meile ka täna päew!“ — „Tõsi küll,“ wastas koolitepi-kandja, kes sugugi loll ei olnud, „aga see on ikka weel parem, kui et kellelgi ikka ühtepuhku wiies palwe meeles seisab: „Sa anna meile andeks meie wõlad!“

Laulu ja mängu leht.

Kuukirja Gesti muusika edendamiseks.

Wastutaw toimetaja ja wäljaandja Dr. A. A. Hermann.

Ilmus kuus korda.

Sind aastas kättejantmisega 1 rubla. —
Ise ära tuua aastas 80 kop.

Tellimisi wõtab
iga raamatukauplus ja muusika-edendaja wastu.
Toimetuse aadress tellimise, raha- ja muudele
kirjadele: „Dr. A. A. Hermann Surjewis.“

üks mälestus Gesti rõõmu-laulupidust.

Selle päälkirja all on Soome-maal ilmuv „Ransan Lehti“ („Rahwa leht“) kirja ilmutanud. Selle kirja arwame tähtsa küllalt olewat ka meie „Laulu ja mängu lehe“ lugejatele ette panna. Soome lehe kiri käib nii:

„Üteldagu küll, et nüüdsel ajal ilmas imefid ei sünni, aga seda sünnib nii palju, et inimese aru sellest waewalt wõib jagu saada.

„Siin elas Gesti rahwas kuus sada piffa aastat orjuses. — Orjusest kõneldaske nii palju, aga selgesti on märgata, et need, kes orjusest kõnelwad, isegi ei ole mõtelnud, mis orjus õieti on.

„Toores wõim painutas waba rahwa kulla orjusesse. Sai siis maa fakslastelt poolatatele, poolatatelt rootslastele, rootslastelt wenelastele, aga ühehuguses orjuses ohtas rahwas, ühte wiisi sai ta piitsa maitsta.

Kranz ütleb: „Meie koeri peetaske paremini kui neid inimesi.“

Rus-
asjade kollegiumile muu seas: „Talupojad on oma elu ja teha poolest mõisaherra omandus, kelle üle kellelgi muul ütlemist ei ole. Neid wõidakse müüa ja osta, kinkida ja wahetada ühes maaga wõi ilma, nagu aga herrad hääks arwawad. Mis talupojal on, see on herra omandus, ja herra wõib sellega teha, mis tahab. Talupoega nuhelda on herral rajamata wõim. Talupoeg ei wõi herra üle ühesgi kohtus kaebata.“ Seda ütelnud herra palub siisgi riigi nõunfogu, et kõik maa seadused wana wiisi jääkiwad. Läänemere maakondade kindralkuberner grahw Browne pani 1765 Riia maapäewal ette, et orjade olu tarwis oleks tähele panna. Ettepaneku kirjast kirjeldatakse, kuida talupoeg oma haritawal ja küllwatawal maal nagu linn



F. Ederberg,

Gesti kirjamees ja kuuletaja.

ow kirjutab: „Talupojal ei olnud muud õigust kui seda, mis talle herra wõi opmann andis. Ei tema wõinud kellelegi kaebata, kui talle midagi paha oli tehtud. Midagi ei tohtinud ta omaks nimetada, ja kui ta suri, siis wõttis herra kõik ära. Herra jagas lapsed kellele tahtis. Kõige rängem nuhtlus tuli kõige wähe-
ma süü pärast. Mõned müüsiwad talupoegi koerte hinna eest wõi wahetasiwad neid hurtade wastu.“ Aastal 1739 kirjutas wabaherra Rosen waldkonna kohtu-

Katusel on, ja veel „liikuvam“ on tema lahtine omandus. Herra võtab, mida tahab ja millal tahab. Talupojale määratakse maksusid üle iga piiri — hoolimata sellest, kas ta ka nii palju jõuab teenida. Ja nuhtlemine käib iga inimluse ja määra arvust üle. „Kõige vähema süü pärast peetakse talupoega kümne paariskimbu viitjadega. Sga kimbuga lubab seadus kolm torda liina, aga siin peetakse nii kaua, kui lõõjal paljad tiivikontsjud satte jäävad ja löödava luude päält liha ja nahk maha pudeneb. Talupoeg pandakse nädaliks ja kuus, tihti kõige külmemal ajal, aita wee ja leiva pääle, jalad paku ja käed rauda. See kõik on aias kodune nuhtlus.“

„Mõteldagu nüüd, et terve rahvas kuus sada aastat niisuguses olekus elas! See ajab mõtte nii kitsaks, et ta enam ei taha liikuda.“

„Siis tuli kallimeelne valitseja ja andis rahvale vabaduse. See võis kolm neljandikku aastajada waba olla, ja ta võib asjadega torda saada, mille üle ta juur hariduserahvas oleks uufe olnud! — Eesti rahvas pidas 1894 juulil oma vabaduse 75-aastast röömupidu, laulu- ja mängu-pidu ühenduses, millest ligi 5000 lauljat ja mängijat osa võttis ja umbes 20—25,000 hinge muud rahvast. Ja jäärast waimustust ja nii puhast waimustust ei ole me enne näinud — Jumala hoones algati pidu, ja Jumalat kiideti kõige hääl eest.“

„Kas see ei ole ime!“

„Tuleb veel meelde tuletada, et orjuse jäljed on rasked parandada. Wäline orjus võidakse rutemini kõrvaldada, aga orja meelde ja südamesse nii hõlpsasti ei võid waba mehe waimu puhuda. Poola kuningas Stefan Batory tahtis tord tehanuhtlust raha-trahwiks muuta. Eesti talupogade jaaditud läkfiwad kuningale ette, langefiwad põlwili maha ja palusiwad: „Kulla pai kuningas, ära pane meile enam uusi maksusid kaela; jäta meile ihu-nuhtlus, sellega oleme harjunud. Nahk kaswab uuesti selga, aga raha ei anna meile teegi tagasi!“

„See on ime, et Eesti rahvas 75 aasta jooksul on tõusta wõinud jaks, mis ta on. Ja veel imelisemaks muutub asi, kui teame, kui wähe maa kohta Jumal wäliseid abinõusid siin on tarwitanud.“

„Pidu juwel tutvustasin end selle mehega, kelle kuju lehe alustuses näete.“

„Laulu-pidu wiimne konzert oli lõpmas. Wägewasti oliwad laulu ja mängu tölad paarikümne tuhanda kuulja üle käinud — ja üle terve laia Tartu; ühes oli laulnud Eesti keeli ijamaa-laul „Mu ijamaa mu õnn ja rööm.“ Siis hüüti ette mängufooride juhataja D. Wirthhaus, Eesti farwemängu edendaja, kes nelikümmeind aastat selleks on tööd teinud ja kes juba 25 aastat tagasi efimeje laulupidu mängu juhtis. Pool wägisi, wasta-panewalt, tuleb kallis raut ette rahwa röömuhüüdnisi wastu wõtma. Dige eestlase pärisuju. Sihtlabases riides, pita säarega jaapad jalas — wäikeste laste koolilõpetaja. Aga ta tegumood on nii kõrgepärane: halli juukse tukkade keskelt heidab ta pilgud filmadest, mis nii särawad, nii särawad — tunda on, nagu kajaks nendes kõigi nende ülendawate pidude waim. Siigutuselt paisuwad noored südamed, kui temale rahwusliku palka pakutakse — lihtlabast lillekimpu. Aga eht ta aimab, et lilled on tunnistusjeks tema terve rahwa armastusest ja auustusest. Nüüd kõneleb auu-mees: „Ei ma ole muud ühti teinud, kui liputasin keppe tuules. Mängufoorid on kõik teinud. Neile tulgu auu!“

„Tahtsin ligemaid sõnumid mehest, keda rahvas nii auustas. Tema oli heli-seadja, tema oli kõik. Kui on näitusjeks Dr. K. A. Hermannil suur wäärtus Eesti muusikalises elus, nii nimetatakse aina Wirthhaus'i nime, kui on küsimus farwemängust Eestimaa ja Eesti mängufooridest, milles rahwusline meel on kõigest hoolimata „küdenud“ ja „küdeb“ (kuumab). Wirthhaus on need loonud. Kirjutasin temale peagi ja palusin teda midagi oma elust jutustada. Tema wastus on Soome keelde pandud (nüüd jälle tagasi Eesti keelde „Laulu ja mängu lehe“ toimetajast tõlgitud) nõnda:

„Muustatuid Herra!

„Teie soovivi — minu elust teatust saada ja veel mõnest muust asjast — katsum
fiin täita.

„Mina olen sündinud aastal 1837, sügiskuu (septembri) 19. päeval Tartu
Maarja kihelkonnas Wafula piiril Lohwa koolimajas, kus mu isa koolmeistriks oli.
Esimene õpetuse olen ma oma isalt saanud, mis ta loomulik oli, aga pärast suure-
maks kasvades ei ma olegi midagi muud kooli-õpetust saanud kui seda, mis isalt sain.

„Aastal 1846, aprilli-kuul, kutsuti mu isa kooliõpetajaks teise kooli, Wääg-
weresse kessamas Maarja kihelkonnas. Sääli oli juba siis väike mängukoor, kelles
6 meest mängisivad. Mäng oli küll hästi puuduline, ja pillid olivad järgmised:
1 vile, 2 klarnetti, 2 waldhorni ja 1 fagott.

„Minu isal olivad küll hääd muusika-anded, aga teisi õpetada ei ta püüanud.
Seks pidas ta nõuu — osaw mees nagu ta oli — teist wiisi teha. Seltsamal aastal
1846 tellis ta enesele riistad, ja et ta ise wähesel mõdul mängida oskas, hakkas
ta ka mindgi õpetama. Ja ühe aasta pärast oskasin ka mina kergemaid tükkisid
tublisti mängida.

„Nüüd hakkasin ka mina sarwe puhuma; see läks peagi korda. Ja kui ma
14 aastat wana olin, wõisin ma juba teisi mängus juhutada, ja ise oskasin iga
mänguriista puhuda. Peagi telliti Saksamaalt uued mänguriistad, ja nendega läks
mäng palju kannimini.

„Aastal 1856 aprilli-kuul 17. päeval määrati mind isa abiks koolmeistri-
ametisse, ja warsti selle järele jäi isa raskesti tõbesse haigeks, kuni suri. Mind
määrati nüüd päris koolmeistriks Wäägwere küla koolile, kus ma nüüd olen 37
aastat tööd teinud.

„Aastal 1869, kui esimene laulupidu oli, mängis fiin Wäägwere puhk-mängu-
koor, kelles 22 meest oli. 3 mängukoori mängisivad siis pidul wõidu; Wäägwere
koor sai esimese auhinna. Suureks toeks ja abiks on õnnis kirikuõpetaja Dr. A.
H. Willigerode olnud mängu ja laulu edendamise kohta.

„Esimest laulupidust saadik ärkas uus elu laulu ja mängu põllul. Pea iga
päew sain mina kaugemalt ja ligemalt kirjasid, mis muusika edendamise kohta puutusivad.

„36 mängukoorile olen mina Saksamaalt sarwed tellinud ja nendele õpetust
andnud. Pääle nende olen ma veel teistele mõndagi juhatusst andnud ja nootide
kirjutamisega palju waewa näinud.

„Õnnis F. W. Jansen oli esimese laulupidu asutaja; pääle selle on „Wane-
muine“ jeltis ja õnnis Willigerode neid edendanud, aga iga laulupidul olen minagi
nagu väike ratas suure masina küljes toimes olnud.

„Sumalale kiitus ja tänu! Wähefest külwiist on saaki näha olnud. Muustades
D. D. Wirkhaus.“

„Kii'p see on, Sumal tarwitab oma nõuiks nii hästi juuri kui wäikesi, ja
tema wõib wäikesgi rahwas oma wõimu näidata. Matti Helenius.“

Mõnda on Soome ajatirja kirjelbus. Oleme teda hääl meelel lugenud ja
Gesti keelde ümber pannud. See kirjatükk näitab uuesti, et meil eestlastel suur
mees eneste seas on, kes oskab muusikat sünnitada mängukoorisid juhtides. Ja see
mees on meie Wäägwere Dawid Wirkhaus. Tema pildi oleme ka „Laulu ja mängu
lehe“ esimeses numbris andnud. Aga et see pilt küllalt ilus ega küllalt loomutuun ei ole,
siis püüame pärast poole parema pildi saada ning awalbame ta siis uuesti. Seda-
sama peame ka preili Hermann'i pildist ütlema.

Wirkhausile soowime südamest, et ta Gesti mängu ja mängukooride kasuks veel
kaua elaks ja tööd jõuaks teha ja et meil veel kaua korda läheks tema puhasst ja
ilusast muusikat kuulda.

Kunstniku uhmus.

Üks kõige kuulsamatest wiulimängijatest omal ajal oli 1706. aastal Bergamo linnas sündinud Pietro Locatelli. Waenalt 20 aastat wana, äratas ta oma ojava, tundmusriika mänguga kõigi muusika-õprade imestust. Uhmuse armastaja Sachseni kuningas Friedrich August kutsus kunstniku oma teenistusse sel tingimisel, et ta ka sagedasti ettewõetud reisidel tema kaaslasjeks oleks. Locatelli mõttis muudugi pakkumise wastu. Kahelümne-kolme aasta wanaduses läks kunstnik, kelle warjufüljeks liig suur riiete-uhkus ja ijeendast lugupidamine — ehk ta kaswu poolest küll wäike ja üks öla tal wiltu oli — ja ahnus oliwad, oma würstliku kaitsejaga Berliini, et jäl kuningas Friedrich Wilhelm I. ees oma kunsti kuulda lasta. Locatelli ilmus ülitoredas, üleni hõbedaste kaunistustega kuues kottuhoidliku kuninga ette, mis ta endale nimelt selle tarwis oli valmistada lastnud; sõrmedel järeleiwad tal diamantidega ehitud sõrmused, ja pakkult ülekullatud käepidemega mõõk oli tal puuhas. Wiul, kuulsa Stradivari käetöö, oli tal roosipuust valmistatud kastis kaenla all.

„Kui sel mehikesel oma wiul-kasti kaahas ei oleks, siis mõiksin teda mõneks sõjandunikuks pidada,“ ütles Preisi kuningas Sachseni kuningale nii waljusti, et kunstnik seda wäga hästi kuulda mõis.

„Majesteet jaawad mulle armulikult andeks andma,“ wastas Friedrich August naeratades, „nii suur kunstnik mõib küll ka toredaid riideid kanda.“

Friedrich Wilhelm, kes riietega uhkust ajada ei armastanud ega ka neid mehi sallida ei mõinud, kes seda tegiwad, oli juba Locatelli pääle pahajeks jaanud. Aga et oma külalisi mitte pahandada, kelle uhkuse-ajamist ta tundis, kehitas ta waitides ainult õlanulle.

Kunstnik, kes jeda kõi oli kõrwalt kuulnud ja ennast oma auus tundis alandatud olewat, mõttis nõuiks kuningat oma kunsti waral meelitada ja enda wastu lahtemaks teha. Ja see läks tal ka täiesti korda. Friedrich Wilhelm oli Locatelli mängust nõnda waimustatud, et ta soovis, kunstnik pidada mitu tükki, mis talle ije-äransis oliwad meeldinud, weel teist korda mängima. Kui see sündinud oli, ütles ta Locatellile: „Olete tõesti oma mänguga mind imeilema pannud, sest teie olete tähtsam mees, kui wälja näete, ja ma tänan teid selle eest.“

Meelitatud kunstnik kummardas täiesti wilunud hoomilise ojawusega. Kuningast awaldatud kiituse tõttu fertis ta uhmus mitu tolli kõrgemale, langes aga niijama ruttu jälle, kui kuningas talle järgmisel päewal 20 taalrit kingituseks anda lastis. Kuna kuningas oma tutwal kitsidusel selle summaga ei tea kui suurt kingitust arwas andnud olewat, tundis kunstnik oma arwates „niisuguse kerjuse-palga“ läbi oma auu waljasti teotatud olewat ja saatis raha tema tooja läbi kuningale nende pillkiste sõnadega tagasi: Kuninga sõnad olla paremad kui ta raha. Kuna ta sõnade eest tänawat, pidada ta ühtlasi ka raha eest tänada lastma.

n Selle sõna-mängu üle sai kuningas wäga wihajeks, ja ta tõstis selle üle oma kuningliku külalise juures kaebust.

nj „Majesteet,“ wastas Friedrich August, „jaawad mu kaitsealusele wiisisti andeks andma, kes kahtlemata wäga õnnetu saab olema, kui ta teada saab, et ta teid on pahandanud. Majesteet peatšiwad aga ka selle pääle mõtlema, et temasugused mehed harjunud on kallid uurisid, sõrmuseid ja tubatatoosid kingituseks wastu wõtma. Demale saadetud rahasumma ei ole tema meelest mitte kuningliku arwu tähenduseks järele küllalt olnud.“

„Sm,“ wastas Friedrich Wilhelm pillkikul naeratusel, „ma saan sest aru, kui wana iseloomu pääle mõtlen; noh, tarwis seda teine lord parandada.“

nj Kuningas tegi oma sõna sellega teoks, et ta Locatelli, kui see tema ees ühes teises konzerbis oli mänginud, enese ette lastis kutsuda ja talle kalli toosi andis, mis

ääreni kulb-dukatidega oli täidetud. Selle juures ütles ta: „Olete eila minu kästjala vastu nii helde olnud, et ma temale minu kingituse eest antava jootraha ije tahaksin ära teenida.“

„Palun Majesteedilt armulikku andeks andmist,“ vastas kawal kunstnik, „aga niisugune kingitus kuninglikust käest on ometi liig kallis ja tähtjas, kui et see kord ennast temast lahutada raatsiks in.“

„Õõi nii,“ ütles kuningas talle õla pääle tatjutades ja nüüd täiesti ära leppides, „siis pean muidugi oma jootraha nõudmata jätma.“

Sujufas tantsmeister.

Rootsi kuningas Gustav III. wiibis 1784. aastal Pariisi linnas, kus tema auuks palju pidusid walmistati. Rootsi külastist huwitas aga kõige rohkem suur ooperi-maja oma etendustega, sest et ta ije mitne ooperi sõnade luuletaja oli, mis Stockholmis suurt kiitust olnuad leidnud. Et kõrgele külastisele iseäranis suurt meelehädä teha, oli targu üks tema ooperitest juba aegsasti Prantuse keelde ümber pandud, mida nüüd kõige paremate laulu jõududega hülgawalt etendati. Sesse ooperisse oli ja üks ballet sisse punitud, milles Bestris tantsis, kes sel ajal küll juba üle wiiekümne aasta wana, aga siiski ikka weel tantsufunastis kõige suurema meistrina kuulus ja auus oli. Gustav oli wäga rõõmus, kui ta oma luuletööd nii hülgawalt ja kõige suuremas täieluses nägi etendatawat, nii et ta helde käega kunstnikkudele ja naistkunstnikkudele rohkesti kallid kingitusi jagas. Laulik, kes kuningale iseäranis meeldiwalts selle tiiki pääosa oli etendanud, sai pääle selle Wafa-ordu auwkingituseks.

Selle üle läks aga „tantju jumalusel,“ nimelt Bestrisel, kes iseenele uhkust täis oli, kadewe pärašt maks üle kopju; pidas ta ometi ijeendast nii suurt lugu, et ta kord selle küsimise pääle, kes küll Europas kolm kõige tähtsamat meest on, koguni rahulikult oli wastanud: „Mina, Woltaire ja Preiži suur Brits!“ — Ta oli küll Rootsi kuningaga käest ilusa kulbje ninatubaka-toosi saanud, arwas aga, et ta suuremat auupalka olla ära teeninud, ja et niisugune auwkingitus, nagu Wafa-ordu, palju ennemalt temale oleks pidanud osaks saama kui tenorilauljale. Kui üleüldise joowi ja kõigeförgema käsu pääle see ooper weel teift korda etendusle wõeti, tõrkus Bestris oma näite-pääosa tantsimast, ehk ta küll juba riidesse-panemise toas ennast seks oli walmis ehtinud. Selle läbi sündis segadus.

Louis XIV., kes oma abikaasa Marie Antoinettega, Rootsi kuningaga ja teiste kõrgete herrastega oma auuplatzil istus, käskis ooperinaja direktori enese ette kutsuda.

„Miks pärašt on see wiiwelbus? Rahwas lähleb juba kärsituts! Miks meid nii kaua oodata lastakse?“

„Sire, herra Bestris ükfinda on selle juures süüdlane.“

„Kudas nii?“

„Ta ei taha täna tantsida.“

„Aga miks siis mitte?“

„Temal on niisugune kunstniku tuju, sire. Ma usun, et ta selle pärašt wiwane on, et mitte tema Wafa-ordu auutähte ei saanud, waid esimene tenor.“

„Niisugune narrus!“ hüüdis Louis XIV. otsaesist kortsutatades. „Ta peab tantsima! Ma tahan seda ja käsen! Selle eest saab ta ju oma palga!“

„Sire, mina ei jaksa, paraku, talle mitte sundimise wiisil aru päha panna. Suur kunstnik ei kuulagi oma meeleheitusel olewa direktori manitsusi. Olen igapidi püüdnud teda oma kohuje täitmisele juhida, aga mu waew on tühine olnud; mina olen seks liig nõrk. Aga wast sõjameeste abil —“

„Saar aru!“

Kuningas Louis andis loge (looshe) ukse kõrval seiswale gardewäe kaptenile ruttu ühe käsu.

Ühe minuti pärast ilmus ohwitser kuue gardewäe soldatiga, kes muudu näitemajas wahiforral seiswad, jonnika kunstniku ehtimise tuppä.

„Kas tahate tantsida, herra Westris?“

„Ei.“

„Siis on mul käst Teid jalamaid kuueks nädaliks türmi wiia.“

„Kes Teile niisuguse käsu on andnud?“

„Kuninglik Majesteet ise.“

„See ei ole wõimalik! Ega Tema Majesteet ometi nii tähtsat kunstnikku kui mina olen, Europa kõige kuulsamat tantsijat —“

„See on mulle kõik üks puhas, armas herra! Mul on aga kuningas käst. Kas tantsite siinapilk ja nimelt nii ilusasti, kui ialgi enne, wõi ma wiin Teid kõige suuremal kiirusel türmi.“

„Niisamati lambriku riietes, nagu ma olen?“

„Just nii, nagu praegu olete!“

„Niisugusel puhul tahan ennem ometi waewaks wõtta ja tantsida.“

„See oleks Teie poolt kõige mõistlikum tegu, herra Westris.“

Sõjawäest kuni kulisõidemi saadetud ja jälle hoollega üle walwatud hüppas kunstnik, wihaselt keewa südamega, tantsu keerutisel näitelawale.

Rahwa seas oli wahel ajal aga juba kõla tema tujukast tõrkumiseft laiali pääsnud.

Näitepea kui ta näitepörandale ilmus, kuuldi selle pärast päältwaatajate suust:

„Põlwili maha! põlwili maha!“

Ta pidi siis põlwili-langemisega nii hästi kuningalt kui ka teistelt päältwaatajateft oma jonnit eest andeks paluma. Säherduste aualandustega pidiwad sel ajal näitelawa kunstnikud, ka kõige tähtsamad, wahelt leppima.

Westris ei tahtnud ennast aga mitte alandada, waid tegi efiotja, nagu ei paneks ta neid hüüdmisi tähelegi. Muusik mängis, ja ta hakkas tantsima, nii kunstlikult kui alati.

Aga nüüd hüüti weel wahemal toonil: „Põlwili! põlwili!“

Selle pääle tegi ta, et wõimalikult wiisakasti jelleft kimbatuseft pääseda, tantsides nii osawaid ja ilusaid põlwenikutusi, et talle kõigest poolt waljud „bravo“-hüüdmised osaks jaiwad. Siis alles hakkas ta kõige kunstlikumatel keerutistel ja kentsakamatel hüpetel näitama, mis kõige kuulsama balletmeisteri tants õieti tähendab!

Päältwaatajad oliwad tema tantsust kõrgeft waimustatud.

„Tõesti,“ hüüdis Rootsi kuningas Gustav, „kes oma jalgadega nii imelikult mõistab töötada, jee on ka minu Wasa-ordu ära teeninud. Tahan teda siis selle auutähga ehtida.“

Ja nõnda oli siis Westris Rootsi auutähe osalt oma jonnit, osalt oma osawa tantsu läbi saanud. —

Gustawi ooperid on ammugi ära unustatud. Ta ise tapeti 1792. aastal grahw Antarkströmi ära. Sel korral, kui ta nii rõõmsal tujul Pariisi linna suures ooperi-majas istus, ei olnud tal wiist mitte aimugi oma kurblikust otsast, jaadit siis weel jelleft, et tulewikus teda ennast Pariisi suure ooperi tarwis ühe laulurüümlängu päätegelaseft pidi tembeldatama. See sündis aga 1833. aastal. Sel ajal loiwad nimelt Scribe ja Auber oma ooperi „Näokatte-pidu.“ Kuulus laulik Mourrit hiilgas selle juures Gustawi ja Levasseur grahw Antarkströmi näite-osas. —aa.—

Seda ja teist.

Täiesti läbi langenud. Minewal aastajal tahtis Prantsuse kuningas Louis XIV. ihes juuremas lõunapoolses linnas preilid Saulaire jääkses teatri-
majas päälauljannaks seada. Rahwas aga ei wõinud nimetatud preilid mitte filma
otfagi sallida, ja seft tõusiwad siis kõige lärmilisemad ja naeruwäärilisemad tembuta-
mised ja tülitamised. Esimesel õhtul jäi kõik weel nii kaugele piiridesse, et kuuljate
seas üksnes wilistamist, sihistamist ja kassi moodi näuumist kuuldi. Maakonna walit-
seja keelas seda laadi tundmata awalduft, aga järgmisel õhtul näis terve kuuljate
hulga seas külnetamisest tekkinud tohi mõllamas olevat, seft kõik oliwad sumnitud
aewastama ja kõhina. Seda tõbe tohterdas maakonna walitseja sellega, et ta suure hulga
„nohutõbelisi“ oma soldatite abil finni wiia lastis. Kolmandal õhtul oli üks noor
mees koera kaasa toonud, kellele ta aegajalt jaba pääle astus. Koer finnis ja huluis,
päältkulajad aga hiiüdsiwad, mitte rahurikkujale, waid endid näitelawa poole pöörates:
„Wiige ometi see uctu elajas ära!“ Sällegi wiidi mitugi inimest wangi. Aga seft
oli niijama wähe abi, nii et kawa ja määrsemine neljandal õhtul tipule jõudis ja
umbes tosin kuuljaid lauljannad saabastega pildus. Kohe seati uste ette soldatid,
kes kirjategijaid pidiwad finni wõtma. Kohe esimene, kes teatrist wälja tuli, wõeti
finni, ka teine, kolmas jne. Aga ennäh, teistel oli ka üksnes üks saabas jalas, ja
wiimaks paniwad wahid imestusega ja meelepahaga tähele, et kõikidel, kes teatrist
wälja tuliwad ainult ihes jalas saabas oli. Päräs füüdlasi ei saadud ialgi kätte,
ja teisel päewal reisis lauljanna linnast ära, seft et ta selgesti aru sai, et talle edes-
pidi elu weel mõrudamaks oleks tehtud.

Kuu ja luuletaja. Prantsuse näitemängu kirjaniik Nicolas Thomas
Barthe tahtis kord ka õrnemate salnikute loomisega katset teha. Seft et ta kuulnud
oli, et kuurpaiste õrnemate tundmuiste ja kujutuswõimu erutusets wäga mõjus pidawat
olema, läks ta ühte awalikusse puieistikusse ja wahtis jääll üksikilmi kuu otfa. Aga
tema pääs ei hakanud ühtegi salnikuteks kõlbawat mõttet mõlkuma. Selle pärast
läks ta süda täis. Ta sõber Dorat juhtus temaga just sel filmapilgul kofku jaama,
kui ta wihafest kättega ja jalgadega wehtis, ja küsis, miks ta nii äritatud turjul on.
„Süba terve tund aega,“ karjus Barthe, „istun ma nüüd fin ja wahin kuu otfa,
et tema wäge oma tundmuiste sisse mõjuda lasta, nagu Sakfa luuletajad teewad, ja
selle juures lähed mu süda ifka külnemaks ja waim tõmbemaks — ja pääle kauba
saan weel nohu!“

Auber'i wiimjed elupäewad. Kuulus helilooja Auber suri 90. eluaastal
Parisis õffi 12-dast 13-da mai pääle 1871, kuna kommunistlased kangesti mäwatse-
siwad. Selle hirmja poliitika-õnnetuse müristusel ei pandud kuulsa helilooja surma
peaaegu tähelegi. „Sga ahi, mis liitaks lähed, on wiga,“ ütles Auber oma wiimjes
haigusjes, „selle pärast ei tohi ka mitte, nagu mina seda olen teinud, liig kaua elada.“
Nende wähede seas, kes Auberile truuts oliwad jäänud ja wana rauga wiimseid fil-
mapilksid lõbustada püüdsiwad, oli ka tema sõber ja endine õpilane Ambroise
Thomas, kellele õnneks läks kallile meistriks weel isääralist meelehääd teha. Auberi
kõige juurem rõõm ja uhtus oliwad nimelt tema ilusad hobused ja sõduristad.
Sälal langes kuri näljahäda sissepiiratud Parisi pääle ja kommunaarlased, kelle käes
jel puhul walitusse ohjad oliwad, ajasiwad igalt poolt hobuseid tapaloomadeks kofku.
Neljast hobusest, kes Auberi tallis seisiwad, wõeti kolm ära; ja süda walutas küll
selle pärast, aga ta ei pannud wasta ega lausunud halwa sõnagi. Nüüd pidi ka ta
wiimne hobune, kallis must Englise täff, nimega Figaro, ära wiidama. Ambroise
Thomas tahtis kohe rügiwalitsust paluda, et see wana kuulsa helimeistri auuks wälja
antud käfust seeford kõrwale lähets ja temale ta hobuse jätaks. Aga Auber ei sall-
nud seda. „Üleüldine rahwafaju nõuab seda!“ kordas ta ühte puhku wankumata

meelel, ehk ta süda küll tahtis lõhkeda, kui selle pääle mõtles, et ta kallis loom pidi lihuniku kätte langema. Sää! leidis Thomas õnneliku abinõuu. Ta palus ühte mõjumeeft kommunardlaste seast, et see luba annaks ühte teist hobust Uuberi oma ajemele anda, ja sai ta palutud luba. Tema hää sõber, suure klaveri-wabriku omanik, oli luba saanud oma wiieftteistkümmest hobuseft weel kolm äri hädasõlikumaks edastajamiseks alles pidada. Üks neist talitati jalaja Uuberi hoomi ja anti sää! soldatite kätte, kuna helimeistri armsam hobune lauakoorma ette rakendati ja siis klaveri-wabriku poole traawis. Igal päewal päris kõige hirmsamateft waludeft wawatud wanamees, kas ta hobuse eest ta hästi hoolt kantakse. Hobune elas weel kaua pärast peremehe surma. — Praegu üheftakümne-aastase rauga waim oli pikali seft põdemiseft hoolimata imeselgeks jäänud. Ta katsus weel tüki kammermuusikat kirjutada ja laskis endale Mozarti ja Bethoveni kwartettsid tuua. „Üks pill nende tööde pääle,“ ütles ta naerdes, „saab wiisisti mind jundima seda ärapäletama, mis ma praegu olen kirjutanud?“ — Pikk ja hirmus oli surma-wõitlus; haiget tõmbasiwad krambid nii kangefti, et neli meest teda pidasiwad kinni hoidma. Kommunardlasted tahtisiwad kuulsa meistri surma rahwa asjaks teha ja tema furnuteha punaste lippude ja heleda wäemuusika saatusel maha matta. Aga Ambroise Thomas pani kõigest wäest selle nõuu wastä. Sel põhjusel, et matustega nii kaua pidawat kannatatama, kuni Uuberi ainsad jukulased ja pärijad, kaks wenna- wõi õetütart, maalt Pariisi saaksiwad tulla, mureftes ta walitsuse poolt luba puusjarki wagusi Kolmainuse kirikusse wiia lasta. Siin seisis furnuteha kolm kuud. Alles siis, kui Prantsuse wägi 15. juulil 1871 Pariisi tuli, wiidi Uuberi põrm Père Lachaise furnuaiale, kus aastal 1877 kuulsale meistriale kallimeelelist auulist lihtsust awaldaw auusammas seati. ad.

Suuletaja saatus.

(G. Naujsheri järele)

„Oh hale saatus! Kadu'd piie!
 Mu luule kaunim kujutus,
 Mu põue põhja õrnem hiiie —
 Mis on tal palgaks? — Urustus.
 Ma laulsin wainustatud tujul,
 Kuid oh! ei annista keegi mind
 Siis uhkel mälestuse kujul,
 Kui ford mul jääd'walt tardub rind!“
 Nii luuletaja, tema kambri
 Kuld õhtu-päike lehwitleb
 Ja kaunil kiirel tema ümber
 Üht martri-krooni palmitseb.

Ja kusegil kangel, wõõral rajal
 — Ei wõi ta seda aimata —
 Üks nein peab seltsamal ajal
 Ta luuletusi käesja;
 Tal raamat praegu kinni pantud,
 Ta õhtab õhtu-wiluse:
 „Kui nõnda laulda õjaks antud —
 Kui õnnelik wõib olla see!“

H. F. Kalljawa l d.

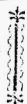
Laulu ja mängu leht.

Kuukirja Cesti muusika edendamiseks.

Wastutaw toimetaja ja wäljaandja Dr. S. A. Hermann.

Jumub kuus korda.

Sind aastaks kättejaatmisega 1 rubla. —
Sje ära tuua aastaks 80 kop.



Tellimisi mõtab
iga raamatukauplus ja muusika-enderdaja wasta.
Toimetuse aadress tellimise, raha- ja muudele
kirjadele: „Dr. S. A. Hermann Surjewits.“

Wuut-sing.

„Laulu ja mängu lehe“ lugejad on muidugi juba mõnda kuulsa wiinli-kunstniku Nicola Paganini elust kuulnud, kes omas kunstis nii suur meister oli, et tema omamaa (Stalia) lihtrahwas kõige waimustuse ja inestuse juures, mis Paganini wäledate jõmede all armetu nelja wiinli-keele seest wälja kees, arwas, et suur kunstnik olla oma kunsti päris kurabi käest õppinud. — Kui suurt ülekohut siin

jellele nii suurele mehele on tehtud, saab küll igaüks mõiselik mõtleja aru. Siin on küll ise inimese film ja niiri mõistus met-sikuid ja armetumaid arwamisi juurde liitnud. Üksi see wäike lugu, mida siin lugejatele jutustada tahaks, saab näitama, et tont ialgi nii must ei ole, nagu teda maalitakse, ning et ka sel-
lel inimeste wastasel kunstnikul filmapilkusid ja tundisid ette on tulnud, kus ta omas hinges kõige auusamatele meeleliigutustele maad on andnud.



K. Türipu,

Cesti helilooja ja orelimängija.

Selle pärast andsiwad arstid ühel häälel nõuu üksikut elu, rahu ning kõige wärsamat torda pidada. Paganini üüris omale mõned toad erahaiemajas ehk Maison de fantés, misjuguiseid Pariisis küllalt olemas on, nimelt Villa Lutettiana Boissonniere eeslinna jaos, kus tol ajal ainult rikkad ja suurt sugu haiged rawitsemist leidsiwad. See nüüd juba ammuugi ära häwitatud asutus, oli üks suur lahe maja ihes suures pargi-jaonases aias, kus iga haige oma tahtmise järele wõis elutseada: kus õhtul omas toas üksi olla, wõi jälle salongis teistega juttu ajada wõi jälle wäljas muusikat kuulata. Kuulus wiinli-kunstnik oli muidugi tagasihoidlik, nimelt õhtutel, ning pettis nii mõndagi

Sügisel, 1832. a., kõmises Pariisi kunstnikkude ringkonnas, kus Nicola Paganini see kord wiibis, kõne, et suur kunstnik olla pärast ühte-temast antud konzerti haigeks jäänud. Nägiti, et Paganinid waewata harikorraaline palaw tõi, mis kõigist arstlistest abinõumudest hoolimata tagasi tulla ja koguni elukardetaw olla. Paganini oli juba sel korral nii peentike, nagu mõni koll, ja tema kehwa elu rippus juba nagu niibi otjas, mida kõige wähem hoop oleks pu-

wanapoliist neiid ta lootuses, kes teda wäljas ootasiwad, kes ojalit tõesti, ojalit ka ainult omal õrnal kujutamise wõimul haiglasel oliwad. Nad ei wõinud temale jeda mitte andeks anda, et tema ennast nendelt imeštada ega auuštada ei lubanud, misjugašed hellitused suurtele meeštele wiimaks igawaks ja läilaks lähewad. Kus need wananemud „iludused“ tähele oliwad pannud, et Paganini ofje meelega nende eest kõrnale hoidis, karjušiwad nad, et temal olla lukuštatud karakter ja paha südametunnistus; ta olla päris inetu ihnuškael, kes ennast ifegi ühešt konzerdšit lahti ütelnud, mille sišetulek weehädaliste perekondade awitamifeks olla määratud olnud. Ta olla ennast selle pärast lahti ütelnud, et ta enesele kohuškaks teinud ei ilmašgi rahata mängida. Nad tembeldasiwad Paganinile jeda šüüdi, et ta hoida ennast selle pärast naešterahwast eemal, et ta karta juhtumist, kus teda tema ošawuse proowiškese mõnda rahata konzeršiti palutakse andma.

Paganini aimas wäga häšti, misjugašed arwamifed tema laudkondšete pääš pesitafiwad, aga ta ei teinud sellešt midagi wälja. Tema terwis paranes aega mööda, aga selle pääle waatamata ei wahetanud ta terwes majas pääle toatiürutu Nicetta kellegagi ühte šõna. Nicetta oli lahše, šüüta maaneinke, kelle šüüta lobifemine mõnigi kord, kui ta Paganinile einet tõi, kunstniku ofjaešifelt harilikka pahanduse ja teiši pilwešid ära peletas.

Ühel homniikul tõi Nicetta talle einet, ning oli ife oma harilikku oleku wastu wäga šõnaašer ja kurw. Paganini, kes ajawiteks elfenbeini tükišt pöueoda pääš nikerdas, märkas kohe muudatušt, mis neuškeseega oli šündinud ning küšis selle pärast: „Mu laps, mis sul wiga on? Su filmad on punašed, ja oled nutnud? On sulle mõni õnnetus juhtunud?“ Wastuše ašemel hakkas neuške haledašti nutma ning ofhtas šüdame põhjašt ja ei tahtnud kudagi kõnelema hakata. Aga suur meišter oli ka suur inimeše- ning hinge-tundja, ja kui ta nii waest tüdrukut oma suurte mustade filmadega läbi muris, teadis ta kohe, mis waešekešel wiga oli.

„Noh, ma näen nüüd, kudas ašjad on,“ ütles ta; „eš ole tõi: pääle selle, kui ta sulle tuhande wandega armastušt ja trundušt oli töotanud, on ta nüüd oma teed läinud, ning jul ei ole temašt enam mingit teadmist?“

„Oh ei, mu herra!“ hädaldas neu, „ära on šee waene poiš küll läinud, aga mitte priitašklikult. Talle on šõarištad kätte topitud, ja ma ei šaa teda enam ialgi näha.“ Tema muukšus koguni krampšitult oma walge põlle šifše.

„Ah joo!“ Aga mišpärast ei ole ša temale ašemeešt oftnud?“ küšis Paganini.

„Kudas, herra? Ma mõištan, Teie teete nalja minuga,“ šõnas neu ning waatas pišaršilmal suure kunstniku ofja. „Üks armetu ja waene, nagu mina, — kuda wõišin ma temale ašemeešt osta?“

„On šee kaup šüis nii kallis?“ küšis Paganini ning furus selle juures neu walgeid kälja oma luušõrmedega.

„Šah, muidugi! Tänaawu on ašemeheš hoopis kallid, šešt et šõda tuleb, ning alla 1500 franki ei ole kedašgi šaada.“

„Šm, Nicetta, kas šee on šüis kõi? Noh, šüis 'pole sul tarwis nutta ega hädalbada: Meie tahame kašjuda, mis teha wõime. Ta tõmbas oma kirjatašku wälja ning kirjutas walge lehešeše pääle: Nr. 13: Šärelemõtelda, kudas Nicetta hääks ühte konzeršiti tuleb anda.“ —

Nädalid läšfiwad mööda; talw oli käes, ja Paganini arštid keelafiwad teda waljušti enne märzi-kuud wälja minna. Tema lubas jeda nõmu täita, šešt elu oli talle üšikallis ja kujutas talle palju tuhandeid frankišid ette, mis ta weel oma mänguga teenida wõis. Tema terwis oli šüigifeni häšti košunud, ning et ta ennašt enam aias ei wõinud ära peita, šüis tegi ta omale kombeks šüin ja šaal šalongi tubades aega wiita. Näitufešks ištus ta laua taha, šõris mõne poole tundi raamatut wõi rüüpas juhkruwett orangipuu õilmeweie lišandufešega. Wanad neiid jahwatafiwad

ta ümber ning pillkasiwad tema haruldast ülespidamist ja eluviisi, aga ta ei pannud feba tähelegi, nagu ei oleks temal kõrwugi olnud nende arwamiise jaoks.

Nii oli siis jõuluaeg kätte jõudnud, mis aga Prantfusemaal sugugi lõbus lastepüha ega rõõmuvaeg ei ole, nagu see meie juures on. Sääal ei näe ja ühtigi jõulupuust oma unustamata waigulõhnaga ja walgustatud wahaküünlatega, ei mingit pühalikku pidusõõmaaga ega muud farnast. Sääal antakse lastele pühäl jõulu laupäewa õhtul kufagile kamina murka üks puuking ning oodatakse ja mõeldakse, et mõni imetegew nõidus wõi jumal (see) läbi korstna tuppä turle ja kinga kõifuguste fingituste ning maiusasjadega täidab, — mis meie Gesti lastele küll koguni mis ja tundmata on.

Hommikul 24. dezembril piffitiwad mõned wanemad Willa Gutetiana naesterahwad oma ninad kofku, ja neil näis ühelteifega wäga palju sobitamist olenat: naeratafiwad wahel wäga kahjurõõmsalt ning lobifetiwad terve päewa ifekeskes. Öhtu oli käes, pääfiõõmaag möõdas. Paganini istus wanal harjunud kombel falongis fohwa pääl ning riiupas orangi-wett, kus juures ta ühte pildi-raamatut foris. Wäljas oli nagu ifeäralist kára kuulda. Kohe astus selle pääle Nicetta fife ning teatas: wäljas olla üks pakifandja ühe kastiga herra ritter Paganinile.

„Mül ei ole küll mingit kasti oodata, aga see faab wift kõige parem olema, kui see mees ta fife toob,“ fõnas Paganini.

Tiise pakifandja astus fife, kes kaunis fuurt kasti kandis, mille kaane pääl adresfi ligidal lugeda oli: „Murdum! Ettewaatlikult ja hoolfalt ümber käia!“ Paganini hakkas kasti undishimulikult filmitfema, mafis kandjale ta waewa ära, ning murdis kasti lahti, mis temale, kes igas wäheamasgi kunstis nii ofaw oli, koguni kerge afi näis ofawat. Majafondsed oliwad nii undishimuliksed, et nad kombeid ja elufeadust unustades temale liginesiwad. Uga igaiüks tahtis ju teada faada, mis kastis warjul pidi olema.

Paganini oli kaane ära wõtnud ning tõmbas kastift ühe pruuni pafi wälja, mis mitme ja mitme pitfariiga finni oli pandud. Kui ta selle lahti oli kistunud, tuli ilmfiks, et see ühele teifele paberile oli ümbrikuks pandud, ning kui kunstnik farnaseid paberid poole toftuat wälja oli harutanud, ilmus kahetümme waataja filmade ees päratu fuur faarepuu-pakust wäljaniferdatus p u u - k i n g ja passis wäga hästi koguni lapfe-hälliks. Hele naerukaja terwitas feba leiduft.

„Ah, ainult puuking,“ ütles Paganini. „Ma wõin koguni kindlasti arwata, kes ta mulle on faatunud. Mõned fiinfetefst auustatud neudeft tahawad mind lapfega wõrrellda, kes fingitust ootab, aga kinfija puudub. Noh, minugi päraft siis, olgu nii! Ma tahan näha, kas mõnda abinõuu ei leidu — feba puud kõlistada, et ta ennaft kullaga lafeb üles kaaluda.“ Nende fõnadega tegi ta feltfkomma ees ühe rutulife kummardufe ning ruttas puukinga- ja kastiga oma tuppä.

Kolm päewa järestikku ei ilmunud kunstnik falongi, ja laudfondfjed kuulfiwad Nicetta käeft, et Paganini omas toas hommikufst öhtuni tiisleri riistadega töõtada. Na tõesti, see nii kõrgete ammetega ehitud waim, mille fõrmed weel pääle wiulikmängimife mõnele muule tööle kõlblikud oliwad, oli inetust puukingaft täielife ja kõlawa mänguriista walmistanud, millele ta iihainfa hõbekeele pääle pruufis tõmmata, et feba riista täiendada. Päew pääle selle ilmus awalik kuulutus, et Nicola Paganini uue aasta õhtul juures Willa Gutetiana falongis ühe konzerdi annab; fuur meifter tahta kümme tüfti mängida, wiis wiili ja wiis puukinga pääl. Sisseastumife hind oli kaksikümmend franki määratud. Kuna aga kõigeks ainult fada piletit oligi, siis oli ifeenefst mõista, et need Pariifi kõige rikkamad ja kuulfamad iftud ära offiwad, kes juba mitu kuud afjata oliwad oodanud, et lord ometi Paganinid kuulda faada. Terve Paris rääkis mitu päewa ainult konzerdifst puu-

kinga pääl, ja suurt sugu istitud jõudsiwad waewalt Paganini ülesastumist ära oodata. Ædik ootasiwad rahuta, erutatud, põnewusega.

Wiimaks jõudis oodatud õhtu kätte. Saal oli harwasti toolidega täidetud ning wäga toredasti ära ehitud. Toredad sõiduriistad täitfiwad eeslinna pääauulitfiwad, ja saali kogusiwad kõige uhkemas riides herrad, ja pronad, kes ihalduse pärast ofse põlesfiwad, mis küll kuulus kunstnik dieti puukinga pääl ette saab kandma.

Ja nüüd — nüüd astus Paganini ette — naeratades, rõõmsalt, nagu oleks ta jälle koguni terve ja tugew. Nüüd mängis ta oma wiiwli pääl wiis neist tükkidest, mis kuuljaid alati seitsmendasse waimustuse taewasse tõstfiwad. Siis haaras ta oma puukinga, mis weel wähe oma alguslist laadi ja nagu kandis, ning hakkas, kuna ta kahwatanud palgel metfi waimustuse tuli keerles ja õogas, ühte neist kõigeimelikumatest „improvisationidest“ mängima, mis kuuljatel luust, lihast ja üdist läbi lõiikas. Sfimene muusiku jäät katfus ihe nekruti lahkimist kujutada, selle kallima filmapiharaid ja hädakaebaid, siis metfiikut ja tormilist elu laagris, sõja ja lahingu kära ning müra ja wiimaks soldati kojutulekut, mida rõõmuhüüded saatfiwad, kuni muusika-tükk rõõmsa laulatus-kella löökidega ning pulmaga lõppis. Wiimne hääl rauges suure kunstniku poogna all, nagu õhates, palmetades . . . Surmawaitus seifatas suures jaalis, nagu oleks mõni üleilmne wõim kõikide keeled ja meeled wangi wõtnud. Siis aga pääfis peatamata tormiline käteplakjutamine lahti, millel enam otfa ega äärt ei tahnud tulla. Isegi wanemad naesterahwad, kes suurt kunstnikku mitte sallida ei wõinud ning kellele ta priipileti oli kinkinud, et nende pää pääle tuliifeid süsa koguda, ei suutnud siin enam oma keeleterawust näidata, kus muud kuulajad haritud maailma kõige kõrgemast seitskonnast temale lillekimpusid wisakfiwad. Uhes nurgas seifis waene Nicetta ja nuttis kibedasti, sest symphonia imehäälled oliwad sügawasti tema hingesse lõiganud ja nii waeselese põues magusaid tundmuusi ülesäratanud . . .

Kui konzert otjas oli ning sisfetulek loetud, mis 2000 franki suur oli, kufjus Paganini sügawasti kurwastatud Nicetta oma juurde ning andis terve summa nende sõnadega tema kätte: „Siin, Nicetta, on sul weel 500 franki enam, kui sa ajemehe ostnikseks tarwitad; sellega wõib ju peidmees siis omad reisikulud tahuda. Olga mulle tuleb alles praegu meelde,“ ütles ta wähefe waikimise järele, „et sa weel dieti enam tarwitad oma elu sisfeseadmise jaoks. Wõta see puukingast wiul, müü ta ära ning saadud rahaga wõite siis oma majapidamist alustada ja sisfeseada.“

Nicetta oli rõõmu ja tänu pärast otje meelest ära, wõttis raha ning wiiwli ja müüis wiimase ihele kunsti-auustajale 6000 franki eest ära. Nüüd olla seefama wiul ihe Inglise lordi käes, kes enne Britti saadituna Pariis wiibis ning seda mälestust imelise ja suure kunstniku auuks wäga kalliks ja kõrgeks peab. Igapidi on temal aga palju tähtsam ja suurem wäärtus selle poolest, et „puukingaga“ nii ilus ja armas tegu on ühendatud. —

Sellest nii ilusast juhtumisest näeb igauks, kui hullamõistwad ja wiletsad maailma otfused wahel olla wõiwad. Et see nii suur waim oma kunsti pärast palju, palju meelehaigust ja hinge piina, ifegi rahwa wiha ja laimu on pidanud kama-tama, on lugejatele juba waremini teada. Paganini sarnast wiulikunstnikku ei ela igal aastajal, ning meie ei tea wähemalt kedagi teist temaga wõrvela.

Nii kaua aga, kui weel ilmas muusikat auustatakse ning kuningaid iluhäälte riigis meelde tuletatakse, nimetab iga kunsti- ja muusiku-sõber Nicola Paganini nime auukartuse- ja pühadusega, keda Looja nii wäga kõrgete annetega oli ehtinud.

Sõnumid muusika ja muu kunsti elust.

Preili Miina Hermann on, nagu jeda minewas „Saulu ja mängu lehe“ numbris 2 teatasime, küll waheajal mitmed konzertid andnud, aga nimelt Alfis, Bönnus ja Otepääs mitte, neis kolmes kohas on nimelt preili Miina Tammi sügisel 1894 käinud ja laulnud, nagu ka Tartus, Rõngus ja Wiljandis Eesti Põllumeeste seltsis. Preili Hermann mängis pääle selle weel Wiljandis, Hallistes, Tarwasus ja Lauris ning kõige wiimati Soomemaal Helsingis Nikolai kirikus aprilli-kul 1895, kus kõige tähtsamad muusikatundjad Soome ja Rootsi lehtede poolt arwustajatena ilmunud olivad. Preili Hermann'i loeti neis lehtedes maailma esimeste organistide hulka.

Põltsamaa laulukoor sai suurel pidul 1894 Tartus II-a auhinna ja Tallinna Kaarle laulukoor II-b, ja mitte ümberpööratud, nagu meie pidulikrjelduses nr. 1-ses seisab. See laulukoor on seni ajani hoolega laulnud. Ka on weel Mõdu laulukoor säältfamaft kihelkonnast hoolega laulu harjutanud ja waheajal konzertifid andnud.

Selle lehe toimetaja Dr. K. M. Hermann peab tänawu 31. mail oma 25-aastast komponisti-jubileumi. Küll on tema esimene laul juba 24. jan. 1868 loodud, aga esimesed lauldarwad laulud on aastast 1870.

Kunstnikud Singer, Rünzel, Wien ja Seitz kannawad nelja häälega muusika-tükki Stutgartis ja mujal Saksamaal ette.

Alama Rheini muusikapidu pidada üksi Saksja heliloojate töösid ette mängima ja juunikiul olema.

Siegfried Wagner, Saksja kuulsa helilooja Richard Wagneri poeg, on, nagu teada, hiljuti ka muusikameheks hakanud ja ootab muudugi, et teda igal pool tema kuulsa isa pärawst ifeäranis peab tähele pandama. Aga see ei sünni mitte igal pool, ja hiljuti on Frankfurti konservatoriumi direktor Bernhard Scholz Siegfriedi alles algajaks nimetanud ja teda ka külmalt wastu wõtnud.

Madame Marchesi, Italia kuulus laulu-õpetaja, kes aga Pariisis elab, on hiljuti oma laulukooli 40-aastast alustusepäewa pühitse nud.

Mascagni on hiljuti ühe laulelduse, nimega „Silvano“ walmis teinud. Aga sellel helitööl ei ole jeda õnne olnud, kui tema „Cavalleria rusticana“ lauleldusel. „Silvano“ kukkunud Milanos (Mailandis) läbi.

Paderewski, Poola klamerimängija, on ka Pariisis imestust ja waimustust äratanud, aga tema helitööd on arwustuses ära laidetud, ning arwustaja on ütelnud, et kui ta weel midagi enese tehtud mängu ette kannab, siis tõuseb kära. Sähemal konzertid mänginud selle ahwarduse kuuste mees ifka weel mitu enese tükki. Üks noor mees wilistanud, aga kõik teised kuuljad lastutanud jeda suurema waimustusega käsi.

Neiu Cäcilie v. Wenz, jeniine Kölni teatri laulja, on Hamburgi linna teatrisse ametisse kutsutud ja temale 30,000 marka (ligi 15,000 rubla) aastas palga lubatud.

Noorikud Marie Soldat-Röger, Finger-Bailletti, Lechner-Wauer ja ameriklane neiu Herbert-Campbell on Wienis neljaks wiinimängijaks (1. ja 2. wiinul, bratsche ja cello) kokku heitnud. Et mängijad väga kuuljad ja õjavad, on mäng ilus, ja wientlased on neid esimesel konzertid ja edespidi kõige suurema waimustusega wastu wõtnud.

Masfenet, Prantsuse kuulus helilooja, on oratoriumi „Magdalene“ kirjutanud, mis hiljuti Buda-Pestis Ungriamaal ette lauldud ja sääl palju kiitust leidnud. Juhataja olnud Szandner. Kumagi ei olla Kristuse kannatus ja surm nii mõjusalt helibesse pandud. Aga selle helitöö iseloomus olla palju ilmalikku muusikat.

Karl Lasner, sellomängija, on Krainimaal Austraas igal pool väga ilu-
fasti mänginud.

Klawerimängija Moriz Rosenthal leiab Saksamaal ja wiin-
limängija Alfred Krasselt Schweizimaal mängides kõige waimustawa-
mat kiitust.

Bronislaw Hubermann, 10-aastane poisikene Poolamaalt, on wiinli-
mängimises nii kaugele jõudnud, et kõik inimesed teda kuulama jooksewad, kus ta
ennast kontsertidel kuulda lasseb. Wienis on maailmakuuljad wiinlimängijad Sarasate
ja Joachim hiljuti tühja toa ees mänginud, aga Poola poisike andnud 7 kontserti,
mis kõik puupüüsti täis kuuljaid olnud! Muusik tahab wägisi laste osaks minna.

Johan v. Sajc Serajewo linnas pühitset hiljuti oma 50-aastast kompo-
nisti- ja muusikajuhataja-ametipüha. Sajc on Kroati rahwa muusika ja Kroati ooperi
põhjendaja, ja tema juhatusel all seisab alles praegu kõik rahwa muusika-elu. Rahwas
armastab teda, ja Austria keisrigi on temale sellel puhul auumärgi andnud.

Inglise wana muusik on jälle elawats läinud, sest Inglise heliloojad
uurivad teda, kõige ees Artthur Sullivan, Inglise kuulsam komponist ja laul-
duse „Mikado“ looja. Iseäranis on leitud, et kuningas Henri VIII, kes oma kuus
naist järgi mööda lastis ära hukata, suur komponist olnud ja tundewiisid kirjuta-
nud, mis väga ilusad on. Inglise suurem näitemaja juhataja Irving on palju
seda muusikat ette laulda ja mängida lastnud.

Rosja Hochmann on ühe noore Saksa neiu nimi, kes ka Wenemaal oma
ilusa wiinlimänguga kõige suuremat kiitust leiab. Kiewis äratas ta suurt waimus-
tust, ja sädalised sakslased tegiwad talle pidusöögi.

Cyrill Kistleri ja Hermann Hutteri si helitööd leiawad sakslaste
seas lahkelt waimustatud wastuwõtmist.

Hubert Herkomer on suur maalija ja suur helilooja ühes koos. Hil-
juti on ta mitu wiinlitükki ilmuda lastanud, mis ta ise on loonud ja millele tema
eneise joonistatud kaaned on ligi andnud. Kus ta elab? Seda ei nimeta ajalehed.
Wist küll Italias?

Dudin, Amerika kuulus helilooja, on ära surnud.

Banderbilt, Amerika suurem rahamees ja mitmeajakordne miljonär, on
eneisele Steinway juures klaweri tellinud, mis 3000 naela-sterlingi maksab (ligi
30,000 rubla). Klaweril ei saa muudugi mitte seda wõrt suurem ja ilusam heli
olema, waid ta on üksnes ilustuste ja ehete pärast, mis temale külge pandakse,
nii kallid.

Kolme häälega laulud on praegu Saksa ja Austraamaal väga moo-
dis, sest et nad väga ilufasti kõlawad — kas kolme naesterahwa wõi kolme meeste-
rahwa juust. Noodid on kolme häälele ühe liini päälle soprani-wõtnes, nagu neid
„Laulu ja mängu lehe“ nootide seas ka sagedasti leida.

Brona Teresa Carreno-d'Alberty paneb terwet Saksamaad oma
ärawaäkitinata osawa klawerimänguga täis imestust.

Willi Burmester, Saksa wiinlimängija, leiab oma isamaal Saksamaal
kõige waimustatumat kiitust oma ilusa mänguga.

Professor S. de Lange leiab kiitust Saksamaal orelimänguga.

„Sang an Agir“, Saksa keisri helitöö, on seni ühte puhku kuuldawale
toodud ja selle laulu nootide müümisest on umbes sadatuhat marka juba sisse tulnud.

Saksa laulja-kogu pidu pidada 1896. aastal Stuttgartis peetama,
ja sellele pidule oodatakse 17,000 lauljat. Sünnib see, siis saab pidu kõige suurem
maailmas olema.

Gotthar Rempter, Schweizimaa tähtsam lauljuhataja pühitset mööda
läinud nowembri-kuul oma 50-aastast ametipäewa.

Smetana, Böömi helilooja, ooperid „Müüdnud pruut“ ja „Dalibor“ leiavad nüüd pärast nende looja surma terwes maailmas kiitust ja toodakse neid igal pool ette.

Hans Humperdinck on ühe Saksa helilooja nimi, kelle helitöö „Hänsel und Gretel“ palju kiitust leiab ja palju ette laudatakse.

Dr. Gustav Gunz, endine suur laulja ja pärastene lauluõpetaja, on jõulu-kuu 1894 äiksti ära jurnud. Lünd enne surma on ta veel õpetust andnud.

Immanuel Faist, Saksa helilooja ja lauljuhataja, saada Schwabimaal auusamba, milleks ta auustajad raha korjavad.

Benjamin Godard, kuulus Prantšuse helilooja, on Cannes'i linnas 1894. lõpul ära jurnud. Tema oli 18. (6.) augustil 1841 sündinud ja oli üks kõige suurematest heliloojatest maailmas. Waewalt üks suurem konzert läheb mööda, millel tema töösid ette toomata jääb. Müüid on suur meister oma täies mehe-eas elust lahkunud.

Adolf Duackel'i, noore Saksa helilooja, ooper „Attila“ ja noore norralase Sjelderup'i ooper „Armastuse wõim“ on Dresdeni kuningliku koja teatris kiitusega märgitud.

Udelina Patti annab ikka veel konzertisid ning äratab igal pool waimustust, kus ta ilmub, nõnda Londonis, Pariisis, Berlinis, Wienis ja Ameerikas.

Wassili Sapelnikow, Wene klaverimängija, leiab ka Saksamaal igal pool oma mänguga waimustatud kiitust ja on ta hiljuti Saksi-Altenburgi herzogi Ernst'i käest kunsti ja teaduse auuraha saanud.

Esimene Littawi laulupidu tahetakse Tilsit'i linnas ära pidada. Littawi rahwas on jeni sakslaste poolt maha rudjutud olnud, aga nüüd hakkab ta ka aimama, et ta midagi iseäralist on.

Trina Aleksiejewa Feodosjowa, nii on ühe Wene talumaese nimi, kes Peterburisse on tulnud ja 19,000 rahwalaulu pääst ette ütelnud, kuna ta ise kirjutada ega lugeb ega ei mõista. Teised kirjutavad tema juust kõik luulbed üles, mis kõik wäga ilusad. Kord on ta suure hulga rahwa ees lugenud. Wana kortsus nagu minna tal üsna nooreks ja kustumud film hiilgama, kui ta luulbeid ette ütleb.

— See on siis farnane naene, kui eestlastel Epp Wafar oli, kes Dr. Westele ka omal ajal mitu tuhat laulu ette ütles, kuna ta neid aga umbes 20,000 mõistis. Eestlased ei pannud Epp Wafarat palju tähele, kuna wenelased oma Trina Feodosjowat kõrgesti auustawad.

Seda ja teist.

Ruusi sirkus on saanud. Kunstiratsutajate feltsid on Konstantinopoli linnast wälja tulnud, kus 14. aastajal esimest kord katskummend Egiptuse meest ette astusiwad ja oma kunstisid näitawad. Säält rändas see feltz igale poole maailma. Meie aegsete sirkuste eeskawas on waewalt midagi leida, mis mitte juba wanal ajal ei oleks etendatud. Kui wanaaegseid teateid selle feltzi üle loetakse, milles kwietantsijad, kangelased, mehed, kes kärblase wiisi seina mööda ülesse ronisiwad, madumehed, tuleõgijad ja kõhuraäkijad leida oliwad, siis võib tõesti ütelda, et maailmas kõik juba enne on nähtud.

Rokk iluhelide loojana. Sgal iluhelide loojal on oma jagu kaunid wiisid nagu tagawara kalwes tallele pandud. On see salw tähendatud, siis kuiwad tindiga ühtlasi ka mõtted ära, ja muusikameisrid, kes nii palju helitöösid on sümmitanud, et nad kõik oma hääd mõtted juba ära on tarwitanud, woiwad üksnes weel lahjad toitu pakkuda, kui nad aegsasti oma tegewust et lõpeta. Muudu alandawad nad üksnes oma endist auru.

Selleks pakub Brantjuse kuninga Louis XIV. koft Monsigny elulugu selge-
tõenduse. See mees märkas korraga, et tal helitööde sünnitamiseks wainuandeid oli
ja hakkas siis ööd kui päewa komponeerima, ja kui ta tõesti umbes tofina lau-
lebuksi (sooperisid) oli loonud, pani ta sule kõrwale ja hakkas jälle oma wanasje
ametisse. Nagu kullakaewanduses ikka üks lord selle kallil metallil soon otja saab,
nii oli ka tema wainuammetega lugu; siisgi elab ta niimi helideriigis ikka weel edasi,
ja mõned tema helitöödest, nagu näituseks ülifenä „Deserteur,“ leiawad ikka weel
kuuljate poolt lahket wastuwõtmist.

Mõned laused Johann Nestroy suust. Tähtjas näitleja ja nalja-
mängude kirjutaja Johann Nestroy iseloomust annawad järgmised laused tunnistust:

„Ma mõtlen igast inimesest kõige pahemat, isegi iseendast, ja olen selle poolest
üksnes haruldusel korral eesimud.“

„Kahlemata on waeus kõige hirmsam asi: Mulle mõiks praegu keegi kümme
miljoni laua päälle panna, et ma selle eest peaksin waene olema, aga ma ei wõtaks
seda raha!“

„Et niisuguseid inimesi olemas on, kes tantju-pidudele lähewad, on mulle ikka
weel arusaadaw, aga et ka niisuguseid inimesi on, kes teiste tarwis tantju-pidusid
walmistawad, on mulle täiesti arusaamata.“

„Kes linnupraadi teistele ette löikab, on kas loll wõi häbemata. Wõtab ta
kõige parema tüki enesele, siis on ta häbemata, annab ta selle mõnele teisele, siis
on ta loll.“

„Seeft just näitab rumal ja ülekohtune teguwiis olema: Kui rikkad ialgi
jälle üksnes rikkaid oma süümaagadele ei kutsuks, waid waeleid inimesi, siis oleks
kõikidel süüa küllalt . . .“

Warane waimu tüpsus. Brantjuse laulik Béranger oli juba 16 aasta
wanaduses tutaw kirjanik. Burns oli sesjamas wanaduses oma kodumurgas kuulus.
Calderon kirjutas 14 aasta wanaduses. Goldoni loi 8-aastase poisikehena naljaka
näitemängu, mis kõiki inestlema pani. Wana Nooma Ovidius luuletas juba lapse-
põlwes ilusaid laulusid. Pope andis 16-aastase nooremehena oma idyllid välja.
Schiller sai 23 aasta wanaduses oma „Röwöwöwö“ läbi kuulsaks, ja Goethe juured
waimu-anded ilmutiwad ka juba lapsepõlwes nähtawale. Wana Greeka kuulsetaja
Sophokles oli juba 27 aasta wanaduses Nischylosest ette jõudnud. Lord Chatam sai
27. aastal rahwa-wolinikuks ja loeti kõige tublimate kõnemeeste liiki. Tema poeg,
kuulus Pitt, sai 22 aastaga rahwa-wolinikuks ja warsti päälle selle ministriks. Foy,
keda Inglise Demostheneseks nimetati, oli 21. eluaastal rahwa-wolinik, 22 aastal
admiral-lord ja pea pärast seda rahaminister. Canning oli 22, eluaastas rahwa-
wolinik ja sai siis oma aja kõige kuulsamaks kõnemeheks. Nagu tutaw, juuriwad
kuuljad Wene kirjanikud Puschkini ja Lermontow kõige õitswamal elueal, ja ka Bon-
Wifini sai juba uore mehena oma „Nedoroski“ läbi kuulsaks.

F ö l g t u s .

Sa põlgad mind, ma tean seda :
Mind ial ja ei armasta,
Mül aga tujuk armus süda
Su wastu tule leegina.

Müüd aga, oh, mis on sest kasu,
Et armastan sind õnnetalt!
Su rinna paika mull' ei asu,
Mull' kadun'd oled jäädawalt.

Mull' kadun'd — oh see sõna ütleb,
Et tulewik mull' pime must
Mü elu saatusega mõitleb :
Oh millal näen ma lõpetust!

Oh millal surm mind hauda matab
Mind elust wäsin'd tormidest
Oh millal, millal elu lõpeb,
Oh millal hingam rahulist! s.

Laulu ja mängu leht.

Kuuliri Gesti muusika edendamiseks.

Wastutaw toimetaja ja wäljaandja Dr. S. A. Hermann.

Ilmub kuus korda.

Siind aastaks kättesaamiseks 1 rubla. —
Sse ära tuua aastaks 80 kop.



Tellimisi wõtaw
iga raamatukauplus ja muusika-edendaja wästu.
Toimetuse aadress tellimise, raha- ja muudele
kirjadele: „Dr. S. A. Hermann Surjewis.“

Il cordaro ehk keeltetegija

oli minema aastajaja efinesjel pooltel wäga tähtjas ärimees, kuna Italiamaal, Mantua ja Cremona linnas kõige kuulsamaid wiulid valmistati. Sel ajal hiilgasiwad wiulitegijate seas isearanis Guarini, Guarnerio, Amati ja Stradivari. Aga kes on kõige rohkem nende kuulsuse ülendamiseks taastööd teinud? Nende meeste nimed on järeletulewatele põlwele kindlaks mälestuseks jäänud, kuid teiste waewanägiate nimesed, kes wiuli ehitamiseks lauad walmis lõikawad, keeled keerutawad ja nende läbi alles mänguriistadele häält ja hinge, elu ja kõla andsiwad, on unustusesse jäänud, nii et neid isegi tehnikalistes raamatutes enam leida ei ole. Nende meeste seas oli ka „il cordaro,“ see mees, kes wiuli keeli walmistas ja oma ametiwendade seas kõige tähtsam oli. Tema päris nimi oli Angelo Angelucci, ja sündinud on ta Neapoli linnas 1692. aastal. Praegused wiuli keelte tegijad ei tea temast enam midagi ja siiski — misjuguheid keeli on tema teinud! ligidal olewas „Madukaewus.“ Ta oli leidnud, et seitsme kuni kahelja kuu wanude talled, kes mägedel oliwad ülles kaswatatud, palju paremat materjali wiulikeelte walmistamiseks andsiwad kui teised, kes tajašel maal oliwad karjas käinud. Ta, muretšes omale niidid terne roodu üllesostjaid, kes toorest materjali põhjalikult pidiwad tundma õppima. Mehed, kes seda kaupa kõige paremini tundsiwad, oliwad Abruzzi mägestikul olewast Sala linnakesest pärit, ja neid oli ühte koftu pääle saja. Nõnda edenes ja kaswas see äri ifka jõudsamini. Kuulus helimeister Tartini annab talle järgmise tunnistuse, et Angelo Angelucci olla ühele wäga tarwilisele ärile koguni uut elu andnud ja teda kõrgele täielise järjele tõstnud. Peagi kogusiwad „Madukaewul“ kõige kuulsamad kunstnikud keeltetegija majasse. Sää



Paul Udris,
Gesti kirjamees.

Nad seisiwad selles kuulsuses, et nad iganes kära ei tee, ei kulu ega katte. Tartini olla oma kuulust „kiradi trillerit“ wõinud katsjada korda ühe ja jellejama keele pääl mängida. Kimbukene Neapoli keeli oli sel ajal würtlelik kingitus. Angelucci uuris kaua aega, kuda wiuli keeled wõiksiwad kõige pikemaks ja kindlaks tehtud saada, ja misjuguheid soolikatest walmistatud keelstel kõige puhtam ja mõnisam kõla oleks. Siis alles algas ta oma äri Neapoli

wõeti neid lahkesti vastu, neile näidati Angelo töökoda, ja nad said meistri käest mõndagi kapulifku juhatusi ja õpetust. Tema maja oli rändawatele kunstnikkudele just kui ülitooliks saanud. Tartini oli „Madukaewul“ seiswas majas sagebaste nähtud külaline; niisama ka kuulus wiulimängija naiskunstnik Maddalena Lombardini ja muud. Kuulus helilooja Raumann palus Angelot, et see temale oma akustika jaladusi tundma õpetaks. Selle juures ei muretsenud „il cordaro“ mitte üksnes kõige lahkemal wiisil oma külaliste kehafinnituse eest, waid sagebaste toetas ta neid ka oma rahaga.

Angelo walmistas oma wiulikesei järgmisel kombel. Töö algas aprilli-kuul ja sai walmis septembri-kuul. Soojus oli selle töö kordaminemise juures päätingimine. Soolikad pandi esiteks külma wee sisse ja peksti siis kakskümmendneli tundi peenikeste merepilliroo kepikestega, mille juures päälmised kõlud nende küljest lahti tuliwad. Selle päale pandi nad üheks nädaliks kangesse lehelisesse, mida päew-päewalt ifka weel kangemaks tehti. See toimetus jäi kaua jaladuseks. Siis forteeriti soolikad nende pakuse järele, kdrati ja kuwatati ühe kuu jooksul weewli aurus. Wiimaks filitati ehk poleeriti neid hobuse jõhwi muustikutute abil, lõigati manguuriistade pikkuse järele tükkideks, leotati puuõlis ja pakiti wiimaks ärafaatuijeks kofku.

Sest jaadik on nende wabritsemises üksnes wähe parandawaid muutusfi käpile wõetud. Mõnda nimetatud wabritsemise wiisi „lihtsamaks-tegemine,“ mis pärast moeks sai, on ainult „Madukaewul“ walmistatud keelte haruldasi häid omadusi rikkunud.

Angelucci käsi käis wiimati niisama wiletsasti, nagu paljudel teistel uute asjade üleswõtjatel. Oma äri juurendamiseks heitis ta rahameestega kofku, kes jaadud kaju kõi oma taskusje toppiwiwad. Sääi mäsfiis ta enmast prozesfidesse ja suri wiimaks waeufes ja wiletsufes, kuna temast elule kutsutud äri Neapolis ifka weel õitseb ja teifi rikastab.

— 55 —

Siire tarkus.

Luttaw Prantsuse luuletaja Baudelaire (bodläär), kes ühtlasi üks kõige juurematest kassijõpradest oli, wõttis ühel hommikul ühte wõõrast meest vastu, keda talle sõbrafikult poolt oli kirjaga edasiatamiseks soowitatud. Samane külaline oli enne Pariisi linnas ühe ärimelje juures raamatupidajana teenistufes olnud, temalt aga lahti lastud.

„Mis pärast Teid lahti on lastud?“ küfifis Baudelaire.

„Tahan Teile lausa tött rääkida — selle pärast, et mu peremees teada oli saanud, et ma galeeri pääl olin sunnitööle mõistatud olnud.“

Sga teist meest olesks niifugune wastus kofkuna pannud, mitte aga „Ratu õite“ luuletajat, kellele selle mehe elulugu seda huwitawam oli, et teda sõbrafikult poolt talle lahkesti edasiatamiseks oli soowitatud. Selle pärast juhtis ta jutu galeeri sunnitööle mõistatud wangide elu pääle ja sai sel kombel teada, et wõõras mees, sellest hoolimata, et wangidele kõwasti oli ära keelatud rahwa käest, kes neid waatama tuli, raha wastu wõtta, siisgi abinõun oli leidnud enesele piifut rahalifit tagawara koguda.

„Aga kuda see Teil korda läks?“ küfifis Baudelaire.

„Seks oliwad meil mitmesugused abinõund,“ wastas endine galeeriwang. „Üks kõige haruldamatest, mis aga waatama-tulijaid kõige rohken huwitas, oli see, et meie hiiri õpetasime peenikest raha, mis meile ülerwaatajate selja taga arnuandeks wiifati, meile kätte tooma, ja seda abinõunu tarwitafin ka mina. Meil oliwad nimelt alati need loomakesed riiete all ära peidetud, kus nad liikumata paigal piififiwad. Kui niitid keegi wõõras meie hääks ühe wäike raha ohwerdas ja maha wiskas, siis ei olnud muud waja, kui kord tafakesti wilistada, ja filmapiif puges hiirekene oma redu-

paigast ja jooftis alt püffiäärest wälja, wöttis raha suhu ja tuli jelsamal teel filmapiile jälle tagasi."

Niiud on arusaadam, kuida see jutt Baudelaire tähelepantemist äratas. „Kas Teil oma hiir siis ka praegu kaapas on?" küsis ta.

„Teadu pärast; ta ei lastu ialgi minust, ja ma tahan ka warsti juurde lüüda, et ta mu ainus sõber on, ainus olemus maailma pääl, keda ma usaldan, kuma mind muudu kõik hirmutab."

„Kas ma ei wõiks ka jeda kunstitüüki näha saada?"

„Slegi teada, hää meelega tahan Teile jeda näidata."

Baudelaire wiskas selle pääle frangilise raha pörandale, ja wõõras wilistas tasakesti: Hiir ronib ta püffi säärt mööda alla, ilmub nähtawale, jääb aga seisma, nagu ei usuks ta dieti maailma kawalust. Ta peremees wilistab weel üksford: piisufene loomafene wõtub siidant, jooftub raha juurde, tahab jeda suhu wõtta, — jäl, oh ehmatust! lasteb ta äkisti haledat piuksumist kuulda: Tiberius, Baudelaire juur tõmmu kaks, oli teda oma küüsi tabanud.

„Sumala pärast, ajage oma kaks ära, wõi ma lõõn ta furnuks!" hüüdis wõõras meeleheitusel.

Uga see oli juba hiljaks jäänud, hiirefene oli juba kassil lõuas furma saanud.

Seda nähes ajas emast wõõras oma täies pilksuses sirgu ja astus tõstetud rusikaga Baudelaire ette, nagu tahaks ta teda ühel aimal hoobil furnuks lüüa.

Baudelaire aga hüüdis: „Talitsege emast, Teie olete juba üksford äkkisel wihal korda saadetud inimsetapumise eest galeere pääl olnud!"

Need sõnad äratasiwad kallaletungija meelemõistusele.

Kurjal toonil ütles ta Baudelairele: „Teie olete minult küll riisunud, mis mul üle terve maailma kõige kallim oli, aga Teil on siiski õigus, ma pean õppima oma äkkilist wiha talitfema!"

Baudelaire soowitas teda ühele pangamajale, kus ta wiimaks kassahoidjaksgi jai ja kohuse-truuts ja õiglaseks inimeseks jäi.

—dd—

Seda ja teist.

Goethe ja Klinger. Maailmatunusjal Saksja luuletajal Goethel oli nooruse-ega sõber Klinger, kes tuttam kirjaniik ja omal ajal ka Tartus ülikooli kurator oli. Oma raamatu-kogu on Klinger Tartu uniwersiteedile päranduseks jätnud, kus teda Taara mäel praegu weel alal hoitakse. Nimetatuid Klingerit juurde ilmub ühel päewal Goethe ja joowis temaga kokku saada. Toatiudruk, kes ta tulekut oli teatama läinud, tuli mõne filmapiilgu pärast selle wastusega tagasi, et ta herra kodus ei olla. Goethe aga oli Klingerit häält kuulnud ja aru saanud, et see emast tema eest ära jalsata lastis. — Mõne päewa pärast tuli Klinger Goethe juurde ja küsis teenrilt, kas ta herraga kokku wõiks saada? — „Teda ei ole kodus!" karjus Goethe waljul häälel aknast wälja. — „Mis!" hüüdis Klinger, „kas ma find siis juba häälest ära ei tunne?" — Selle pääle wastas Goethe juure häälega naerdes: „Kas tead ka, Klinger, ja oled õige häbemata inimene: Kui ma mõne päewa eest sinu juures olin, uskusin ma warsti sinu toatiudruku teatust, et find kodus ei olla, ja niiud ei taha ja sedagi uskuda, mis ma ise ütlen!"

—dd—

Th n s a d k u n s t n i k u d. Kuulus wiulikumstrik Paganini oli nii kokkuhoidlik olnud, et ta oma pojale Achillesjele 2 miljoni franki wõis pärandada jätta. Uga et ka see õnnelik waranduse pärija mitte pillaja ei olnud, tunnistas ta juba poistifena järgmise teoga. Kord oli Achilles kabe teise herraga lauliku Sablache (Sablach) juures külastifeks, selle wäike jalon nelja küünlaga walgustatud oli. Niisugune kalli

walgustuse-materjali raiskamine pahandas noore Achilles Paganini kokkuhoidlikku meelt. Nuttu kikkis ta lähema küünla-jala juurde ja kustutas, kuna teised herrad eneste kessel põnewat juttu westfiwad, küünla ära. Lablache, keda noore külalise teguwis huiwitas, andis teistele herradele märku, et nad teekfiwad, nagu ei oleks küünla kustutamist täheleegi pannud. Selle pääle kustutas poissitene wargjelt ka teise ja kolmanda küünla ära. Aga kui wiimaks kord ka neljanda küünla kätte pidi jõudma, ütles Lablache lahkelt toonil: „Aga, armas Achilles, kui sa ka selle küünla ära puhud, siis jääme ju hoopis pimedasse.“ — „Kas siis pimebas mõimalik ei ole juttu ajada?“ wastas ijemeelilikult edespidine rivas rahamees.

W e i d e r n u h t l u s. Prantsuse kirjanik Jean Chapelain sai kuninga Louis XIV. käest 2000 franki aastapalka selle tingimisega, et ta Orleans'i neitsi elust pidi ihe suure laulu luuletama. Chapelain ei rutanud selle kasuliku tööga mitte wähemaltgi, waid kunsteldas laulu kallal terwelt kolmkümmend aastat ja walmistas nii igawa luuletuse, et keegi teda lugeda ei tahtnud. Selle pärast tühjendasiwad siis prantslased oma kibeda pilkamise kausi selle julejunnikuise üle, aga üksigi armustus ei olnud nii waki kui see, mis hiljuti asutatud kirjameeste seltsi liikmed Boileau, Racine, la Fontaine, Chapelles, Suretière ja mõned muud talle ojaks jaada lastfiwad. Neil oli oma koostäimiseks ijeäraline korter muretsetud ja enda kessel maha tehtud, et laua pääl alati pidi üks eksemplar Chapelaini luuletustest leida olema. Kui nüüd nende kirjameeste seast keegi keele puhtuse wõi õige sõnawõhu wastu juhtus eksima, siis mõisteti ta harilikult selle nuhtluse alla, et nimetatud luuletusest nii ja nii palju ridasid pidi lugema. Kui eksitus õige suur oli, siis mõisteti waene kohtualune wiiskümmend rida lugema, oli aga keegi kirjamees ijeäranis rasket pattu teinud, siis pidi ta koguni kümme lehekülge sellest Orleans'i neitsi eluloost ette lugema.

W e i d e r n õ u d m i n e. Kui kuulus näitleja Talma oma kuulsuse kõrgemal tipul seisfis, oli ta ennast kontrahiga kohustanud kord ka Roueni linnas mängida. Mõni päew enne igatfusega oodatud näitemängu etendust sai Talma Roueni linnast järgmise kirja.

„Mu herra! Mul on nõuiks wõetud wabatahtlikult siit maailmast lahkuda, aga ma ei tahaks seda ettemõtet siisgi mitte enne täide jaata, kui ma Teie mängu olen näha saanud. Selle pärast palun Teid, et Teie oma mängu juba paari päewa waremmini etendaksite, sest mul on üleüldise üksnes weel 6 franki, ja selle rahaga ei wõi ma ennast mitte terve nädal oija elatada, nagu Teie järgmisest arwest näha wõite:

Elu ülespidamine nelja päewa kohta	3 —	franki.
Istseplats teatris	2.50	„
Sihwti cest	0.50	„
	<hr/>	
	Kokku	6 — franki.

Kas Talma seda weidrat nõudmist on tähele pannud, pole teada.

Palun weel kord wilistada! Aastal 1770 etendati Parisis tutwa kirjaniku Demouftier (dõmuftjee) näitemängu „Kolm poega“, mis aga läbi langes. Demouftier waatas iheft lofhest mängu etendust päält, kuna üks noor mees tema kõrwal ihtepuhku hüüdis: „Kui rumal, kui lapfik! Oleks mul ometi putfega wõti, kida tahaksin siis wilistada!“ — „Selle poolest wõin teid aidata,“ ütles Demouftier naeratades, „siin on putfega wõti!“ — Noor mees wõttis wõtine ja tarwitas teda agarasti. Kui näitemäng lõpetatud oli, astus keegi luuletaja sõpradest ta lofhesse ja hüüdis: „Mul on tõesti südamest kahju, et teie waimu-töö nii halba wastuwõtmist on leidnud!“ — Wõtmekunstnik jäi häbelikult kuulama ja palus siis Demouftier'lt andeks. See aga raputas sõbralikult ta kätt ja wastas: „Sest pole wigagi. Tehte mulle auu ja tulge homme minu juurde lõunaks!“ — Noor mees lubas seda ja

ilmus ka järgmisel päeval määratud ajal Demouftier' juurde. Sutu jookkul sai selgeks, et noor mees ka teatrite tarvis näitemängusid kuuletas. Tal oli koguni üks käsitirigi kaasa võetud ja palus luba seda Demouftier'le ette lugeda. Luba sai ka lahkesti antud, ja ametiwend luges oma tule-töö ette. Kui ta sellega lõpetust oli teinud, pakkus Demouftier temale naerdes oma võtme ja ütles: „Olge nii hää, wilistage veel üks ford!“

Emile Mugier ja leierkastimees. Ühel päeval oli kuulus Prantfufe näitemängufirjanif Mugier (ofhjee) oma sõbra Jules Sandeau (shül fangdo) juurde külaliseks tulnud, kui korraga afna all üks Italia wända-pillimees muusikut tegema hakkas. Sandeau, kellel väga õrnad närwid olivad, wiskas mehele poole franki alla ja ütles: „Wõtke, sõber, see raha ja tehke, et siit ruttu edasi saate.“

„Wõi niijugufel kombel arwate ennaft neift piinajateft lahti saada?“ ütles Mugier. „See mees on homme wissisti jälle Teie afna all.“

„Jah, mis ma siis muudu peakfin tegema?“

„Seda tahan Teile ütelda. Ma elafin Märtrite uulifas, kus nende rändajate kunstnikkude päris tallermaa näib olewat. Seltsamal päeval, kui ma sinna olin elama afunud ja efinest korda oma uue korteri afnaft wälja waatafin, nägin ma niijugufel kunstnikku, kes ennaft õues oli üles seadnud ja „Miferere't“ wäntama hakkas. Ma lafffin fuurt rahulolemist märgata. Selle pääle mängis ta Strausfi waltfi „Lõunamaa roosid.“ Ma wõtsin tooli ja istufin wälja balkoni pääle. Miiüd hakkas wända-pillimees Offenbachi tükkifid kuulutama. Ma plahjutafin rõõmjafti käji ja kufufin oma terve perekonna kofku, et nad ka seda ilusat muusikat kuulafiwad. Siirel waimustufel hüüidfin ma: «Da capo!» Mees mängis kõit oma tükid uresti läbi, wõttis siis miitfi pihku, et oma waewapalka kätte saada. Sel filmapilgul kadufin ma ära ja peitfin ennaft afna gardinate taha. Mehikene wahtis minu balkoni poole ülesse ja tegi efitiks väga paluwa, siis imefflewa ja wiimaks pahaje näo. Siis waatas ta terawasti maja numbri pääle, wõttis kasti felga ja läks oma teed. Sedafama lugu olen ma weel ta ametiwendadega neli kuni wiis korda korranud, ja seft saadif ei ole minu korteri ligidal enam ühtegi wända-pillimeest näha olnud.

Rubinftein i arwamine naesterahwa kohta. „Naesterahwas,“ nii ütles Rubinftein, „ei peaks ialgi püüdma kunstnikuks saada. Neil ei ole tõelift armastust kunsti wastu. Ma tean küll, et iga flawerikunstniku kohta 20 nais-flawerikunstnikku tuleb, ja üleilbse olen tähele pannud, et wiimfed usinamad on õppima, wirgemad edasipüüdma, ja et neil rohkem tundmuft ja mänguofarwust on kui meesterahwal, aga — siis tuleb mõni wurrufandja, ja meie naiskunstnik heidab oma kunsti kõrwale.“ — Tähele panna on, et Rubinftein neid sõnu just sel päewal lausus, kui tema kõige armsam naisõpilane, üks noor neiu, ennaft ühe ohwitjeriga oli kihlanud.

Üks lauliknaene on hiljuti Peterburis rahwa seas fuurt tähelepanemist äratanud. See on 70-aastane talunaene Irina Andrejewna Fedosfowa, Olonezi kubermangufst päwit. Ta ei oska lugeda ega kirjutada, aga pääft loeb ta 19,000 rahwalaulu ja teab palju muinasjuttufid. Tema etteütlemife järele on herrad Barsfow ja Winogradow terve raamatu täis muinasjuttufid ja rahwalaulufid üleskirjutanud. Winewal februari-kul näitas wanaeit arwurikka päältkuulajate hulga ees oma kunsti. Kõsfis ja kortsumud palgel astus ta näitelawale, aga kui ta säääl oli ajef wõtnud ja oma lugufid laffma hakanud, näis ta kümme aastat nooremaks läinud olewat, ta filmad färafiwad ja hääl kõlas wõimjafti ja felgesti. Ofalt luges ta oma laulufid, ofalt laulis ta neid lihtfatel wiifidel. Ta keel on sõnarikas ja luuleline. Kuuljate meeleshää olla otjatu olnud. (Meie oleme temaft juba „Laulu ja mängu lehe“ nr. 4. sõnumi toonud.)

Tühi taat Taara mäel.

- Bahareti paha jugu,
 Wanad waenu waimuifeseb,
 Loodud põrmuliste piinaks,
 Kistirahwa rikkujateks,
 Kawalateks kuuajateks —
 Koowad wagadel' waimudel'
 Kuuajate kütendusi,
 Palmiifewad paelutusi —
 Käiäid muiste karja kaup,
 10. Hulfufiwad hulgakefi
 Weeresiwad wabal wolil,
 Määramata meelewallal.
- Pärafi poole, kuda kuulda,
 Olla jarwit julgu jattun'd,
 Tühi taati löega pandud,
 Kalju külge kütendatud
 Koledama koopa põhja,
 Mille kurt on finnitatud,
 Käigu koht on kishandatud.
 20. Wägilane walwab wäljas,
 Hooljal wahil warawates,
 Et ei põrgust ole pääsmist,
 Ulla ilmast ilnumista.
 Tühi teab arwaneda,
 Saladusta seletada,
 Kust nad siisgi jaawad wälja!
 Kas nad wahest wähe wiifi
 Uuritud on ukatefe,
 Muti kombel käigufese?
 30. Kas ehk wahil sõba filmal,
 Kalewipoeg soikunemid?
- Siisgi ärgu kartku keegi
 Kurja waimu kuuajatusi,
 Wana tühja wõrgutusi —
 Kellel waim on walgustatud,
 Nupus natukegi nubi,
 Mehine on meelekene,
 Põues põskub wahwas jüda:
 See jaab wõitu kurjast waimust,
 40. Pääseb põrgulise paelust!
 Seda on ju tihti nähtud,
 Tihti nähtud, küllalt kuulbud.
 Kes ei juuda siisgi usku,
 Tooma kombel tõrgufewad,
 Nende tuluts tahan warsti
 Jutufese jutustada,
 Tõe waral toetada.
- Koostji riigi walitfujel
 Oli Taara tammitfussa
 50. Öpipaika afitatud,
 Ülikooli alus pandud,
 Mis ka pea tähtfaks tõusis.
 Sää! siis tohtrid toimetati,
 Kohtu-jaftu koolitati,
 Keele-tartu keerutati,
 Waimulikka walmititati,
 Tuhhat teifi teritati.
 Sellest sai ka jarwit sõna —
 Kartis, et ehk kooli mõnul,
 60. Tema wõim faaks wähendatud.
 Sarwit nõuu nikitama,
 Übikooli afitama
 Üsna ülikooli kõrwa.
 Uuristas mitmedgi urfad,
 Kaewas juure keldri-koopa
 Taara mäe kessele.
 Mäe kaldal käigu-kohtad —
 Ehk küll ofalt kinni pandud —
 Tõde praegu tunnistawad,
 70. Asja olust aru andes.
 Kessee Taara mäel kõnnib,
 See wõib weidrat asja näha,
 Saladusta filmitfeda. —
 Sää! siis oli — kuuu järel —
 Wana kuri ije karzlis,
 Tühi taati kõne-toolis,
 Pärts professori moodi,
 Üliõpetaja wiifi
 Sortfimiife kuuljat kunsti
 80. Salamahti jobitamas.
 Tuuletarkust tuufeldamas,
 Nõia-nõuufid nikitamas.
 Mustal mehel aga oli,
 Nagu hõlbus aru jaada,
 Dige rohkest' õpilasi,
 Karja kaup kuulajaida,
 Kes ta kunsti käiäid püüdmäs,
 Tartufi tuliwad tabama,
 Nii et keller nendest kijas,
 90. Pingi pääfled kubifesiä.
 Oli ta ju ofaw meister
 Sortfi-fõmu sõlmitfema,
 Musta kunsti kuulutama!
 Sihas nalja natufesi,
 Weidraid jutu jätufesi

100. Kõditawaid kõnekesi
 Oma jortsi-leeme jekka
 Opetuse ergutuskes,
 Nii et toit ei läilaks läinud,
 Tüdengid ei tiidinenud.

See oli meeste meelta mööda,
 Noorte meeste mokka mööda,
 Nii et ülikooli kambrid
 Sagebasti tühjad jeesid,
 Opetajad imeks panid,
 Et neil kuulijaid kõdunes.
 Sääli siis sai see seeme pandud,
 Millest meile hiljemini

110. Tõusid tõe tahtajad,
 Põrmuliste pimestajad,
 Wirnad wainu-wälja pääle,
 Dhakad ja orjawitjad. . .

Kui ju aasta otša saamas,
 Leeri-aeg ju oli lõpmas,
 Kusa koolid kiini pandaks,
 Tõusis jala meeletuska,
 Meeletuska, mustem mure
 Jundalise jängritele,

120. Sarwitkaadi jektši jekka,
 Seft et kallis aeg nii kiirest
 Oma otša poole jõudis.

See'p see wanal' jarwikule
 Sala-rõõnu jümitetes,
 Siidant lustil liiguteles,
 Kuna tema kirwal näol
 Seda wiisi sõnu jahtas :

130. „Kõrgest' amustatud kuuljad,
 „Armsjad ifandad ja herrad!
 „Nüüd meil' tuleb tunnikene,
 „Kus teid leerist lahti lasen.
 „Palun selle pärast luba
 „Lõpu-sõna lihamijeks.
 „Kiinni-maa on kooli kuju —
 „Mina kündja wainu wäljal,
 „Olen küllalt waimu näinud
 „Oma rammu raugendades.
 „Kamaluga olen külwan'd,
 „Pääga ma olen pidunud

140. „Tarkust põllu peenardesse.
 „Olen külwi fiske kündnud,
 „Akkega weel äestanud,
 „Et jekt teile kasu kaswaks,
 „Tulewikus tulu tuleks.
 „Teite seas tarkus tõusis,

„Magu oras wõrjub wiimal,
 „Kerfib kõue niikutusel —
 „Seft siis teile wiimats walmib
 „Wili kullakarwaline.

150. „Ei te' wõi siis pahaks panna,
 „Kui ma pärast palka nõuan,
 „Raskete tööde taumist.
 „Üksnes pange tähel', herrad :
 „Ei ma hooli hõbedasta,
 „Ega kuule ma kullasta,
 „Wanastwarast ma ei waata —
 „Ihtan üksnes hingekesi,
 „Püüan ainult, mis teil pöues,
 „Eru-dilmeid ma õngittsen,

160. „Eru-idusid ihaldan !
 „Selle pärast palun mina,
 „Küsin aga otjekohe :
 „Kelle hing nüüd teite jektstist
 „Saab küll minu jaagiks jaama?
 „Kes siit jõudes jääb wiimaseks,
 „Teiste taga kõmbib keldrist,
 „Wiimjeks weereb warawatest,
 „Selle kaela tahani kääni'ta,
 „Selle kõri kägistada.

170. „Harutage jeda asja,
 „Diendage oma keskel —
 „Dn teil lusti, heitke liisku,
 „Dn teil õhin, kat'ge õnne!“

Seda kuuldes hakkasiwad
 Noored herrad nurisema,
 Korraga kõik kära tõstma.
 Küll nad kurja kirusiwad,
 Saadanada sajatasid !
 Hüüdsid lausa ühel hääsel,
 Et wõiks tühi tühja wõtta,
 Kuri kurja koristada !
 Aga kõik see kirumine,
 Ega wali wandumine
 Karwa wäärt ei kasu saanud,
 Tõrkumine tulu toonud :
 Põidid aga liisku heitma,
 Õnne-katse ette wõtma.

180. Wiist see langes ühe kuulsa
 Kura grahwi poja pääle.
 190. Aga mees ei olnud mitte
 Kõige lollemate liigist,
 Mhamõtteliste arwust :
 Oli südi südamega,
 Wahwastatud waimu poolest,
 Hakkas asja arwanema,
 Meele mõtteid mõlgutama :

200. „Olefin enne ma teadnud,
 „Enne teadnud, enne mõistnud,
 „Hädaohtu unes näinud!
 „Piinid ep karul käpad pafus,
 „Hiireke on lõhu läinud!
 „Siisgi loodan abi leida,
 „Põrgulise paelast pääsmist,
 „Weel on wara minul furra,
 „Sarwik-taadi saagiks saada.
 „Katjun nõuu nifutada —
 „Tulgu tuge tarkujesta,
 „Arwust parem abimeesi —
 210. „Wõimus on küll tühja wolil,
 „Tarkus siisgi minu taskus.“

Waheajal teised sõbrad
 Tuhinaga tungisiwad,
 Rüsinaga ruttasiwad
 Keldri-koopa wärawateft.
 Wana saadan aga seadis
 Ennast ruttu ufse ette,
 Kaitfis wastu walwjal filmal
 Tungijate tuhinada,
 Kõhtijate rüsinada;
 220. Las kis ta üksnes üks haawal
 Opilased üle läwe,
 Ikka wiimast waritjedes,
 Sabarattu filmitjedes.
 Kui kõik teised olid läinud,
 Kord ju grahwi kätte jõudnud,
 Kargas kuri ta kallale,
 Kamaluga kõrist kinni,
 Rippus ohwri kaela kään'ma.
 Aga grahw ei kõhtun'dgi.
 230. Hakkas kurja hurjutama,
 Sarwikut mehifelt sõitlema:
 „Sõge, kas sul filmad tuhmid,
 „Waate-lungid timutatud,

„Et sa minuft kinni kahmad,
 „Minu kõri kagistama?
 „Kas siis mina wiimne olen?
 „Waat' jää! käib weel üks mu kannul,
 „Sulane mu jäljel järgneb,
 „Kannupoissi taga kõnnib!
 240. „Seda taba oma taskus,
 „Seda wõta waewapalgaks!“
 Näitas oma warju pääle,
 Kes seinal selgesti seisib,
 Seft et päite parajasti
 Ufseft põiki sisse paistis,
 Sibamisi keldri lungles.
 Kurjal olid filmad kirjud,
 Päewa paistest sõgestatud,
 Et ei jeketada suutnud.
 250. Kargab kähku kulli küüsil
 Kannupoissi kaela kään'ma,
 Warju kõri kätistama.
 Moor mees lipsti! üle läwe,
 Pääfis wälja õue pääle,
 Selgele päikese paistele,
 Kuhu kurja kiitendufed,
 Põrgulise paelutufed
 Pikemini ei puutunud
 Grahwi poega kimbutama.
 260. Naeris seltsimeeste seas,
 Tühja taadi pimedusta,
 Sõge-siku naljakesta.

*
 Korraga kõif kõhtusiwad,
 Wõbrastades waatasiwad,
 Suurel filmal filmitjefid:
 Grahwi wari oli kadun'd!
 Warju oli wana tühi
 Siisgi ikka ära wiinud,
 Põrgu palgaks koju kandnud.

Tuttawa Hispania jutu ja Th. Körneri „Der Teufel in Salamanca“ järele — dd—

Mu laulud.

(Heine.)

Mu laulud on kihwtistatud;
 Kuis teifiti olla wõiks see:
 Sa oled ju kihwti kallan'd
 Mu õitzwasse elusse.

Mu laulud on kihwtistatud;
 Kuis teifiti olla wõiks see:
 Ma peidan hull madusid põues
 Ja find ka, mu kallike.

B. Fr. Kõim.

Laulu ja mängu leht.

Kuufiri Gesti muusika edendamiseks.

Wastutaw toimetaja ja wäljaandja Dr. A. A. Hermann.

Ilmus kuus korra.

Sind aastaks kätteaatmisega 1 rubla. —
Sse ära tuua aastaks 80 kop.

Tellimisi mõtab
iga raamatukauplus ja muusika-ebendaja wastu.
Toimetuse aadress tellimise, raha- ja muudele
kirjadele: „Dr. A. A. Hermann Jurjewis.“

Soomemaa muusik.

Aastal 1894 tuli Soomemaal fuur raamat „album“ wälja; see kandis nime „Soomemaa 19. aastajal.“ See raamat on selle pärast ilmutatud, et ta Soomemaaft praegusel ajal pidi täielise kuju ja pildi andma ja tema elust wõõrastele rahwastele sõnumid tooma, sest raamat on kuues keeles trükitud ja nimelt Soome, Rootsi, Wene, Saksa, Prantluse ja Inglise keeli ja sadade piltidega ehitud. Raamat on ka Wene Keisri Majasteedile kingituseks antud ja heldet wastuwõtmist leidnud. Raamatus on Soome olude ja waimu-tegewuse üle sõnumid antud. Et „Laulu ja mängu leht“ kõige päält muusikaga tegemist teeb, siis paneme suurest raamatust lugejatele ette selle, mis jääb Soome muusikast on üteldud. Järgmistes ridades leiab siis lugeja Soome fuure „albumi“ mõtted, mis Gesti keelde oleme ümber pannud. Üksnes siin algul oleme need sisesejuhatuse sõnad eneste poolt ütelnud, ja lõpuks ütleme ka paar mõtet eneste poolt. Paneme siis nüüd „al-
laulule kaasa mängis. See muusik oli ettekandjale mõõdufeks warandused, mis kaasmaailma tähelepanemist eneste pääle tõmbasid. Kõige hiljemal ajal on aga ka rumude endine saatja, iseäralik luuleluguline muusik, huwi hakanud äratama. „Soome muudune rahwamuusik, iseäranis päris rahwalaul, on wist wähe rumu-
laidu mõju tunda saanud ja ei näita kui kodune heliwõidus (tooni-funft) mitte sedasama algupärafust. Nüüdne uurimine on rahwalaulu „rändamist“ maalt maale tõendanud, ja kui ka aastajadade jookkul wõõras laul rahwuslikeks omanduseks on saanud, on see siiski hõlbus ühte mitmele üks teisest kaugele lahutatud rahwale ühist põhjusheli leida. Haledus on põhja-poolse rahwalaulu põhjusloomits, ja lihtlabasus



Carl Robert Jakobson
(1840—1882) Gesti poliitika- ja kirjamees, kes ka laulut ja laulu ebendas.

„Heliwõidus, inimese ilu-awalduse otjekohene wõim, oli juba neil aegadel, mille jooned meile laules ja muinasjutus ette astuwad, Soomemaa rahwa poolest armastatud ja ebendatud. Nii kaua kui rahwaluule tooded üksnes juurfonalise jutustamise läbi põlwest põlweni hoitud oliwad, oli luul ikka ka ühes laul. Lihtlabane oli rumu-laulu ja wiis, lihtlabased oliwad need helid, millega ta oma „kantele“ (kandle)

kokkufõlases ehituses on tema laad. Võiks aga siiski Soome rahvalaulu omaduseks arvata, et tema iseäraldus mitte üksi haledus ei ole, vaid ka otse täre kalgus. Rahwa iseloom, mis wälisiste eluolekute mõju all on seisnud, on ka rahvalaulule laadi andnud, ja juba wanast ajast saadik oli rõõm ja walu Soome rahwa elus ühel mõõdul olemas, nagu soojus ja külmus meie põhja kehwas looduses.

„Päris wõiduslikest sejutohast waadates on Soome rahvalaulud väga mitmejuguise wäärtusega, ja rohkem kui üks nendest on siiski otse kunsti-wärgid (wõiduse-looded) täies mõttes, nõnda näituseks „Woi äiti parka ja rauka“ („Oh ema wilets ja waene“) ja imeilus laul „Tuoll' on mun kultani“ („Säält ju, mu hullake, paistab ju maja“), wisfisti üks kõige ilusamatest rahwawiisidest maailmas.

„Pääle nende Soome rahvalaulude, mille hulka praegu nimetatud laulud arvata tulewad ja millest wähemalt mõned pugas Soome rahwa omadeks loetakse, on veel õige suur arw Rootsi laulusid, Skandinaawia sugu ja maiku, Soomemaa Rootsi keeli kõnelewa rannarahwa suust üles kirjutatud. Mitmed nendest ei seisja muusikalise wäärtuse ja iseäralise omaduse poolest mitte sugugi Soome ilusamatest rahvalauludest taga.

„Palju tööd on juba luuleliste waranduste kogumiseks tarwitatud, mis laulu näol aastajadade jookjul rahwa suus edasi elasiwad. Selle töö wiil on mitmes tähtsas kirjäs awaldatud; aga lõpetatud ei ole see töö weel mitte. Meie aja elaw ojawõttine rahwatarfusse nurimiseks saab wisfisti ka sellel põllul weel mõndagi pärlit päewawalgele toimetama.

„Kui ilusate wõiduste ajaloolisest edenemisest Soomemaal ütelda võib, et ta peaaegu täiesti neis piirides sünnib, mis Soomemaa seletuseks 19. aastajal tõmmatud on, siis maksab see iseäranis ka muusika kohta.

„Tegewa muusika-elu esimised awaldused Soomemaal tuliwad 19. aastajaja algul nähtawale iseäranis Turu linnas 1790 põhjendatud „Muusikalises seltsis“, kelle püüdmine oli jäält muusikafõprade ja muusikameeste abil era- ja awalikkudel kongertidel tuumakaid heliloodeid kuuldawale tuua ja publikumile kaju ja lõbu walmistada. Kni sõda aastal 1808 seltsi tööd ajuti oli takistanud, tegi selts pärast jälle tööd edasi; aga riigi-walitsuse ametikohtade kolimine Helsingisje 1819 ja iseäranis aastal 1827 suur tulekahju ning selle pärast ka ülikooli äraminemine Helsingisje takistas linna waimuelu, ja „Muusikaline selts“, kelle tegewus oli sellel seni harimata põllul tähtjaks ajajärguks häa maigu ajalooos Soomemaal olnud, ei ole pärast enam heliwõiduse saatust Soomes juhatanud.

„Turu linna muusika-elule oli kõige suurem kahju üliõpilaste laulmise kadu, mis seni kõige tähtjam oja linna häälelises jõuus oli olnud. Upsala linna akademia laulukoori eestuju järele oli aastal 1819 mõnekest Rootsimaalst koju tulnud üliõpilastest esimene meeste-kwartett (nelja üffitu mehe laulukoor) kokku ajunud. See sai ülikooli ojava muusika-õpetaja R. W. Salg é (1779—1833) juhatusel üsna lühikese ajaga niijugusele muusikalise hariduse järjele, mis tähtjate ülesannete täitmist wõimaliks tegi. See lugu andis weel rohkem põhjust muusika-huwide raskuse päd-teff-paika päälinna panna, kui see ka ülikooli linnaks tehti. Siia juurde tuli weel see asi, et ülikoolile korda läks Salg é järekkajats meest walida ja enese külge kwiita, kes pärast Soomemaa kõige tähtsamaks heliloojats tõusis, nimelt Fredrik B á c i u s (sündinud Hamburgis 1809, surnud Helsingis 1891). Seni oli Soomemaa muusika-elu pea üffi ning aina teiste maade helitõõde kuuldawale-toomisjes olnud; Baciuse ajast saadik on Soomel ka kodune muusikaline kirjandus.

„Soomemaa oli aga juba enne seda aega tähtja helilooja sünnitanud, see oli Bernhard Henrik Cr u s s é ll (1775—1838), kes aga juba noore mehena Rootsimaal läks ja selle pärast õieti Rootsi muusika ajalooosje tuleb lugeda. Crusselli kõige suurem helitõõ oli üks kentsakas lauleldus „Willa slawinnan“ („Wäike orjatlüdrut“) 1825,

on ka Soomemaal mitu korda etendatud, kõige viimaks Crujelli 100-aastasel mälestuse-pidul 1875. Kõige rohkem tuntud ja lugu peetud oli tema muusik Teguer'i „Fritjof-saga“ tarwis. See muusik oli mitu aastakümnet kõikis suus, ja veel praegu on tal elusikkus olemas.

„Kuna nõnda Soome esimene helilooja väljaspool kodumaad tegew oli, loodi ühe väljamaa-mehe läbi Soome esimehed helitööd. Fredrik Pacius pandi 25 aasta wanaduses Helsingi ülikooli muusika-õpetajaks ametisse, kui ta enne seda Stockholmis kuninga koja-kapellmeisteri ehk konzertmeisteri ametis tegewuses oli olnud. Meistrite Spohr'i ja Hauptmann'i poolest Sakjamaal õpetatud, oli ta ka heliloojana Spohr'i klassika-romantisel joonel käiw ja näitas end omia paremates helitöödes kui ka kunstnikulisel wiilimängus suure helisünnitaja õpilase olemat. Need wõidustase (kunstniku) omadused ühes kindla meele- ja lahke isikuga tegiwad Paciusele wõimalikuks noore päälinna muusika-eluse mõjuda. Väikese mänguwoori ja lauluwoori abinõudega, mis tema käjul seiwud ja millest ta aastal 1845 ühe „Symphonia-feltsi“ ja 1848 ühe „Laulu-feltsi“ tekitas, tõi Pacius aega mööda muusika- kirjanduse meistritööd kuuldawale, nii näituseks Spohr'i „Wiinised asjad“ ja „Issa-meie“, Graun'i „Seesufe surm“, Händel'i „Messias“, Mendelssohn'i „Paulus“, Cherubini „Requiem“ ja Felicien David'i „Le desert“ („Kõrbe“), Spohr'i „Messe“ 8-hääkse woori tarwis ja ka küll kõige raskema woori-ülesande, mis Soomes wälja saadi (1868), need oliwad kõik Beethoven'i symphoniad j. n. e. Kõige suurema mõistmisega ja elawama osawõtmisega juhatas ta üliõpilaste laulmist ja leidis veel pääle selle aega muusikaliseks loomise- tegewuseks, mis nii hästi teie rajamisele Soomes alust pani kui ka temale muusika ajaloo omal ajal auu-wäärilist paika on andnud. Paciuse kõige suurem helitöö oli „Kung Karls jagt“ („Kuningas Karl'i jagt“) ajalooliku-muinasloonnuliste sõnadega, mis Zacharias Topelius oli luuletanud; see helitöö toodi kõige esiti 1852 Helsingis enamasti asja-armastajate poolt kuuldawale ja wõeti waimustusega vastu. Neli aastat pärast seda lauldi see helitöö kuniinglikus ooperimajas Stockholmis pidu-mänguks. Karl XV-da kroonimise auuks ja on ka pärast poole mitu korda nimetatud näitelawal kuuldawale toodud. Helsingis lauldi see aastatel 1875 ja 1880 osalt muundetud näol jälle uuesti. Wähenematas ja wäärilises lugupidamises on veel praegu isikind felle wooperi osad, nõnda herrandlik romanz „Oh hafvets unga tärna“ ja tore tolle aja suurepäralist laadi kirjutatud finale (lõpupala). Teine näitemänguline muusikatöö Paciuse sülest, Topeliuse muinasjutu-mängu juurde „Princesfan af Cypern“ („Kypruse saare prinzeß“) komponeeritud ja aastatel 1860 ja 1876 Helsingis lauldud, on suuremale publikumile isearanis laulu läbi „O barn af Hellas“ („Oh Grekamaa lapsed“) ja runu-melodia kohta loodud laulu „Kvarnsång“ („Westi-laul“) tuntud. Paciuse paljudest suurematest helitöödest olgu veel nimetatud „Phantasia wiulile“ (1842), „Wiulikonzert“ (1845), kantat „Helide pühadus“ (1839), „Must-lase marsš“ (1841), „Pidumarsš“ (1842), «Allegro maestoso» (1850), „Wirjami wõidulaul“ (ei ole seni lauldud) ja „Borthan'i kantat“ (1859). Paciuse isamaaline tähtsus on aga kõige rohkem tema lauludes, nõnda näituseks täielt ilusaj „Suomi's säng“ („Kuule, kuda hääli helab“ Eesti keeles), „Solbatgäsjen“ („Solbati-poiß“), „Fridsböner“ („Rahu-palwed“), aga kõige tähtsam lauludest Soome rahwahymnus „Bårt land“ (ehk Soome keeli „Maamme laulu“, Eesti keeli „Mu isamaa mu õnn ja rõõm“), mis aastal 1848 Runebergi samanimelise luulde juurde komponeeritud oli ja esimest korda üliõpilaskonna mai-pidul 13. mail 1848 lauldi.

„Wähenemata osawõtmisega wõiduse (kunsti) vastu tegi Pacius veel kuni oma elu juugijeni heliloojana tööd. Temal oli see rõõm aastal 1887 mööda läinud aastatel Emanuel Geibel'i laulelduse sõnade „Die Loreley“ juurde loodud muusikat veel kuulda saada, kui see ette lauldi: Neli aastat pärast seda lõpetas (1891) Fredrik Pacius oma tegewa elu, auustatud ja taga leinatud Soomemaa heliwõiduse isana.

„Rahvusline päris mõttes ei olnud siisgi, nagu loomulik, see helivõidus mitte, mis Pacius Soomemaal põhjendas ja edendas. Mis tema äratused elule hüüdma saavad, see saab küll rahvusliski laadi olema, aga tema enese töö Soome võiduslikes elus oli enamasti kind suurema ja rikkama rahva muusikaliseft kuhjaga mõõduft. Saffamaa rohkemini mõjuv mõnu, mis Soome mitmes hariduslikes edenduses, iseäranis aga muusikas märgata on, kinnitati Soome teise suure helilooja Konrad Greve (1820—1851) läbi veel rohkem. Saffamaal sündinud ja Ferdinand David'i õpilane, pandi Greve 22 eluaastaga konzertmeistriks ja dirigendiks Turu linna uuesti elule kutsutud „Muusikalises seltsis“ ametisse. Selles ametis ja iseäranis heliloojana avaldas ta oma liihkeise elu kohta, mis talle oli määratud, väga rikka ja tähtsa tegewuse. Greve kõige tähtsamad tööd olivad: Muusik „Sommarnatten“ („Suwe-öö“) juurde 1847 ja muinasjutu-mängu „Systarna på Kinnetulle“ („Kinnetulle öed“) 1850, mõlemate sõnad M. H. Pinello luuletatud, ja F. Berndtsoni luuletatud ajalooliku-romantise vaatamängu juurde, nimega „Ut lifvets strid“ („Elu võitlusest“) 1851. See helipala, mis ka jelle pärast Soome võiduse ajalooš tähtjas meelde tuletada on, et „Björneborgarnes marsch“ (Soomes keeli „Porilaisten marsši“, see on „Pori linna elanikkude marsš“), müüd küll kõige rohkem tuntud laul põhjamaal, siis esimest korda pärast aastat 1809 awalikult mängiti, tõusis kõige rohkemini Greve ilusa muusika läbi oma lugupidamisesse.

„Paciuse ja Greve poolest edendatud Spohr-Mendelsjoh'n'i muusika-laad ei lastnud Soomes iseäralist helivõiduse kooli otse üles tekkida. Eft nende kahe helimeistri tööd küll tänumeele- ja inestamisega vastu võeti, olivad publikumi muud joonid liiga vähesed, et teisi kodusid muusika-sünnitusi oleksivad üle dilettantismuse (asja-armastuse) tõsta võinud, ja võiduse tarvitus ei olnud veel tugew küllalt, et tõsiselt edasi püüdwale muusikajüngerile oleks võinud raha ja koha jõuu poolest mahti anda oma jalal helitööd sünnitada.

„Dilettantide (asja-armastajate) hulgas, kes hää tagajärjega tol ajal heliloojatena tegewad olivad, olgu siin kohal nimetatud Fredrik August Ehrström (1801—1850), organist Helsingis, ja Axel Gabriel Fugelius (1822—1868). Mõlemad komponeerisivad enamasti laulusid, mille seas iseäranis Ehrströmi „Bid en källa“ („Hallikal“) ja Fugeliuse ilus „Vår-sång“ („Kevade-laul“) veel täna päew tuntud ja lauldavad on.

„Dilettandina üles astus ka Paciuse väimees, Kalevala kuulus ümberpanija Karl Collan (1818—1871), Helsingi ülikooli raamatukogu-hoidja. Temal olivad rikkad muusikalised anded, ja ta õppis komponeerimise õpetust alles elu hiljematel aastatel, kõige enam tema ette võetud uurimisteks rahvalaulu põllul. Tema helilooded, kõige rohkem meestefoori-laulud ja flaveri kaasmänguga laulud ühe häälele, näitavad juba tema uurimiste mõju. Collan on tõesti esimene Soome helilooja, kes katunud on oma võiduses rahvalaulu ilusate sõnade järele käia: „Kuula mäna kohjemiist, mille juurel su maja on,“ ja tema laulude suur tutvus on-gi just selles rahvuslikes meelefombes põhjendatud. Collani kõige paremate loodete sekka tuleb arvata imeilus laul „Dtaliga vågor vandra“ („Lugemata wood rändavad“), kõigi laulu-sõprade armjam laul põhjamaal, pääle jelle „Stjerner“ („Täht“), „Kose-Marie“ („Kõõsi Mari“), „Sylvia's julvija“ („Sylvia jõulu-wiis“), „Du är min ro“ („Sa oled mu rahu“) ja teised. Kõige väärtsemad tema meestefoori-lauludest on „Wasa marsch“ Topeliuse sõnadega (Eesti keeli: „Oh põhjamaa, sa meie häll“ Dr. Beske ümberpandud) ja „Savolaisten laulu“ (Eesti keeli: „Mu meeles seisab alati“ J. W. Jannseni tehtud) Ahlqvist'i („Ohjanen“) sõnadega, muusikaliseft õnneliseft mõeldud ja hoolega läbi sõelutud laulud, mis nooruslikeft usaldawast isamaaluseft kantud ja läbi kutsutud on.

(Pöölset.)

Sõnnid muusika ja muu kunsti elust.

Preili Miina Hermann on waherjal Põltsamaal, Wäitſes Maarjas, Põlwas ja mujal orelikonzertisid andnud.

Karwas oli 11. juunil ilus rahwapidu Eesti ſeltsis. Pidust wõtsiwad 8 koori oja. Koorisid juhatas preili Miina Hermann kolmel konzerdil, kirjikus waimulikul, ſelfsi aias ilmalikul ja Jõesuus ilmaliku kordamisel päew pärast ſeda.

Rakweres oli 18. juunil ilus rahwapidu „Dõpiku“ ſeltsis. Oja wõtsiwad 15 koori laulmisest. Pidukõne pidas hr E. Wilde.

Otepääs peeti Jaani-päewal wäike rahwapidu Linnamäel ära. Oja wõtsiwad Otepää lauljad ja üks mängu-koor. — Enne rahwapidu andsiwad Wanemuise ſelfsi ja Kalewala kwarteti lauljad Tartust Otepää kirjikus waimulikku konzerdi. Pühapäewal, 25. juunil, andsiwad neesamad lauljad Pühajarwe mõisa pargis ka ühe ilmaliku konzerdi. Ojawõtmine mõlematest konzertidest oli rohke.

Wõnnu-Raagweres peeti Jaani-päewal juwe-pidu laulu ja mänguga.

Preili Linu Tamn ja ta wend andsiwad 11. juunil Tarwastu kirjikus ilusa konzerdi, õde lauldes, wend meſſaſarwe mängides, mõlemad meistrid oma wõiduses.

Wõru linna ligi oli 18. juunil ka tena rahwapidu lauluga.

Slawjanskij Agrenjew, kuulus Wene koorijuhataja, on oma ſega-kooriga konzertisid andes kuni Rooma linnani ulatanud ja leiab tema koori laulmine ſäälgil laulu ſünnipaigal suurt kiitust ja waimustatud kuuljaid.

B. Tſchajkowskij, kadunud Wene meistri, helitööd leiawad ka Amerikas kuuljaid ja etteandjaid.

Verdi lauleldus „Troubadour“ (ütle: trubaduur), ſee igaweſti keſtem iluhelide hallik, on hiljuti Wieneri keisri-koja theatris 300 korda mängitud. See on küll palju, aga Prantſuſe meistri B. Massé kentsakate ooper »Les noces de Jeanette« („Annette pulmad“) on Pariisis kentsakate laulelduste theatris 1000 korda mängitud, ja ſee on weel palju rohkem. Nali meelitab kord rohkem rahwahulkasid kui tõſine iluhelidus.

Ferdinand Mesmüller, kes enne kingſepp, külafoolmeiſter, theatri-direktor, näitelawa-ſirjamees ja helilooja oli, on 77 aastat wana Hamburgis ära ſurnud. Nasta 1850 ümber oli ta lauleldus „die Zillertthaler“ palju mängitud. Tema tehtud laul „Wenn ich zu meinem Kinde geh“ („Kui oma lapse juurde lä'en“) on weel praegu igaihe juus.

Felix Weingartner, Berliini keisri-koja kapellmeiſter, on Müncheni kutſutud, kus talle rohkem palka lubati. Nüüd on aga Berliinis keisri-koja poolt weel rohkem palka lubatud ja nimelt 26,000 marka (umbes 12,000 rubla) aastas, 10-aastane kontraht, ſiis 10 aasta pärast kohe täis pauiſ, neli kuni aastas ametipuhkust, leſeraha ja eſimeſe kuningliku kapellmeistri auunimi ka weel. — See on koht, mida ükski õpetlane ei ſaa, päris miniſtri palgaga. Seda wiisi maksab muusikat edendada. Kui meie kodus mõni koori-juhataja kolm rubla ſaab, ſiis kirub ſelle üle igaiks.

Heinrich Böllner, endine Tartu ülikooli muusika-direktor, nüüd New-York'i meestekoori juhataja Amerikas, on oratoriumi moodi uue ooperi loonud, mis Caſſa-Prantſuſe ſõjas 1870 ja 1871 langerud ſakslaste mälestust pühitſeb.

Preili Elfride Andrée, orelimängija Götteborgi linna pääkirikus Rootſimaal, on Brüsſelis ühel wõidukomponeerimisel 77 ühespüüdja ſeaſt eſimeſe auuhinna ſaanud, Tõesti haruldane!

Singer, Künzel, Wien ja Seitz, neli muusika-meest on Saksamaal tõlku heitnud üheks keelpillide kwartetiks. Nad olla iseäranis puhtasti Johannes Brahms'i mängupalasid ette kandnud.

Undja Anton Rubinstein'i waimulik ooper „Kristus“ on nüüd Bremeni linna theatris ette lauldud. Ajalehed on täis imestust ja kiitust juure meistri hehkloode üle. Waatajal olla lugu otse nii, nagu jünniks Kristuse elu, kannatus ja ristijurm tõesti tema filmi ees, nii loomulikult on mängijad oma ülesannet täitnud. Kristuse oja mänginud meie Baltimaa tuntud laulja R. von zur Mühlen.

Willy Burmester, Saksa tuntud wiulimängija, on ka teisel pool Atlandi merd Amerikas igal pool oma osawuse läbi otse imestust äratanud.

Terejina Luu, nüüdne grahwiproua Frandü-Berney de la Valette, maailmakunilus wiulimängijanna, on hiljuti Roomas endise osawusega konzerdil mänginud ja suurt waimustust äratanud.

Victor Neßleri mälestuspekkuju on Straßburgis maituul walnis saanud ja awatud. Iseäranis on Leipzigi lauluwennad raha kogunud ja kuuju chitada lastnud, sest Neßler oli kaua Leipzigi laulu-juhataja.

Rahwa muusikapidu on maituul Düßeldorffis olnud. Haydn'i oratorium „Zoomine“ on 2500 kuulja ees, enamasti kõik alama rahwa liikmed, ilusasti ette lauldud ja ka muud laulusid, mis kuuljaid lõbustasiwad.

Ben Davies, Inglise kuulus tenorilaulja, on ka Amerikas suurt waimustust äratanud. Mullu käis ta Saksamaal.

Leoncavallo on Mailandi (Milano) del Verme theatri juhatusese uue ooperi fiske andnud, mille nimi on „Tommaso Chatterton.“ Lauleldus tuleb sügisel mängida.

Slusate wõiduste akademia Parisis on hiljuti ühe wõidu-komponeerimise auuhindadega teinud, aga kõigest — üks ainuke helilooja on sellest oja wõtnud, ja sellegi töö olnud nii nõrk, et auuhinda ei ole saanud. Haruldane lugu!

Madame Nevada, maailmakunilus Hispania laululind, on hiljuti Hispania kuninganna juurde laulma kutsutud. Laululind wõtnud ka oma 8-aastase tütrekesega ligi, kes ka juba laulma õppinud. Wäike tüdruk laulnud ka midagi ette, ja siis tulnud wälja, et tütrekesel palju ilusam hääl on kui emal. Kuninga-koja liikmed joowinud üksnes wäikest neid kuulsa, ja kuninga-proua olnud neiukselt otse waimustatud. Ka tulewale kuningale, kes ühes wanuses, seati wäike laululind ette.

Saksa keiser Willem II. on Italia meistri Leoncavallo käest uue ooperi tellinud, mille nimi on „Verlino Roland.“ Italia kuningas proua Margherita on nüüd hiljuti Leoncavallo enese juurde kutsuda lastnud ja järele pärinud, kas heliloode ka walnis jõuab. Leoncavallo ütelnud, et töö wäga palju takistusi olla ja et ta selle kordaminemise pärast otse kahtlane olla. Kuninga proua ütelnud: „Seda ei tohi Teie mitte, mis mõtleks muudu Saksa keiser meiteft!“

Wana meister Verdi on palutud 20. (8.) septembriks, nimelt seks päewaks, mil 1870 Rooma linn jälle Italiaga ühendatud ja selle päälmatas sai, ühte hümniust komponeerida. Nark helilooja aga ei ole tööd enese pääle wõtnud, waid on ütelnud: „Minu sulg on juba wäsinud ja ei ole kõlblik selle kõrge pidu-päewa tarwis wäriklist laulu looma.“ Nõnda on maailma kõige esimene helimeister alandlik, kelle sülest alles hiljuti kõige ilusamad helid paberisje on woolanud.

Willem de Haan, Darmstadt'i herzogi koja-kapellmeister, on hiljuti uue laulelduse loonud, mille nimi on „Sarka pojad.“ Helitöö olla wäga ilus ja muusik temas tore. Tulla peagi mängitamale.

Karl Reineke uus lauleldus „Tours'i guberner“ on ka palju kiitust leidnud.

Cavailon'i linnas Brantsufemaal on helilooja Castil-Blaze mälestusekuju otse raatuse ees, kuju nägu raatuse poole. Hiljuti on ühel hommikul kuju selg raatuse poole pööratud olnud. Rahjahambad ütelda müüid, et õnnsa Blaze waim öösel kuu sisse pugunud ja kuju selja wasta raatust pööranud, sest et linna wanemad ei olla ihte aiatuse abil teda kurja kae rikkumise eest kaitsnud. Muudugi on teegi kelm kuju öösi ümber pööranud, sest et ta kruwi läbi jala pääl kaunis kerge pöörata olemat.

Noorik Nordica, Amerika kuulus laulukund, leiab oma kodumaal ja ka Europas ikka enam imestajaid.

Meister Mascagni'l on oma kõige uuema lauleldusega õnnetus olnud: See lauleldus, nimega „Silvano“ on hiljuti Milanos (Mailandis) läbi kullunud. On ju ka enne neid kuulsaid meistrid olnud, kelle helitööd wälja wilistati, aga pärast ometi jälle kiideti. Ka Mascagni lauleldusel „Ratcliff“ olnud seefama õnnetus.

G. Farno on uue laulelduse loonud, mille nimi „Must Kascha.“ See on Breslaus palju kiitust leidnud.

Martha Remmert, maailmakuulus klaverimängija, on oma reisilt hommikumaalt koju tagasi tulnud, koorem kuulsust ja raha ligi.

Franz von Suppé suri Wienis 10. mail ära. Tema oli aastal 1820 6. aprillil Spalatos Dalmaziamaal Brantsuse wanematest sündinud, Italia hariduses üles kaswatatud, aga täis kaswanud eas koguni jaksakaks läinud. Tema oli hulga kentsakaid ooperid komponeerinud, mis kõik pääliskandist nalja waatajatele pididwad tegema, nõnda: „Kümmne tüdrukut ja ei ainust meest“, „Toredad poisid“, „Pada-emand“, „Ius Galathea“, „Luuletaja ja talupoeg“, „Franz Schubert“, „Sagt ömne järel“, „Tatiniža“ jne. „Tatiniža“ on ka müüid pärast ta looja surma Eesti keeles mängima hakatud ja nimelt „Wanemuise“ seltsis Tartus.

Luuletaja Wolfgang von Bönigswinter'ile tehtakse tema sünnikohale Rheini jõe äärde mälestusekuju.

Dr. Johannes Brahms'i 62. sünnipäew on Londonisgi pühitsetud selle läbi, et sel päewal James Hall'i konzerdi-hoones üksnes tema helitöösid ette kantid.

Cheri Maurice (ütle: scherii moriis), Saksa theatri-juhataja Brantsuse nimega, pühitsetes 29. (17.) mail oma 90. sünnipäewa.

Eugen d'Albert, kuulus klaverimängija, on Weimari herzogi kojakapellmeistriks hakanud ja on jään oma ametitegewust alganud.

Bernhard Stavenhagen, teine kuulus klaverimängija, on seefamasse ametisse d'Albert'i kõrwa pandud ja on ka oma tegewust alganud.

Thomas Kochat, Steyeri rahwalaulude wiisilooja, pühitset, nagu oleme teatanud, tänawu 1895. aasta augustikuul oma 25-aastaft komponisti-jubileumit, ja selle päewa auuks peetakse kolme-päewane suur laulupidu Wienis ära, ning sellest pidust wõtab hull seltsijid oja; seni on 45 seltsi endid üles andnud umbes 1000-de lauljaga.

Anton Dworak, Böhmi kuulus muusikameister, on Amerikast Sakfamaale tulnud, kus ta mõned enese helilooded kuuldawale tuua tahab lasta, nende seas on kantat „Amerikan Flay“ ja lauleldus „Hiawatha“. Pärast läheb ta jälle Amerikasse tagasi — nagu jaksakast ütlevad — „dollarid“ koguma.

Suur heliwõidulaste (toonikunstnikkude) 31. koosolek oli 1.—4. juunil Braunschweigis, kus 250 wõidulast koos olidwad, mitmed hääle- ja pillikonzerdid anti ja helijungrite elu parandamise üle kõneldi. Iseäranis kiitust on sellel asjatundjate koosolekul nelja naesterahwa laul leidnud, kes meestetoori laulsid naesterahwa häältega laulidwad.

Dr. Johann Peter Emil Hartmann, Daaninaa kõige kuulsam muusikamees on 2. (14.) mail 1895 oma 90-aastast sünnipäewa pühitsenud. Kuulus mees on juba muusikaliseft perekonnast tõusnud. Tema wana-isa Johann Hartmann oli Saksamaalt Glogau linnast, aga oli juba terwel elu-ajal Daaninaal elanud ja jään kuningas-koja muusikamehena 1763 ära surnud. Tema isa oli Garnisoni kiriku organist aastatel 1800—1850 Kopenhagis olnud. Oma isa käest sai nüüdne 90-aastane Dr. Hartmann esimest muusika-õpetust ja tõusis suureks muusika-meistriks. Juba aastal 1874 pühitses raud oma 50-aastast helilooja-jubileumit ja sai seks päewaks Danebrog-ordu aumärgid kuningalt ning 1879 doktori-aunime ülikoolist. Naeseks on tal Daani kadunud kuuls muusika-meistri Niels W. Gade tütar. Dr. Hartmann on oma pikal elul suure hulga laulebusi, oratoriumisid, symphoniad, kantatid, klaveri- ja orelipalasisid ja laulusid loonud. Kuulsa rauga 90. sünnipäewa peeti ligi nädal aega läbi, ja Kopenhagi konzertidel ei lauldud ega mängitud muid laulusid ega mängusid kui Hartmanni omasid. Kõige suuremas Kopenhagi konserdihoones anti neli konzerti üksnes Hartmanni heliloodetest. Kuningas ja prinzid käiswad rauka tema korteris waatamas. Kuningas andis talle Danebrogi ordu ülema klassi briljantidega. Muusika-selts, Cäcilia-selts, Üliõpilaste selts ja teised käiswad teda teretamas ja äratamas. Et Hartmann ameti poolest studeerinud advokaat on, siis käiswad teda ka kõik päälinna advokaadid teretamas. Hartmann on siis praegu nii hästi Daaninaa kõige wanem muusikamees kui ka Daaninaa kõige wanem advokaat, kes aga enam ammuugi kohtu-asju ei õienda. Theatrid mängiswad tema laulebusi, ja näitlejad soowiswad õnne. Tõesti harwa leida mees, õiguse pärast aga ka „diletant“. Ta olla alles täiesti raps ja selge mõistusega hall-pää.

Rasfel'i linnas on Spohri mälestuse-kuju brongsi-ft. See oli juba ära kolletanud ja mustunud, selle pärast oli tarwis teda puhastada ja nimelt seebi-, sooda- ja weega. Aga puhastaja arwanud, et kuulsat heliloojat ja wiulimängijat ometi mitte selle ollusega ei wõi pesta, millega lapse muste mähkmeid pestakse ja küsinud ühe apteekri-lauwade müüja käest, millega wõiks puhastada. See andnud nõuu soola-happega kuju pesta. Seda teinud puhastaja, aga kuju läinud — rohelisteks. Kalljahambad on nüüd jälle läe pärast, kes ütlewad: „Spohr wihas-tas end rohelisteks, sest et ta kuju nüisuguse ollusega pestud.“ Nüüd on tarwis uue ollusega pesta, et kuju jälle brongsi-larwa saaks.

Inglise prinzeis Beatry on mitmele kadunud ministri Benjamin Disraeli luuldele wiisid juurde loonud. Nagu näha oskab kõrge proua ka laulusid luua, mis kannis tihti walitsejate perekonna-liikmete juures leida.

Charles Lamoureux (ütle: šcharl lamuröö), Prantuse kuulus theatrijuht ja laulujuhataja, tahab aastal 1897 Richard Wagneri terwe „Nibelungen-Ring'i“, mille mängimine neli õhtut kestab, Pariisis ettetuua lasta.

Saksa keisri Willem II. komponeeritud „Sang an Agir“, Gesti keeli „Laul Agirile“ on nüüd ka Gesti keelde tõlgitud ja tema Saksa keeles keisri luuletatud sõnade tõlkega Gesti lauljatele „Laulu ja mängu lehes“ segafoori tarwis trükitud. Laulu armastaja leiab ta „Laulu ja mängu lehe“ segafooride seast ja wõib ise katsuma, kuida ühe keisri komponeeritud wiis kõlab. Et Saksa keeles parajat segafoori seadlust laulule ei olnud, siis on selle lehe toimetaja klaveri tarwis tehtud laulu järealt selle laulu segafoorile seadnud. Laul on Saksa rahwawiiside loomus loodud ja wõib teda iga foor hõlpsasti laulda.

Laulu ja mängu leht.

Kuukirja Gesti muusika edendamiseks.

Wastutaw toimetaja ja wäljaandja Dr. K. A. Hermann.

Ilmub kuus korda.

6 ind aastas kättesaamiseks 1 rubla. —
Ise ära tuua aastas 80 kop.

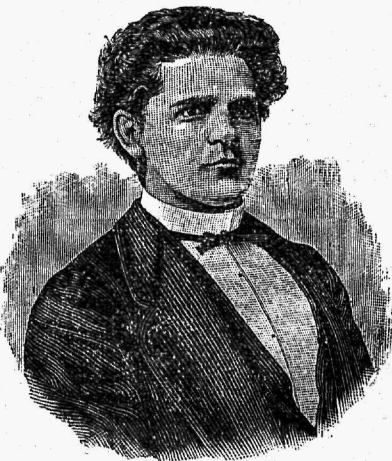


Tellimisi wõtab
iga raamatukauplus ja muusika-edendaja wastu.
Toimetuse aadress tellimise, raha- ja muudele
kirjadele: „Dr. K. A. Hermann Surjewis.“

Soomemaa muusik.

(Järg.)

„Filip von Schanß' i lühitese kunstnikuelu algus (1835—1868) näis tulewiku tarwis palju tähendawat. Üliõpilaseks sai ta 1853, aga pidi ühe riinu pärast, mis tal ülikooli korra-pidamise ülemuse wastu oli, 1855 ülikoolist lahkuma ja pühendas end muusikale. Kahe-aastase õppimise järele Leipzigitis wõis ta juba 1858 ühel konzerdil Helsingis puha ja üksnes enefe looded ette tuua; kõige ees oli „Kullervo-ouwertüür“ ja üliõpilaste marš „Vi äro andens fria folk“ („Me oleme prii waimu rahwas“). Aastate 1860—1863 jooksul oli von Schanß mängufoori dirigent (juhataja), läks pärast theatri põlemist 1863 Rootsi- maale ja tuli siis kunstnikulistele amu-saamiste ja raha-puuduste järele aastal 1864 rikitud terminisega Helsingisje tagasi. Esmene koht on Schanß' i loodete seas pääle juba nimetatud helitööde K. K. Rosenbahl' i näitemängu muusikale nimega „Linamo“ (1861) ja „Inglings brömmar“ („Roovre mehe unenäod“), kantatsoolo-, melodrama-, koori- ja orkestrile Topeliusse fellenimelise luulde tar- tööd näitawad selle pärast kontrapunkti-je peensuse ja waimu fisisje woolawa wiisi-loomise kõrwal sagedasti koguni algaja wanikumist ja wähest teadmist. Seda on ka ülemal nime- tatud „üliõpilaste maršist“ ütelda, mille tuline tõmbus maigu-tundmuse muutmiste wastu füisgi kaua saab seisma. Tema sees, nagu Collani muinasjutudes, on hele ja elaw ilma-armastus (optimism), midagi idanewast rahwuslifest isetundmusest ja 60- uendate aastate uuesti ärganud elujulgusest. Ka mitmed wäiksemad v. Schanß' i laulud näitawad täit wõiduslase (kunstniku) iselaadi (individualiteeti) ja seisawad tundeluule kõrgel järjel.



Andreas Kurrikoff,
Gesti kirjamees ja luuletaja.

uuesti ajutatud theatri- wis. Wiinati nimetatud helitööd, mis alles pärast komponisti surma ette lauldi, näitab tema kõige paremat külge, aga tal on ka puudusi, mis pää- asjaliselt selle põhjus oli- wad, et nii paljudest muusikasõpradest lõbusas mälestuses peetud heli- loode rohkem kui kaks aastakümnet mitte kon- zertide eeskawal ei ilmu- nud. J. v. Schanß' i heliloomise jõuule siindis nimelt tema wäheste tund- mise pärast komponeeri- mise õpetuses takistusi, ja tema suuremad heli- tööd

„Nimetatud heliloojate kõrval olgu Karl Gustav Wajénius (sündinud 1821) ja August Tavaštjerna (1821—1882) nimetada. Esimene ei ole mitte üksnes Turu linna muusika-elu edendaja ja mitme aasta aegne juhataja, vaid on ka tähele pandaw helilooja olnud (laulumängud „Bouppeteningar“ j. o. „ametikatse“, „Guldkorjet“ j. o. „kuldrift“, „Tre friare“ j. o. „kolm kofilast“, ja teised). Tavaštjerna, omal ajal Soomemaa kõige armjam enese himust laulja, on hulga heliloojate järele jätnud, mille seas mitmed juure wäärtuslega. Nende seas on esimehes reas lauleldus „Semira“ (Büschkin'i luulde järele sõnade juurde) Helsingis 1870 mängitud ja mõned juuremad waimulikud laulud, nagu „S Jerusalems döttrar“ (Teie Jerusalemma tütre) nimetada.

„Collan'i ja v. Schanz'i ligemad järeletulijad heliwoiduse põllul on kõik meie aja mehed, ja nende tööde asjalik arvustus tuleb selle järele alles tulewikust wodata. Meelde tuletada on üksnes, et seltslikud nõuded ilusate woiduste ettetootete kohta ja publikumi ootused neisjamades aastakümnete jooksul hariduse edenemisel palju kõrgemale on tõusnud. Inimesed on harjunud koduseid muusika ettetoomisi kõige kõrgema woimaliku mõõdupuuga mõõtma, ja dilettantismuus on praegu ka Soomemaal lesta wast hääks-aruamistest woiduse põllul eemale jäänud.

„Simeest paika Soome muusikameeste ridades on praegu Richard Faltin (sündinud 1835) enesele saanud, kes ülikoolis F. Pacinuse järelkäija on. Oma Saksa isamaalt, kus ta oma hariduse oli saanud, tuli Faltin alles noores eas Soomemaale ja on seni sellele kõik oma tegewuse annetanud, mispärast ka teda õigusega soomemaalaste jekka loetakse. Aastatel 1856—1869 oli ta Wiburisi ametis, ajutas jaäl ühe lauluseltsi ja ühe orkestri-ühisuse, ja rohketes konzertide läbi, millel ta muist juhatajana ja muist heliloojana kaasa tegew oli, andis ta linna muusika-elule seni tundmata hoogu. Soome päälinna woiduse huwisid on Faltin aastast 1869 saadik orkestri (mängukoori) juhatajana ja muusika õpetajana, ja üheärans aastatel 1871—1884 tegewuses olewa „Lauluseltsi“ põhjendajana ja juhatajana edendanud.

„Faltini kõige tähtsamad helilooded on: Kantat Topelinuse piduts (1888) nelja häälega koorile, siis „Promotioni-kantat“ (1890) j. o. magistrats-jaamise woimulaul koorile, woorolodele ja mängukoorile, ulatus ja woibusliste mõnude poolest üks kõige tähtsamatest heliloodetest, mis Soomemaal on sünnitatud, hulgad laulusid, muist ühe lauluhäälele klaweri kaasmänguga, muist meestekoori nelja häälega laulmiselle, pääle selle hulk seatud laulusid (arrangementisid, nõnda Hilariani kiidulaulusid koorile, rahwalaulusid, Bellmani wiisid ja teisi). Pääle selle on Faltin koral-raamatuid Soomemaa kirikule ja rikka kogu eesmängusid ja koral-lõppusid, mis oma wiisi wäga tubli töö, wälja andnud (1888—1892).

„Päälinna ja sellega terve Soomemaa muusika-elu juhtimises on Faltini kõrwal Martin Wegelinus (sündinud 1846) osa wõtnas. Muusikaliste õppimiste lõpetamise järele Wienis ja Leipzigis, kus nimelt Richard Wagner'i tee-murden wenduse-töö tema muusikaliste mõtete põhjusjoont määras, on Wegelinus muist heliloojana, muist Soomemaa ainfa muusika-ülikooli, Helsingi muusika-ajutuse, juhatajana mitme-taolisesti tegew olnud ja uematele muusikalistele aadetele tutwust Soomemaal toimetanud. Tähtsamad Wegelinuse helilooded on: ouvertür „Daniel Hjort“, üks konzerti-rondo klawerile ja orkestrile, kaks kantati: „6. mai“, F. L. Kumebergi mälestusjeks komponeeritud (1878), ja „Sulnatten“ („Sõulu-töö“), mõned nelja häälega koorilaulud, siis weel „Neden“ („Näff“, näitlusline koor G. Wennerberg'i sõnadele) ja kaks balladi „Ungmön i lunden“ („Reitsi nõmmes“) ja „Mignon“ ühele üffiku häälele orkestriga. Pääle selle on Wegelinus teaduslikel põllul kaks tuumakat raamatut awaldanud: „Allmän musikkära“ („Üleüldine muusika-õpetus“ 1889) ja „Den westerländska musikens historia“ (Ohtumaa muusika ajalugu 1893).

Robert Rajanus (sündinud 1856), konzerdi-mängukoori juhataja Helsingis, on end heliloojana iseäranis mänguriistade muusika poole pööranud. Tema oli Leipzigis konservatoriumi õppijana Svendsen'i õpilane, astus 1881 sümphonise helitööga ette, mis ta „Kullervo“ nimetas, ja see helitöö mängiti tema enese juhatusel Leipzigis ette. Tema juurematetest heliloodetest on veel nimetada: Raks „Soome rhapsodia“ (1882 ja 1886), millest esimene ka Dresdenis ja Leipzigis on ette kantud, „leinamarja“ Linnroti jurma puhuks (1884), „Vino“, sümphonine helitöö, „Romanz“ wiulile orkestri kaasmänguga ja teised. Rajanus on ka mitmed laulud nelsja häälega meestefoorile ja ihe häälega laulud klaveri kaasmänguga kirjutanud.

„Küüdsje aja joonel, praeguse Saksa muusika mõju all, iseäranis List'i oma all, on Karl F l o d i n (sündinud 1858) nii hästi arwustajana kui ka heliloojana Soome publikumi muusikalist mõistmist juhtida püüdnud. Kõige tähtsamad tema heliloodetest on: „S skären“ („Rakus-jaarekstel“) meestefoorile, „Cortège“ puhkriistadele, „S sommarnatt“ („Suwe-öö“) segafoorile, ja „Helena“, etteaste Goethe „Faust'ist“ ihe soprani häälele orkestri kaasmänguga.

„Rajanusse poolt mõnuga tehtud katse rahwa muusika najale toetada ja selle põhjusmõtete tarwitamisel rahwaluulest aineid kuuldavale tuma, on Jean S i b e l i u s 'e poolt (sündinud 1865) edasi tehtud. Rajanusse ja v. Schanz'i wiisil on ka Sibelius „Kullervo“ muinasjutu haleduse tujusse juhtunud ja püüdis rikka luulemõinu ja suure iseäralduse abil, mis aga mõni ford lubatud piirist üle kipub, suurepäraliselt mõeldud „Kullervo-sümphonia“ läbi (1892) herrandlitule luulele iseloomulist ja päris rahwuslist laadi riiet anda.

„Sibelius, kes muusika asutuses Helsingis Wegeliusse juures komponeerimise õpetust juurdles ja end siis veel Wienis ja Berliinis edasi haris, on pääle „Kullervo-sümphonia“ veel muu seas ihe klaveri-kuinteti ja keelpillide quarteti, siis veel »Scène de ballet« ja ihe „Muinasjutu“ orkestrile ja veel 1893 ihe imestatama orkestri-suite ajalooliste aadete üle komponeerinud.

„Ametega nooremad heliloojad on veel Armas Järnefelt (sündinud 1869), Oskar M e r i k a n t o (sünd. 1868) ja J u n a r i R o h n (sünd. 1867), kellele kõikidele ilus wõiduslase elutee näib määratud olevat.“

Kui kaugemale ulatawad soomlaste „albumi“ sõnad Soomemaa heliloojate üle. Meie oleme sellega Soomemaa muusika-ajalugu ja selle tähtsamad asemikud tundma õppinud. Enne kui veel Soomemaa laulu ja mängu emast ning selle asemikustid „albumi“ järele „Laulu ja mängu lehe“ lugejatele tutvustame, peame mõned sõnad siia wahlele oma poolt lisama.

Allemal antud sõnumid Soome heliloojate kohta „albumis“ on Soomes tuntud kirjaniik R. F. von W i l l e b r a n d andnud, ja tema järelt oleme meie nad Eesti keelde tõlkinud. Herrra von Willebrand on aga Soome muusikameeste seas mitmed, nagu näha meelega, nimetamata jätnud, sest et nad tema meehest „dilettandid“ oliwad (asja-armastajad, aga ei mitte ameti poolest muusika-mehed). Kirjutaja on unustanud, et maailma kõige juuremad muusikameestrid Palestrina, Stradella, J. S. Bach, Händel, Mozart, Haydn, Beethoven, Schubert, Verdi ja mitmed muud praeguse aja wõndmistele järele muud ei olnud kui dilettandid, sest nad ei olnud muusikat kusagil ülikoolis õppinud, waid oliwad seda enam ise harjutanud. Selle pärast ei oleks pidanud ka „albumi“ kirjelduse kirjutaja neid mehi nimetamata jätma, kes oma õppimise mõjul on suutnud Soome rahwa muusikat, iseäranis laulu, edendada. Nime tamata jäänud muusikameeste seas on nimelt järgmised mehed: Dr. A. G. H a g f o r s, R. L a g i, S. L i n s e n, E m i l G e n e z, A. B o r e n i u s, M. P u t r o n e n, P. H a n n i k a i n e n, L. K i l j a n d e r ja E. S i v o r i. See on terve hulk muusikamehi, kelle nimed ei tohi unustusesse jääda, ehk nendest küll mitmed dilettandid on.

Dr. Erik August Hagfors (sündinud 1827), sai üliõpilaseks 1848 ja doktoriks 1863, käis väljamaal muusikat õppimas, iseäranis Dresdenis Armin Fröh juhatusel, on meie teada praegu muusika-õpetaja Jyväskylä seminaris. Ta on iseäranis foks laulukogu välja andnud, ja need on „Suomalainen laulukoppele“ (Soome laulukoppele) Helsingis 1871 ja „Kaituja Keesti-Suomesta“ (Kõlad Keest-Soomest) Hämeeenlinnas 1874 ja teist kord Jyväskylä 1880 trükitud. Need laulud on väga Soome rahwa omaks saanud.

Rudolf Theodor Lagi (sünd. Kuopios 1823, surm. Helsingis 1868) on üks eelmistest, kes Soome rahwalaulusid trükitis välja andis nime all „Valitutia Suomalaisia kansanlauluja“ Helsingis 1855 trükitud („Valitud Soome rahwalaulud“). Tema toimetas ka hulga konzertisid Kuopios ja Helsingis ja oli väga tegew muusika edendaja.

Selim Gabriel Linjén (sünd. 1838 ja surm. 1890 ümber) oli Leipzigi konservatoriumis 1856—1860 ja on 1860—1880 Porwo linnas muusika-õpetaja olnud ja sel ajal hulga laulusid loonud, mis trükitis ilmusivad. Ka rahwalaulusid seadis ta nelja häälele.

Emil Genez on kuulsa Soome waimustawa laulu „Herää Suomi“ (Herä, Soomemaa) sünnitaja. Seda laulu kantakse sagedasti pidude puhul ette. Ka mitmed ilusad laulud on ta loonud.

A. A. Borenius on Soome rahwaviitsijid seadnud ja korjanud ja mitined koori-laulud ja laulud klaveri kaasmänguga trükkida lastnud.

M. Putronen ja B. Hannikainen on waimulikka ja ilmalikka laulusid loonud. Nooremad laulusoojad on Kiljander ja Sivori. (Pooltelt.)

Heinaritsik ja mardik.

Heinaritsik ja mardik läksiwad ilusal juwe õhtul rohu-aeda meelt jahutama. Ritsik oli näitemängude luuletaja, käis haljas kuuēs, ja haljas oli ka tema nimi. Mardik oli arwustaja ja kandis ikka mustjat karwa riiet; tema kirjaniku nimi oli Kidram. Heinaritsikil sõnadest kunagi puudu ei tulnud; mardik rääkis wähe, aga mõtles palju ja sügawasti.

Nad rääkisiwad mõndagi targasti läbi. Wiimati ütles ritsik: „Siin ilmas on enamasti kõik kaunis hästi sisse seatud, aga mõni asi on siiski üsna ühhepoolne ja puudulik.“ — „Mis nimelt?“ küsis mardik. — Ritsik wastas: „Et tähed nii kõrges taewa küljes ripuwad, sest ei ole meil ühtigi suuremat kasu.“ — „Ei tea, kas neist tühjadest suuremat kasu oleks, kui neid wähe madalamale seaksite?“ ütles mardik targasti juurde. — „Muidugi!“ pahandas ritsik pool pahaselt. „Waata, mul kustus praegu sigar ära, kui nüüd tähed madalas oleksiwad, wõtaksin warsti tähe taewast ja süitaksin sigari põlema. Pärast pistaksin ma ta tühja jälle taewa külge tagasi, sest see on ikka kena waadata, kui nad pimedal öö-ajal meie teed walgustawad; päälegi on see walgus odavam, kui laterna tuli.“ Mardik naeratas poole süuga, eest wiimne lause oli väga naljakas.

Ritsik rääkis edasi, nii et suu wahutas: „Udu, seda lõpmata udu ma sügugi ei jalli! Dige wäärtus võib aina üksi jellel olla, mida käpaga katsuda saab. Aga udu, see tühi udu, mis süia ja süna heljub ja millel ühtigi kindlust ei ole, tõuseb üles taewa alla, nagu kuminglik kottas, või mõni muu wägew ja kardetaw lind. Nagu meie ei teaks, kust ta pärit on! Sambla-soost tuli ja sambla söhu läheb jälle tagasi. Sää! on nüüd kõik tema suurus!“

Kuni ritsik ja mardik targasti rääkides edasi astusiwad ja mõndagi teisiti sisse eadida lubasiwad, oliwad pilwed taewa all torni kõrguseni tõusnud. Isjanda ingel,

kes pilwe pääl istus, tõmbas tulise sõrmega udu-wõrgu lõhti, ja suur pragin ning müürin kuulutatiwad, et wägede waim udu riides mööda läks. Sumala kästi mängis kalju kandle pääl; tuhande aastased tammed nikutatiwad pääd, ja mäed ning metsad häärditiwad üks teise järele: „Süü tahtmine sündigu!“

Ritšil ja mardil pugesiwad puu-seene alla wihma warju, ja kumbgi ei saanud enam jula-sõnagi surust wälja.

Kui wägede waim udu riides oli mööda läinud, õitfis ja õhtas loodus nii armsasti, kui kõige priiskem ja nägušam mõrsja oma auu- ja õnne-päewa hommikul.

Wangu Sid.

Seda ja teist.

Kirjutatud dd.

Su wita w eladalašmine. Ühel suurel pidu-sõomaajal, millest ka kuulus Inglise nahjanäitleja Mathews osa wõttis, lastis doktor Shehan, Dublini linna ajalehe toimetaja, ka sel puhul juba hauas hingawat suurkanzlerit John Curran'i elada.

„Kes siis surmuid weel elada laşeb! See on ju jölebas!“ hüüdis keegi pidulisteft, kelle nimi Plunket oli.

„Ma ei ole Teiega mitte ühes mõttes!“ wastas Shehan. „Kas tahate kihla wedada, et Curran surmud ei ole?“

„Küll ikka, weame kihla wiie sterlingnaela pääle!“

„Wõtan kihlweo wastu!“ hüüdis Shehan. „Doome Currani terwišt! Curran elagu!“

Waewalt oli eladalašmiste sõnad räägitud ja pidulisteft naeruga ja käteplaksumisega wastu wõetud, kui Mathews istmelt tõusis ja temale pakutud auu eest kummardades tänas. Kohe esimestel sõnadel tundsiwad kõik koosolijad Currani hääle, kõnewiisi, kehaliigutamised ja isegi näomoe ära. Uga weel suuremaks läks nende imestus, kui Mathews just seltsamal wiisil, kui kadunud Curran seda harišikult teinud, ühte poliitilist küsimist harutama hakkas, mis sel ajal igal pool põnewišt äratas.

Plunket, kes muudu just mitte pillaja ei olnud, oli sellest eba-Curranist nii waimustatud, et ta oma wastalisele wiis sterlingnaelalist paberit kätte wiskas ja hüüdis: „Olen kaotanud. Curran elab ja ei saa surema, nii kaua kui weel Mathews maailma pääl elab!“

Dotamata arwustus. Pärast poole kuulšaks saanud Inglise näitleja Chester astus kord oma ameti algul ühes kreisilinnas näitemängul rahwa ette ja pani tähele, et esimestes ridades üks wanalbane proua istus, kellesse tema mäng nii liigutawalt näis mõjuwat, et tal pişarad filmast weeresiwod. See nähtus oli näitlejale nii meelitatw, et ta theatri-teenri wana proua juurde saatis ja küşida lastis, kas proua wast nii lahke ei oleks lubama, et Chester ennatst pärast mängu lõppu talle wõiks ešiteleda. Ta sai ka selle pääle lubama wastuse ja lähenes selle pääle õige armulist nagu näidates wanale prouale.

„Minu mäng on Teid nähtawasti liigutanud, mu proua,“ ütles näitleja.

„Oh, Sumal, see on täiesti tõsi,“ wastas wana proua. „Mitul endal on nimelt ka poeg, kes näitlejate hulka on läinud ja keda ma nüüd wäga kauaşeft ajašt saadik enam ei ole näinud. Kui ma nüüd enništ Teie mängu päält waataşin, siis torfas mulle meelde, et ta oma kumştile nişjana wähe auuks wõiks teha ja waatlejate ees häbişse jääda, nagu Teie ja siis — siis —“

Ja jällegi hakkas wana proua kibedasti nutma, kuna noor näitleja aga waguşi taganes.

Chester wöttis enesele selle armustuse raskesti südamesse; ta hakkas aga jett jaadit raudse tahtmisega õppima ja edasi püüdma, nii et ta wiimaks ka tõesti oma kunsti tipule jõudis ja kuulsaks meheks sai.

Anderikas laps on Richard Benn, Ransase maal, Ameerikas. Eft poisitene küll alles wiie aastane on, loeb ta siisgi Prantsuse ja Ladina keeli raamatuid ja uurib täie arusaamisega ajalehti. Wahe pääl harjutab ta ennaft mathematika teaduses.

Rena wastukingitus. Wene keisrinna Katarina II. saatis kord kuulsale Prantsuse kirjanikule Voltairele ihe tubakatoofi kingituseks, mis ta ise oli elewandiluust wälja treinud. Samane toos andis Voltairele põhjust ihte niisama algupäralist kui naljakat mõtet täide saata. Ta õppis oma detüüte juures jukadumist, ja kui ta selles kunstis juba kammist osawust oli omandanud, kudus ta paar walgeid siidisukke walmis, mis ta keisrinmale wastukingiks saatis.

Schiller kimbatuses. Sel ajal kui Saksa luuletaja Schiller alles Kaarlikoofti pääl oli ja oma „Rööwliid“ kirjutas, luges ta kord just ihe walmis saanud oja sellest näitemängust oma sõpradele ette, kui korraga kooli-inspektor, päälit Schmeckenbecher, fisje astus. Ta tõreles noort luuletajat waljul häälel rääkimise päraft, mis seda nõnda äritas, et ta selfamal filmapilgul kui Schmeckenbecher ukseft wälja astus, pahafel toonil hüüdis: „Niifuguse pääliku wöin ma kaalikast wälja niferdada!“ — Päälit oli neid jönu kuulnud. Järgniihel hommikul astusiwad koolikaswandituk rinda, ja herzog ise tuli neid üle waatama. — Raua filmithes kõrge herra noori mehi ja hüüdis wiimaks: „Schiller!“ — Schiller astus ette. „Ras oled ütelnud: „Niifuguse pääliku wöin ma kaalikast wälja niferdada?“ — „Herzogit kõrgus, ma ei wöi seda jalata.“ — „Schmeckenbecher, laske iiks kaalikas ja muga siia tuua.“ — Kõit waitiwad ja ootawad. Herzog seijab Schilleri ees; noor mees wahib häbelikut oma jalgade ette; wiimaks toodafje kaalikas ja muga, mis herzogi käsu pääle Schillerile kätte antafje. — „Noh, nüüd niferda niifugune päälit wälja!“ — Schiller läheb purnaefks kui wahf ja hakkab häbelikut kaalika kallal niferdama. Kõit waatawad imestufega lugu päält, ja ka herzog waatab, ennaft oma pilliroogje kepi najale toetades, imestufega. Lükki aja päraft aga lausub herzog poolel häälel oma adjutantidile: „Paganana päralt, wiimaks saab ta wast siisgi selle niferdusjega toime!“ ja andis käsu niferdust pooleli jätta.

Biibli sõnadega. Wana Breiji Britis (kuningas Friedrich II.) lastis kord Potsdami linna Nikolai kirikut wölkaitudega ehtida. Sest aga, et see ehitus kiriku seespoolseid ruumisiid ähwardas wähe tumeftada, palusiwad kiriku wöörmiindrid, et see plaan parem täidesaatmata jääks. Selle pääle aga saiwad nad kuningalt wastufeks: „Ündjad on need, kes ei näe ja siisgi usuwad.“

Terwise joomine. Ühes selfskornnas, kus mitu muusikumeest ja heliloojat pidulikult koos oliwad, tõstis keegi, kui ots juba terwiste joomisele oli jõundnud, oma weiniklaasi ja hüüdis: „Mozart elagu!“ — „Wait, wait!“ hüüdis keegi teine wahese, „jooime parem ijeendi terwist. Mozart elab ijeegi kauemini kui meie kõit ihte kolkku!“

Sikka „edasi!“ Wana kuulus sõjaillem Blücher, kes igal pool prantslaste nottimisel eesotfas oli, mille päraft ta ka liignime „marschall — edasi“ oli saanud, oma surmawoodil lamas, tuli ta kuningas teda waatama ja rääkis terweksjaamise lootufest. Wa? Blücher aga wastas rahulikult: „Majestect teab ijeegi, et minu tee ikka edasi läheb; turner, et ma enam kaugel oma eesmärgist ei ole, ja tagasi pöörata ei ole ialgi minu wiis olnud!“

Häätuju enne surma. Paar päewa enne surma sai Friedrich Suur kuulda, et mõned Leipzigigi kaupmehed tema ligida surma pääle lootes kõit musta

keinaloori olivad ülesostnud, mis aga jaadawal oli, nii et leinajad sunnitud olefiwad teda kalli hinna eest nende käest ostma. „Kui ma loota mõiksin,“ ütles kuuringas naeratades, „et minu tahtmine selle asja kohta pärast minu surma jaoks täidetud, siis annaksin käsku, et mind roosikarwa riides leinatakse. Sellega ei tõmbaks ma mitte üksnes kriipsu Leipzigigi kasumõtjate arve läbi, waid teeksin ka õrnale jugule meele-hääd ja lepitaaksin neid endaga ära, kuna ma tema wasta oma elus alati õige karm olen olnud.“

Wiijakas meelitus. Ühes kõrgemas seltskonnas Pariisi linnas oli ka Türgi saadik. Üks proua, kes temaga pikemat aega juttu wõttis, awaldas selle üle oma lautust, et Muhamedi usk meesterahwale lubab mitu naist wõtta. Selle pääle wastas saadik: „Suur prohwet on seda üksnes selle pärast lubanud, et mees mitme naeje juures neid omadusi, kui ka mitte leida, siis kõige wähemalt ometi otstida mõiks, mis endid Teie juures, armuline proua, kõige karmimaks wannitaks ühendawad.“

Die Bull'ile, kuulsale Norra wiinlikunstinikule saab lähemal tulewikul brongsiist walatud mälestussejuri Minneapolis üles seatud. Amerikas elawad norralased korjawad suure agarusega seks otstarbeks raha kofku. 17. augustil, Die Bulli surmapäewal, oli terwes Amerikas kõigis Norra keelistes lehtedes üleskutse rahakorjamisele. Loodetakse tarwilist summa, umbes 20,000 rbl. Norra keeli antawate konzertide läbi juba enne 1. dezentbrit kofku saada. Mälestussejuri pidulik awamine saawat 17. augustil 1896 olema.

Weider maiuseroog. Rootsi põhjapoolistel maamurkadel üleüldse ja iseäranis Herjedalis ja Dalarnes, mäluwad kõike seisust rahwas männapuu waiku, mida jäl „tinglada“ ehk „hänslada“ nimetatakse ja millel need omadused olla, et ta hambaid, suud ja hinge õhku puhastawat. See mälutaw waiik higistab puutüwest wälja, nagu teinegi waiik, aga tema äratundmine tarwitab siiski harjumud filma. Selle waiiku sunnitajaks arwatakse ühte iseäralist loomakestest sigitaund männapuu haigust, sest et teda kangelgti iga tüwe küljest leida ei ole, waid üksnes õõnjüstes ja puu haawades wõi nende ligidal. Kui seda waiiku katki muratakse, siis näitab murru koht piimawalget karwa. Teda kasutatakse soojas mees koogikeste näoliseks ja hoitakse sel kombel tarwituseks alal. Need koogid lähewad aega mööda wäljaspoolt pruunikas-punakaks, kuna nad seestpoolt helekollakas-pruunid on, lähewad aga murru kohal peagi niisama pruuniks kui nende wälmine pind on. Oma loonu poolest on see waiik abras, mäluwdes läheb ta aga sitkeks ja pehmeks ja suus tundub balsamlik-aromatilist ja wähe hapukat maitset. On seda waiiku juba tüki aega mälutud, siis läheb ta roosikarwa punajeks. Rahutuseteaduse järele käsile wõetud katseted on näidanud, et selles waiikus üks iseäraline bernsteini hapud meeldetuletaw ollus on, mis külmias mees waewalt sulab, ennemini aga soojas mees ja iseäranis alkoholis. See hapu ollus põleb tules paraja leegiga. Et seda waiiku aga rahwa poolt nii suure meelehäaga mälutatakse, siis tuleb küll arwata, et seks pääle hammaste- ja suupuhastuse ifka weel teisi põhjuseid olemas on. Suuremal määdul ei ole seda waiiku Rootsiist weel mitte mõõrale maale wälja weetud, nagu tema tarwitusest üleüldse alles wähe teateid on üle Rootsi raja pääsnud. Wast läheb terajel lugejal korda ka meie metsades niisugust waiiku leida?

A s i a p u l m a d. Reegi prantslane, kes Aasiamaal reifimas on, jutustab hiljuti Annamis peetud pulmadest. 80-aastane prinz Touli, kadunud keisri Ming-Mangi poeg, pidas nimelt koguni noore neiuga pulmi. Touli on juba 30 naefega abielus elanud, kellest 24 weel elawad, aga neist ei ole talle weel küll, suutrem oja neist peab tema hauda wahtima ja teda pärast surma kiitma ja ülendama. Pulmapäewal oli Touli palee Prantsuse ja Annami lippudega ehitud. Peidmees seisib

usse läwel ja wöttis wõõraid wasta. Pulmalaual ei nähtud pruuti ega muid naisi. Koogasid pakkusiwad Louli pojad, kes 12 kuni 50 aasta wanused on. Louli jutustab, et tal 35 poega olla olnud, pojapojad juurde arwamata; ja tütreid olla tal nii palju olnud, et ta neid üles lugeda ei mäleta. Wanem poeg on wäljaõppinud mandarin ja järgmine kõrge keiserlik ametnik.

Rohukoja st. Rohumäe: „Teid on süüdistatud, et teie ka maja peremehe õuestgi ei ole tema kindla käsu pääle wälja läinud.“ — Wändapillimees: „Ega ma niisugust käsku ega keelbu ei ole kuulnudgi!“ — Kaebaja: „Kas ma ei ole südametäiega tema ees mitugi korda edasi taga: si tantsinud ja oma rusikaga teda just ta nina all ähwardanud?“ — Wändapillimees: „Mina mõtlesin, et üksnes oma rõõmuks minu pilli takki järele tantsišite.“ — (Saab näha, kumbale õigus jääb? Väruja tähendus.)

Kurjaläinud lootus. Theatridirektor: „Müitleja kohta ei wõi ma Teile mitte anda, kui aga lärmitsejate wäljawiskaja ametit enda pääle joowikšite wõtta —“

Rohaotsija: „Ka selle ameti wõtaksin praegusel hädaajal hääl meel wastu!“

Theatridirektor: „Siis otsige seda mõne teise theatri juures, kus niisugust ametimeest wast tarwis on.“

Kahtlus.

Kui ei oleks tundunud hingest,
Mäsamišt mu südamest,
Siis mu elu õnnes oleks,
Kurwastust ei iganes.

Aga niisid su magus lõna,
Õnne ette kujutas,
Wiis mu hingest ära rahu, —
Mõus sinna igatšus.

Aga oh, mis aitab walu,
Mure laene tormine!
Lõhkeda wõib kõwem kalju —
Lõhkeda tee õnnele.

Tulewiku pimes püues
Kuristikud waatawad,
Mõned elu õues juba
Kahju-rõõmul ootawad.

Wist mu elu õnne päite
Mulle jääb'walt looja läeb,
Hella mõte — suur wõdi wäike —
Kuristiku põhja jääb.

Kmp.

Suuletuse laastud.

I.

Kes põlgab oma kodumaad,
Ei ole wäärt, et walwawad —
Ta elu üle waimuwäed,
Et teda saatwad kaitšjad käed,
Ja et ta wiimse unele
Kord heidaks ema rinnale.

II.

Möötkadeks jääwad su mõtted,
Õrnemaks hõbedaks hääl,
Kullaks su keele keerud
Kalewi kalmu pääl.

Mangu Sild.

Laulu ja mängu leht.

Annukiri Eesti muusika edendamiseks.

Wastutaw toimetaja ja wäljaandja Dr. A. A. Hermann.

Ilmus kuus korda.

Sind aastas kättejaatmisega 1 rubla. —
Sje ära tulla aastas 80 kop.



Tellimisi wõtab
iga raamatukauplus ja muusika-edendaja wasta.
Toimetuse aadress tellimise, raha- ja muudele
kirjadele: „Dr. A. A. Hermann Juriewis.“

Soomemaa muusik.

(Järg.)

Soomemaa albumis loeme järgmiselt edasi:

„Laulu põllul on just wiinised aastakümned iseäranis tähelepanemise wäärt fannusid edasi teinud. Seda on kõige rohkem koorilaulust ütelda, mis meeste- ja Jegakoori näol igal pool Soomemaal edendatakse.

„Ka üksikutele seltsidele koorilaulu tarwis on otse wõidusajalisest seisukohast muusika ajaloo kohta anda. Kõige muusika-harimise ees otjas seisab, pääle Paciuse lauluseltsi, kellest juba enne räägitud, Jaltini poolt 1871 põhjendatud „Lauluselts Helsingis,“ kes oma 13-aastajel wõl liima mängukoori kaashõimisel ja tähtjate oma ja wõdra maa folistide abil wäga täielikul wiisil tähtsaid helitõõsid on kuuldawale toonud. Kni aastal 1884 „Lauluselts“ ära lõppis, astus „Muusikaline selts Waajas“ koorilaulu suuremaks harijaks maal. Aastal 1880 põhjendatud, on see selts, kes aastast 1883 jaadik kapten Axel Stenius'e poolt (sünd. 1856) on juhata tud, hää tagajärjega oratoriumi-muusikat harinud ja on helitõõsid, nagu ajaloo ja urte jõudude saamise poolt siin kni ka Rootsimaal neljahäälse laulu kuju ja hallikas on, lähewad ühte puhku igale poole Soomemaale muusika-armsa tajad noored mehed wälja, kellest igauks oma kohal elu tõfiste kohnste kõrwal neljahäälse laulu edenemise eest hoolitseb ja seda edasi wälja laotab. Neljahäälne meeste laul on nõnda aega möõda Soomemaa seltsliku elu iseloomuliseks tunniwärgiks saanud.



Eduard Ahrens,
Eesti keele murija.

„Akademia lauluseltsist on endid aegajalt ka iseäralised wälja walitud koorid asutanud. Esimejed nende seas oliwad nõnda nimetatud „kaks-teist-kümwend“

See wiis, kida kõige rohkem koorilaul Soome maal edeneb, on enamasti meeste - koor. Akademia laulu - koorist, kes oma

Tellimisi wõtab
iga raamatukauplus ja muusika-edendaja wasta.
Toimetuse aadress tellimise, raha- ja muudele
kirjadele: „Dr. A. A. Hermann Juriewis.“

(„tolfforna“), kolmekordne meeste-koor, mis viiekümmendatel ja kuuekümmendatel aastatel konzerdi-reiside läbi maal raha nüüdsel üliõpilaste hoone tarvis kofku laulsiwad. See oli ülikooli-laul kõige ilufamal kõlal. Pärast heitsiwad ülikoolis üksikuteks puhkudeks, aga selgesti teadma püüdmisega meeste-koori laulu wõiduslikele järjele tõsta, iseäranis wälja walitud hääletega üliõpilaste koorid kofku, keda siin wõikfime ühise nimega „M. M.“ (Müntra Musikanter = ärksjad muusikandid) nimetada. Mitme aasta pikkufe harjutamisega (1878 jaadil) ja tubliil asjatundwal juhatusel, kõige rohkem nende kooride põhjendaja Gõsta Sahlfströmi all on „M. M.“ tõesti kõitide ühise arwastufe järele oma- ja wälja-maal iluheli, puhtufe, karwapäälhufe ja peen-juufe poolest kõige juuremat kiitust leidnud, nagu näitufeks see „M. M.“ koor, kes Peterburis 1878, Moskwas 1882, Stochholmis 1886, Kopenhagis 1888, Hamburgis, Pariisis ja Berlinis 1889 laulis. See on Soomemaa neljahäälse laulu kõige juuremasse lugupidamisesse tõstnud.

„Soomelaulu wõidufe üleüldisel põllul ei ole siisgi puhtad wõiduslafelised püüdmised ja nähtawufed mitte arwurikkad. Kuulfa nime sai esimesel jelle aasta-aja poolel naislaulfa Johanna von Schouly (1813—1863), kes hiilgawa tagajärjega Europa tähtsamatel näitelawadel ette laulis (Pariisis Italia laulelbuses 1833—1835), kuni tema wõiduslafel-elu warakult haigufe läbi lõppis (1842).

„Esimene, kes jelle järele hää tagajärjega laulu-wõidust Soomemaal ebendas, oli preili Emilie Meckelin (sünd. 1838), Mässfel õpilane Pariisist. Preili Meckelin oli kaua aega kõige rohkem otfitud konzergi-laulfa.

„Tema õpilased, prouad Ida Basillier-Magelsen (sünd. 1846), Emmy Strömer-Nchté (sünd. 1850) ja Emma Engdahl (sünd. 1852), kellest kats esimest ka Pariisis Mässfel juures ja wiimane proua Marchesi juures ka Pariisis õppisiwad, on endid kõige rohkem näitemängulise laulu poole pööranud, proua Basillier ja proua Nchté Soome ja proua Engdahl Rootfi näitelawal Helsingis. Ida Basillieri wõiduslafel-tegewus on siisgi oma-maal natuke lühike, sest et ta 1871—1876 Stochholmi laulelbuses tegew oli ja pärast mehele-jaanist Norwegis on elamas olnud. Miihästi näitelawal kui ka konzerdi-jaalis on end proua Basillier kõige tubliwa koloratur-laulfa näidaund olewat. Proua Strömer-Nchté, kelle ilus hääling harwa leida kõrge aune „Soomelaulufel“ ajal (1871—1879) jelle kõige juurem tugi oli, on pärast üksnes haru-kordadel, wiimati tema asutatud laulel-üste etendustel Helsingis (1891—1892) mahti leidnud oma näitelawalist annet edasi harida ja tarwitada. Ka proua Engdahl näitelawaline tegewus lõppis warakult ära, kui Rootfi theater peaaegu ühel ajal Soome omaga oopperi-laulumised ära lõpetas. Pärast oli ta siisgi weel 1888—1889 esimene soprani-laulfa August Arppe juhatusel all olnud „Rodusel laulelufel-jelftis“ ja laulis ka Pacius'e ooperis „Doreley“ (1887).

„Europa kuulust on nüüdsel Soomemaa naislauljatest üksnes proua Alma Fohström von Rohde (sünd. 1856), proua Nisfen-Saloman'i õpilane Peterburis ja prof. Lamperti oma Mailandis, siis ka preili Hortense Schunerberg (sünd. 1856), ka Lamperti õpilane, jaada jõudnud. (Boolelt.)

Sõnumid muusika ja muu kunsti elust.

Dresden'i kuninglik theater on Heinrich Marschneri, Sakfa tähtsa helilooja, 100-aastast sünnipäewa, kelle lauludest mõni ka Eesti keeles on trükitud, suure hiilgufega pühitfenud. Marschner on Sakfa keeles hulga laulelufel loonud, mida nüüd weel mängitakse ja millest Dresdeni theater kolm õhtut on täitnud am- mugi hauda läinud helimeistri auuks.

Proura Franziska Rübhamen-Weith, kuulub Saksa lauluõpetajanna Frankfurdis Maini jõel, on hiljuti ära surunud.

Muusikaline lehm, see on uudis, mis iga päev ei juhtu. Üks talupoeg Holsteinis oli teisele lehma müünud. Aga lehm ei lastnud end kuidagi wiisi lüpsata. Kui endiselt omanikuks järele oli küsitud, siis ütles see, et lehm end üksi siis lüpsata lasjab, kui talle ilusaid laulusid ette lauldaske. Tüdruk läks siis ka lüpsituga lauldes lauta, hulk vaatajaid järel. Ja waata imet! Lehm lastis end lauluga magajesti lüpsata.

Gijela delle Grazie on Italia ühe 18-aastase neiu nimi, kes komponeerib. Hiljuti on ta neli lustilist laulebust lõpetanud ja theatris mängida andnud.

Nicolo Paganini, maailma-kuulsa wiilimängija, surmukeha kaewati Parma linnas Italias hiljuti wälja ja maeti auu-kohta maha. Balsameeritud keha ja nagu oli weel üsna terve. Paganini suri kõri-kõhnetusesse 27. (15.) mail 1840.

Uus Greeka hymnus Dionysus'e jumalale on hiljuti Delphi linnu waremest üleskaewamisel leitud, kuna mõni aeg enne seda Apollo hymnus oli üles leitud, nagu seda juba enne oleme teatanud. Laul olla umbes 300 aastat enne Kristust loodud.

Preili Josephine Mack, endine Pariisi konservatoriumi õpilane, on Amerika miljonäri George Law kohtusse kaebanud, et ta teda olla maha jätnud, kuna ta enne lubanud teda uaejeks wõtta. Preili nõuab miljonärikt 150,000 dollarit kahjutajumist sõna murdmise pärast.

Berényi, Ungari helilooja, on hiljuti uue laulebuse loonud, nimega „Tafma.“ Teine helilooja Stojanowits on laulebuse „Ninon“ teinud.

Emil Göhe, Saksa kuulsam tenori-laulja, laulab nüüd, mil see leht ilmub, Saksa keiserlikus ooperi-majas — isäranis Wagneri ooperid.

Weingartner, kapellmeister Saksa keisri ooperimajas, saab 30,000 marka (umbes ligi 15,000 rubla) aastas palka, ja uus „Gewandhaus'i“ kapellmeister **Nikisch** Leipzigit 20,000 marka.

Sonzogno, Italia ooperi-juht ja Mascagni kirjastaja ja kuulsaks-tegija, on terve trobikonna näitlejatega Berliini tulnud ja sääl sakslastele Italia keeli ooperid ette laulda lastud. Aga sakslased ei läinud tema lauljate laulu kuulama, rummid jäiwad tühjaks, ja Sonzogno jäi suure kahju. Sakslased ei taha uuemal ajal muud muusikat kuulda, kui aina üksi sakslaste loodud muusikat.

Adelina Patti on ikka weel kõigi laululindude ülemal otjas. Ta laulab, ja rahwas joofeb murdu kofku teda kuulama. Hiljuti, kui ta Americas Chicago linnas laulnud, kandnud ta kleiti, mille küljes umbes kahe miljoni rubla eest kallid kiwa olnud. See ei ole ime, sest laululind on 20 miljoni rikas. Nüüdisel ajal ei suuda enam keegi nii suurt rikkust kofku laulda. Aga Patti, kes 1843. aastal on sündinud, on juba 45 aastat laulnud, sest ta algas 6-aastase tütarlapsena.

Edith Walker, noor Amerika laululind, on Wieneri keiserliku ooperi lauljaks tellitud.

Engelbert Humperdinck on oma laulebuse „Hänsel und Gretel'i“ läbi ruttu Sakamaal kuulsaks saanud.

Otto Urbach on uue laulebuse loonud, mis tema kodulinnas Frankfurdis Maini jõel mängitakse. Laulebuse nimi on „Sansjouci mölder“ Wana Britsu ajast.

Kapellmeister Arno Kleffel on professori aunime saanud. (Sakamaal on professori ja direktori nimed sagedasti paljad aunimed, kuna nad Wene-maal alati ametinimed on.)

Rimskij-Korsjakow, Wene komponist, on Wene keeles juba enne ühe komponeerimise õpetuse raamatu kirjutanud, mis nüüd ka Saksa keeles Belajewi tulul Leipzigit ilmub, Hans Schmidt'i tõlkes.

Anton Lutz, Saksa ooperi-laulja Weimaris, olla juba 80 aastat wana, aga laulda jellegi päraft weel ilusa häälega laulebustes ligi.

Eugen d'Albert ja Karl Goldmark teewad uute laulebuste kallal tööd.

Böömi helilooja G. v. Resniſchek on uue laulebuse „Donna Diana“ loonud, mis mitmel pool on kiitusega lauldud.

Sinifil.

I.

Laena mulle, laulu-jumal,
Kõlawada kandeleada,
Böömijeksa laululugu,
Westamijeks kannist juttu ;
Gesti ennemiistfel kombel,
Wana aja harjun'd wiisil,
Uuistusest uue jõnuga
Ülestergitada laulu,
Wanemate wanawara,
Targemate pärandusta.
Kõla, kannel, kannil häälel,
Hõbeselgel õnnehelil,
Laula meile neuist noorest,
Ditewasta piigast õrnast,
Sinifillest faledasta.

— — —
Kena neidu noorukene
Sammub sirgelt jõudwal^{le} sammul
Metsa marju noppimaie,
Passu punaseid korjama.
Õrnad palged õögawad,
Silmad, kannid sinifilled,
Lustil lausa sõtawad.
Sunke neuil noorel magus,
Maasika marjast punasem.
Ei seda juukest sõstrapunast
Reegi pettelikku peidu
Warga wiisil suutelemud,
Kõõwli kombel roojastanud :
Kui see puhas õun ta õitfis,
Milles uski teed ei urkin'd.
Walges käes ta korwi kandis,
Marjad magama kus pandi,
Nopitud kus suigutati.
Ise laulu-lugu laulis
Noori tukku, kõlas nõnda :
„Kes mind keelab laulaneada,
Kana kombel kõõrutada,
Laululinnu lõõritusel,
Pääjuuse pajatusel ?
Efitiks on ema hella

Uudnud armsal' laulu luba
Kase-metsas, kuusikusſa,
Piine-metsas, nõmmikusſa ;
Teifeks isa armas aasjal,
Wainul luban'd wilistada,
Wenel waiſjel merepinnal,
Wete wiludel woogudel ;
Kõlmandaks weel kallid wennad.
Lepikusſa, kaafikusſa.
Sellest mina sõnad sõnan,
Tuule tiwul lendu tõukan,
Sellest mina häälitſelen,
Weeretelen lauluwara.“
Mis säält metsast wäl, aastus.
Neiul noorel wastu weeres ?
Noori meesi metsast astus,
Weeres wastu neiul noorel ;
Astus wälja, nägi neidu,
Kõhe meeles kawal mõte.
Neidu kõhtus, noori kartis,
Kui ju ihaldawalt teda
Wõõras wõttis wahtineda,
Kui nii rängast' rinna pääle.
Surus sale wõõras käe,
Mõnda häkist häbimõtet
Magu püüdes peletada.
Kraak neidu noori astus,
Astus sammul, astus kassil,
Kõlmanda weel sammul astus,
Siis jäi paigal peatama.
Wõõras meesi westis juttu,
Pani sõna sahkama :
„Ara kõhtu, kõgu noori !
Ega ma ole wõõrli-käigul,
Warga-teed ei ma tallamas ;
Ei ma käol', kannil' piigal'
Häda ei ka häbi tee !“
Neiu mõistis, kostis wastu :
„Ei sa, wennikene wõõras,
Tõtelikku sõna sahkta,
Pajata ei õiget pilli !
Maitad on kõik mehed noored :
Küll ep korjad kanarpiikut

Mõne kanni kullerkupa,
 Küll ep riisud rõõwli kombel
 Tohtimata teise oma,
 Küll ep surmad finilille
 Piiga noore ja nägusa!"
 Wapper wõõras wemmikene,
 Noori meesi, kange kulli,
 Tedre targa kõne üle,
 Piiga üle inestelles,
 Siis aga päris agarasti:
 „Kesse oled, kust ja tulnud?
 Kas ehk kangelst lendad lindu,
 Wõi oled oma pere piiga?
 Kus on seisnud sinu hälli,
 Milles hingasid magusast?
 Kus on ema ella rinda
 Piimaga sind paisutanud?
 Murul, maal, kus oled mängin'd,
 Lühäl laulu lõfjutanud?
 Kus on teder wäeti, wäike
 Piigaksa priskeksa sirgunud?
 Kus on piiga õrna palge
 Koidu puna kofunenud?
 Kus on neitsi selges filmas
 Woorus ülesse ärganud?
 Kus on neitsi nõrka puusa
 Tugewaksa tärganud?
 Dn ju ema hella elus,
 Dn ju isa ilmas weel?
 Dn sul wendi wemmikese,
 Õrnasid õdesid õisi?
 Westa targalt, walge tuike,
 Kosta kullile, kullake,
 Sinilillel'je sarnane,
 Ülle ära, üliarmas,
 Kes ja oled, kust ja tulnud?"
 Piiga sale pajateles
 Kullile kangele kostujeks:
 „Kui siit mimma muru maada,
 Tüki teeda mäge mööda,
 Teise tüki metsa-maada,
 Kolmanda weel kinku mööda,
 Siaks tüki tänawada,
 Jõnad järsku jõe juurde;
 Selle kõrge kalda warjul,
 Waihes orus wiljakandjas,
 Keset halsendamat aasa,
 Keset õitfewaiba õisi,
 Rase-pundest katetud,
 Wahtra-pundest warjatud,
 Seisab sammeldanud sauna:
 Sääp ep mina süündinud

Dinu lusti lõõritusel,
 Lille uimastawal lõhnal,
 Tuule wakkisel tuhinal;
 Sääp ep tärgan'd tedrekene
 Ghawalgella elule;
 Sääp ep seisnud minu hälli,
 Milles hingasid magusast;
 Sääp ep ema hella rinda
 Piimaga mind paisutanud;
 Sääp ep murul olen mängin'd,
 Lühäl laulu lõfjutanud;
 Sääp ep teder wäeti, wäike
 Piigaksa priskeksa sirgunud;
 Sääp ep piiga õrna palge
 Koidupuna kofunenud;
 Sääp ep neitsi selges filmas,
 Woorus ülesse ärganud;
 Sääp ep neitsi nõrka puusa
 Tugewaksa tärganud.
 Isa, ema ella elus,
 Wennad wemmikesed kolme,
 Kõik on kanged kalamehed;
 Mendel mina, teder noori,
 Ainus õrna õde olen."
 Kulli kullis, kange märkis,
 Kõhe kiitles kawalasti:
 „Tule, tarka tedrekene,
 Minuga mõnule majasse;
 See'p ole maja lihtne mitte,
 Waeste wilets ei saunake:
 See on lauša lahke lossi,
 Seisab kalju kõrgel kütül,
 Seitse hiigla-samba toel,
 Nagu karu keset hunt,
 Kõwa rauda keset kiwa.
 Ei tad tormid, tuuled tõuka,
 Wihtm ega wätk teda wigasta;
 Uge tüki, woolaw wesi
 Ei tad jõua häwitada.
 Tal on kümme torni turjal,
 Kümme kammert igas tornis,
 Igas kambõris kümme akent,
 Igal aknal aga luut.
 Uhe torni tedrel' annan,
 Kus on aknad kõrgemad,
 Kus on ukjed uhemad,
 Kus on põrand poonitud,
 Lagi hästi ehitud,
 Kirsi kus täis on rasket raha,
 Deine riideid toredaid,
 Säng kus pehme siidista
 Piigakesel' puhkepaigaks,

Badjad fängis sametista,
 Walgest willast sooja waipa.
 Sää! ja une süles uimu,
 Kuni tähed taewa alta
 Oma läiki läkitawad,
 Kuni kui ju, kawal meesi,
 Pilwe taga ennast peidab,
 Kuni koit ju taewa serwa
 Hakkab armul palistama!"
 Nõnda kiitles kange meesi,
 Hooples wõõras wennikene.
 Piiga aga peenikene
 Norus pääga, nukral palgel
 Wiitwiteles wastusega.
 Siis ep kurbwalt kostis kägu :
 "Ei mul lossis lusti ole
 Gemal ellast emakefest,
 Gemal eibesta elada ;
 Ei ma riideid, rasket raha
 Ihta iales ilma pääl ;
 Ei ma siidi pehme fängis
 Ihta mitte hingata.
 Aga kui armu leiaksin,
 Leiaks lahke noore mehe,
 Keske kulla kalli wastu
 Münd ei hinnalla wahetaks,
 Siis ep meel mul rõõmu rüpes
 Dunes oleks pakitsemud,
 Siis ep alles jüda rimmas
 Paituks tormis puhkema."
 Wõõras mõistis, kostis wasta :
 "See'p on õige, siinilille.
 Pole sul waja rikkust raha,
 Küllust, uhtust, riideid kallid.
 Rikkus rahu riisub rinnast,
 Rõgimeeljusta kaswatab ;
 Küllus inimese ifka
 Tõlbiks teeb eht ahneks a'ab.
 Minult arm, see kallim kinki
 Targa taewa-taadi käesta,
 Arm, see tulurikkam anne,
 Käsihjal kindel kõrgelta,
 Inimesel õnne toob,
 Lahkaks, leplikuks ta loob.
 Pole põuajel põllul,
 Kollendawal kaera-põllul,
 Ohtawalgi odra-põllul,
 Märtsiwalgi nisu-põllul,
 Roostetawal ruffi-põllul,
 Longus pääga walgel killel,
 Norus pääga nõrgal taimel,
 Nõnda rohkest' wihma waja,

Kui on tarwis inimesel
 Arnutundmust armuajal,
 Ditseniise õnne ajal.
 Siinilille, jale piiga,
 Wõta lahkest armu wastu,
 Mis sul palawalt ma pakun.
 Ei sind minu sülest juuda
 Keegi rõõmel kistuneda,
 Wõtta keegi warga-nägu ;
 Ei sind minu armu kättis,
 Suigutawal südamel,
 Torni ei saa äratama,
 Tuulgi kerge tülitama.
 Ei sul laenetawal merel,
 Kui on maru mäsamaies,
 Woogusid wägewast' weerlemas,
 Tuul on kangesti keerlemas
 Wahtu weneda wihtlemas,
 Minu jeltis häda jünni,
 Minu hooel ohtu juhtu.
 Kana kuda hoiab lasta,
 Kange kuda kulli kaitseb
 Oma poega piukesta,
 Mina kaitser noorta neidu,
 Armast siinilille süget.
 Jää mu juurde, kulda-piiga,
 Jää mu rinnale hingama :
 Sinu pale paitamisel,
 Sängis sala-ohkamisel,
 Armurikkal aidumisel,
 Neg saab lausa lendamaie,
 Kiirel tungil tõttamaie.
 Pinnud saawad lustil laulma,
 Kullakeelil kõõrutama,
 Lille-lõhn saab lehwimaie
 Ornalt õnneliste ümber,
 Päikse wiimne puna paiste
 Saab meil kammeri kullatama,
 Piiga palgeid punetama,
 Oht saab hellast hellitama,
 Meie sala-sobitusi,
 Armu tule jagatusi.
 Ise jumalate tütreb
 Kadepuses põlemaie,
 Kui sind suidlen sulawasti,
 Imen sinu hinge õhust
 Dndhuse ning taewa õnne,
 Lõõskawate leekidega
 Surum ennast muljudesja
 Sinu wastu walget rinda,
 Wastu painwada kõrget!
 Mis ja ial ilu ihtad,

Rõik, mis ial soowid, annan,
 Range käe pääl sind kannan,
 Wõta wastu aga armu,
 Mis sul palawalt ma pakun! —
 Wõõras meesi, wemmikene,
 Kätte wõttis neiu käe,
 Pehme walge wõttis pihku;
 Nagu kumaw leeki loitas
 Läbi neidu, läbi nõrka;
 Kind tal tõufis, wajus rängalt,
 Soontes veri tal weerlemaš,
 Siida tulista tufsumas,
 Ning siis sinilille sirge
 Langes mehe laial' rinnal',
 Dumes seni tundmataš
 Wõõra wemmikese julle.

II.

Kui ma wõtan widistada,
 Hakkaw laulu lõhutama,
 Panen sõnad sahkamaie,
 Jutuwärtna wiramaie,
 Tõufan linnu tiiwul lendu,
 Tuule kiirul keerlemaie,
 Siis mind kuul'wad külad, pered,
 Tänavad siis tunnistawad;
 Sinud jääwad kurrimaie,
 Wahtra-metša waitimaie,
 Pähkla-metša piilumaie,
 Kase-metša kuulamaie,
 Kuuše-metša kohkumaie,
 Wini mõnu manitfusel,
 Jutu ime juhtumisel.

Ujad aina mõõda läewad
 Teadamata tuule-tiiwul;
 Mis need mõõda läinud lennul
 Tagasi ei tulegi.
 Mõtteid wõib weel muutmuda,
 Pahu mõtteid hääle pöörda;
 Tehtud asja, löõdud haawa
 Keegi ei wõi kustutada,
 Täiša tegemataks teha. —
 Sügise ju seisid läwel:
 Taewasse tuul puhus pilwi,
 Uhtus hulgalts hunnikusse,
 Et see taewas tõnnu karwa,
 Läänud pistafeks pimedaks.
 Ei need metšad enam haljad,
 Ehtin'd endid leina-ehte,
 Rollendawa niiske waipa,
 Nõretawad norus pääga,

Suwe armsa aja jarel
 Kaabatesša kurwal meel.
 Mis jäl' seisab jõe jerval,
 Jõe kõrge kalda pääl?
 Ei see kõgu kurba ole
 Hädalisti häälitsemas,
 Ei see wilets waene lapši
 Orjawiisil ohkamaies,
 Piisafilmil pilli löõmas:
 See on sinilille sirge
 Nukralt noori muutsumaises,
 Meelta wäeti heitemaises.
 Piigal juuksed plehtimata,
 Siidijuuksed fujemata;
 Käpakasti riidehilbud,
 Tedrel selga tõmmatud,
 Ripuwad niidid lohakille,
 Keha nad waewalt katawad;
 Rinda niidid on ripakille,
 Piigal enne paisum, kõrge;
 Palsed enne pumafed,
 Niidid on närtsin'd, siisewajun'd,
 Rahwatunud surma karwa.
 Sje kurdab neiu nõnda:
 „Oh, ma waene, wäetikene,
 Petetud ma piigakene!
 Olesin ma enne teadnud,
 Et mu õune warsti mõõda,
 Peagi lõpeb lihiene,
 Et mu armuaga haljas
 Weidi aega aga wältab,
 Üürikese aja üle
 Jõuab juba puhkusele,
 Igawese hingusele;
 Oleks mõistnud, oleks aiman'd,
 Wõinud ette äramõista,
 Et mu petelikku peidu,
 Kallis kena wõõras meesi,
 Murrab oma mehe-sõna,
 Lunasta ei lubadusi,
 Jätab maha sinilille
 Lepikusša leinamaie,
 Kaafikusša kaebamaie,
 Nõmmikusša nuttamaie;
 Siis ma ei küll isamajast,
 Waihest sammeldanud saunast,
 Oleks lennan'd linnu tiiwul,
 Wahetunud losši wastu;
 Siis ma ema, hella eite,
 Poleks jätnud piiga jarel',
 Kana jarel' kurwastama,

IJa, wendi wennikese
 Kurjast kulmu kortjutama —
 Waat! Sää! sammeldanud jauna
 Taadi oma seisab orus,
 Rahurikka paiga pääl,
 Kafe-puudesta katetud,
 Wahtra-puudesta warjatud.
 Sää! ma plikafese põlwes,
 Nurmel lillefid noppifin,
 Sää! ma teiste tetredega
 Koplis kiigella kikkasin.
 Kõik need ajad on kadunud,
 Tule ial ei tagasi! —
 Saunast suitu-jambana
 Tõuseb üles taewa alla,
 Kerkib üles katuseksta:
 Wist see ema helde keedab
 Bee pääl wärsket lemekesta,
 Meestel maitawat sooja rooga
 Kõju tulles karastuseks,
 Kange keha kinnituseks.
 Ise mõtleb piiga pääle,
 Lendu läinud tedre üle,
 Ohtab oma tütre järel,
 Selgest filmast salamahti
 Palgelt pühib pisaraida,
 Kurdab, kus ta on kadunud,
 Kesje rõõwel riisudesja,
 Kesje kawal kange kottas
 Sinilille on surmanud?
 Oh, ja ema, hella eite,
 Kulla moori, kallikene,
 Ei find sinilille silma,
 Ei find noori enam näe!
 Kni ma tuleffin tagasi,
 Ilmuks jälle isa kotta,
 Nagu närtfin'd lille luhast,
 Murtud nagu marjakene,
 Wennad saakfiwad siinama,
 Wennikesed wandumaie,
 Et ma häbiks ennast andnud,
 Läinud lõbiks wõõrale,
 IJa saats küll kurjustama,
 Sinilille sajatama,
 Kõwasti pääle kärkima.
 Mis ma enam isa majas
 Ostin, mis ehk potan mis?
 Ei mul enam õnne õitse,
 Minus rõõmu ei peita,
 Arm ei teistford tarka üles,
 Võõ ei lausa ta leetima.

Nagu õuna õilme-mupud
 Murtud maha langewad,
 Nagu närtfin'd leha-lehed
 Läh'wad kagarasse kottu
 Kõlletades tooldumaie,
 Murupinnal mädanema,
 Murtud minu mõlgutuse,
 Armu aja arwamiied,
 Ohtas kõit minu ootuse,
 Luhta läinud mu lootuse.
 Ilma kange kullita,
 Ilma peiu ilusata,
 Minja kalli armuta
 Glada ei enam taha.
 Kuis nii külmalta, kalgitta
 Paistab päife pilwe takka,
 Kuis nii kalgilt õhtu hõlmas
 Kumab kuu jäält kõrgelta,
 Tähed taewast wiikunesja,
 Sellest saadit, kui see peidu
 Pole paitan'd piigakesta,
 Silitanud siidipalgeid,
 Sundelmid ei finilille. —
 Sest ep jääge Jumalaga,
 Kõit mu kallid, kullakeseid,
 Ema helde, tarka taati,
 Wennad, wirgad wennikesed,
 IJa sammeldanud jauna!
 Jääge Jumalaga, ariad,
 Wiimsed lilled närtfin'd luhal,
 Puud ja pööjad pakfus metfas,
 Djad jala-jolinaga,
 Narmed kaunid, nõmmikud,
 Kased kõrged, päsklapuud! —
 Sinu aga, halli jõgi,
 Sinuga end sõbrustelen,
 Sala-sidemetega
 End su kilge kõidan ma!
 Täna weel ma terctelen
 Sinu sügawada fängi,
 Wilu woodit wete põhjas!
 Nõnda kurtis kügu noori,
 Siis end kaldalt kufuteles,
 Kõrgelt kaljude jermalta
 Wee waitse woogudesje,
 Kus ta rahul uimuma,
 Igawesti jäi hingama. —
 Kaldal aga kalju jermal
 Mälestuseks muriste-ajast
 Minus lilleke haljendab:
 See on kaunis sinilille.

V. Derfla.

Laulu ja mängu leht.

Ruukiri Gesti muusika edendamiseks.

Wastutaw toimetaja ja wäljaandja Dr. S. A. Hermann.

Ilmub kuus korda.

Siind aastas kättesaamijega 1 rubla. —
Ise ära tuua aastas 80 kop.



Tellimisi wõtab

iga raamatukauplus ja muusika-edendaja wõastu.
Toimetuse aadress tellimise, raha- ja muudele
kirjadele: „Dr. S. A. Hermann Surjewis.“

Soomemaa muusik.

(Särg.)

„Pärast seda, kui mõlemad (nii hästi Alma Johström kui Hortense Synnerberg) lühike aja Soome ooperis laulnud olivad, on nad hiilgawa tagajärjega Euroopa ja Amerika päälinnades kontsertidel laulnud ja on praegu (1893) Wenemaal lauljateks palgatud: Alma Johström Wene ooperis Moskwas, Hortense Synnerberg ühes rändawas laulelduse-tropis. Proua Johströmi täielikus õppuses ülesloomulisele wõiduse-õfawusele haritud kõrge sopran paneb teda praeguse aja esimeste koloratur-(keerduise)-lauljate esimehesse ritta. Preili Synnerbergil on ülikaanis jügew ja kõlaw alti-hääli.

„Kõige parem Soomemaa laulude ettekandja on proua Maria Collan, F. Pacinse tütar ja K. Collani leht. Tema laulab iseäranis ilusasti ja järele tegemata ärdujega oma isa ja mehe õrnu hekihoodeid.

„Dige suur arm nooremaid laulukundusid naeste sugust on nende nimetatud naesterahwaste jälgedesse astumas ja saawad edespidi lauluwõidust Soomemaal aum-wäärilisel kombel edendama.

„Tähtsaid laulumehi on seni Soomes harwemini leida olnud kui aga mitut pidi hiilgawa tegewuse ajal ka häid meeste sugu jõudusid enesele muretsema. Nende seas olgu nimetatud baritoni-laulja Elis Duncker (1844—1876) ja Bruno Holm (1852—1881), mõlemad wara surmale suikunud, Filip Forstén (sünd. 1852), kes ühel ajal Stockholmi ooperis laulis, on nüüd kontserdilaulja Wienis, ja Hjalmar Frey (sünd. 1856), praegu keiserlikus ooperis Peterburis ametis, ainjad Soomemaa lauljad, kes wäljaspool kodumaad on tutwaks



Profesjor Dr. F. Sörshelmann,
Gesti kirjamees ja lauluedendaja.

naislauljaid. Nefja häälega laulmine wõtab paremad hääled enese tarwis ja teda kallitakse maal kõige rohkem. Laulmist ameti-tutjeks ja kindlaks raha siisewõtmise hallitaks teha ei ole Soomemaal mitte wõimalik ega wõi keegi oma elu selle pääle rajada. Nõnda on näituseks muude seas M. Paldani (sündinud 1842), ehk tal küll suur muusikaline aame ja ime-ilus tenori-hääli oli, dilettantide hulka jäänud.

„Soomes ooperile läks siiski korda oma lühikeste

Jaanud, ja Abraham Djanperä (sünd. 1857), praegu lauluõpetaja Helsingis. Tenorilaulja Gustaf Holmström (sünd. 1855) on mitmes ooperi-tropis Scandinavias ja Soomemaal palgas olnud.

„Kodumaa kunstivõtte seas harva leida ooper (lauleldus) on Soome näitelaval haruldane küllaline olnud. Selle ajalugu on enamasti 70-date aastate jooksul. Küll olivad päälinnas enne nii hästi asja-armastajate kui ka väljamaa võiduslaste poolest ooperid lauldud, aga alles jellest nimetatud ajast oli neid korra pärast kuulda, kui Rootsi näitelawa (1871) ja Soome näitelawa (1872) oma jõudusid selleks tarvitama hakkasivad. Iseäranis tähtjas kodumaa võidusele oli muudugi Soome lauleldus, mis Kaarlo Bergbom'i juhatusel seisis ja koduste lauljatega hulga ooperid väga ilusasti kuuldamale tõi. Rootsi ooper oli ka tähtjas. Aga publikum ei suutnud nende ettevõtete kulusid kanda. Mõlemad lauleldused lõpsivad 1879 ja 1880 ära. Pärast ei ole näitluslist muusikat enam kestvalt haritud.

„Mänguriistade muusik Soomemaal on kerge ära ütelda. Esimest katset mängufoori üles pidada tegi „Muusikaline selts Turu linnas“ aastastaja algul. Ka kõige uuemal ajal on seda võidust ikka edendatud, ning edendaja oli R. G. Wafénius, kes 1868, kui selts end uuesti kokku seadis, pea üksnes kodumaaalasi jeks tarvitaz. Praegu on Turus riigi kulul tubli muusikafoor sakslase R. Müller-Berghaus'i juhatusel.

„Helsingis ei olnud Väicuse ajal kestwat mängufoori, ja see pidi igal korral, kui tarwis oli, asja-armastajaid ja muusikantisiid kokku paluma, kui „Synfonia seltsil“ seda waja oli. Tema juuwil saadeti 50-datel aastatel mõned noored mehed riigi kulul Saksamaale mängufoori võidust õppima, ja seda wiisi fündis mängufoor 1860 v. Schanz'i juhatusel. Seft saadit oli, üksnes theatri põlemise ajal 1863 lühike aeg wälja arwatud, Helsingis ikka tubli mängufoor, kes ka kõige raskemaid tükkisiid mängida wõis. „Helsingi konzerdi-orkester“ on ta nimi ja teda peetakse riigi kulul ülenal, ning ta on tubli asjatundja R. Rajanuse juhatusel üks kõige tublimatest mängufooridest põhjamaal.

„Bääle Turu ja Helsingi mängufooride on weel Wiiburis ja Waajas tähtjad kestwad mängufoorid. Teistes ja neis linnades teewad sõjawäe mängijad muusikat. Soome gardiiväl on juba 20 aastat kõige osawam võiduslaseiline mängufoor M. Leanderi oskawal juhatusel

„Tublideks klaverimängijateks oliwad endid 70-datel aastatel preisi Ulie Lindberg (sünd. 1849) ja 10 aastat hiljem Harald von Mickwitz (sünd. 1859) oma- ja väljamaal konzertide andmise läbi üles näidanud. Preili Leander on nüüd Norramaal on võidust edendamas; Mickwitz on Karlsruhe konservatoriumi professor Saksamaal. Kõige uuemal ajal on mitmed aatelised jõnud üles tõusnud (Edvard Fazer, Karl Ekman ja teised). Kõige tähtsam Soome wiulimängija on Johan Lindberg (sünd. 1837). Tema oli noorel eal Stockholmis ja on ka praegu jällse kuningliku konservatoriumi professor.

„Täielist muusikalist haridust saawad nooriised „Helsingi muusika asutuses,“ mis 1882 L. Borgström ja teised muusika-sõbrad põhjendastivad ja mida ühe „Muusika-seltsi“ aga ka riigi abiga üles peetakse. Praegu juhatab seda õpe-asutust asjatundja M. Wegelius, ja tal on kaswaw õpilaste hull (aastal 1893 üle saja). Peafutusel on 9 mees-õpelast ja 4 nais-õpelast (õpetajat). Sääal antakse õpetust nii hästi kõigi mänguriistade, kui laulul ja heliloomise tundmises. „Muusika-selts“ kannab muusikahünte ja konzertide ajutamisega võiduslaste abil Helsingi muusika-etu eest agarasti hoolt.

„Ka jelles koolis, mis „Helsingi konzerdi-orkester“ enese kõrwal üles peab, antakse hulgate õpilastele mängimises juhatusi, kuna juur hull muusika-õpetajaid maa kõigis osades muusikalise hariduse ja heliivõiduse wäljalootamise eest hoolt kannab.

„Helioõiduse fuurendatud ofawõtmise rõõmustaw awalbus on Soomemaal muusikaltised fuwepidud, mis kõige uuemal ajal selfside tegewusel rahwa hariduse edenduseks on asutatud ja weel asutatakse ja milleks endid laulu- ja muusika-selfsid terwelt maalt pea siin, pea teises paigas ja linnas wõidu-laulmiseks ja -mängimiseks eneste lüstil koguwad. Need pidud ei tõsta mitte üksnes neis selfsides, kes pidule tulewad, muusikat, waid nad teewad oma kodumaalse aate poolest palju, et armastus helioõiduse wastu ikka enam tõuseb ja laulu-ofawus enam ja enam rahwa jekka laiali laguneb.

„Kodumaa helioõiduse algus on olemas. Ikka enam ja enam helitöödel on runu-lauludest wõetud aluspõhi, rahwalaulu haledatest wiifidest wõi unenäofest Soome loodusest päritud liikumised ja tujustused, mis Soome elu kohased on. Seda wiisi edasi minnes, kus ülesanne ijamaalsusest on elustatud, jünnib Soome-maa muusik teiste aatelite jõudude tõrwa, mis Soome rahwa waimuelu kuumitawad ja temale ijeiseiswuse nägu annawad.“

Nii kaugele ulatab Soome albumi kirjeldus Soome muusika üle, ja Gesti lugejad wõiwad sellest Soome helioõiduslist elu küll tundma õppida. Ei ole see eestlastele ka sugugi raske Soome muusikast osa wõtta wõi jää ka mõnda noort eestlast õppida lasta, sest Tallinnast Helsingisse wiib laew wiie tunni sees. See on hõlpsam kui kujukile mujale reisida, ja jää wõib õpilane tublide õpetaste juhatusel all mängus ja laulus hästi edeneda. (Sõpp.)

Waimuannete proow.

Ühel päewal kutsus gymnasiumikooli direktor Pierson Pariisi linnas wäike Charles Gounod' oma kirjutusettuppa ja noomis teda selle pärast, et ta üksnes muusikuga oma aega raiskawat, oma kooli-ülesandeid hooletusesse jätwat ja pilla-palla tegewat. „Ka siin wanemad kurwastawad selle üle,“ lisas direktor oma noomitusele juurde, „ja soowiwad tungiwalt, et ja ennast ihe mõistliku ameti pääle walmistad, millega ja omale pärastefes elus wõid leiba teenida.“

„Ei ialgi,“ wastas wäikene helilooja, kes pärast oma „Margareta“ läbi nii kuuljaks sai, „tahan muusikameistriks saada ja muud ei midagi.“

„Aga, pois!“ manitjes direktor edasi, „see on küll kerge ütelda; ega ometi igast iheft mõni Beethoven wõi Rossini ei jää!“

„Noh, siis tahan Teile näidata, et ka mina midagi luua mõistan!“ hüüdis tragi Charles ja läts oma teed.

Kolm päewa hiljemini ilmus ta jälle direktori ette, noodileht käes, tema esimene helitöö. Sõnalaujumata istus ta klaveri ette ja mängis oma heliõinnituse nii fuure ofawusega ja südamliku tundmusjega, et direktor pärast mängu lõpetust laulus: „Pois, sul on tublid waimuanded, kui ja wast ka mõneks Rossiniks ei jää!“

„Seda ma ei soowigi!“ wastas poisite uhkesti, „ma ei taha kelleksgi muuks saada kui Charles Gounod'ks!“

Snnelik leidja.

Juba kaks aastat olin ma äriwahwa töotatud maal elanud, kaks pikka aastat New-Yorki linnas raskest tööd teinud ja kibedat kannatanud.

Wu aimus rõõm oli, kui laupäewa õhtul, mil raskesti teenitud nädalipalk juba taskus oli, oma trahterisje wõifin minna, kus suguwendadega kokku sain — endiste üliõpilastega, õhwtjeridega, kaupmeestega, näitlejatega jne., kes omal ajal nagu minagi, fuurte lootustega üle okeani oliwad sõitnud ja nüüd rõõmustada wõifiwad, kui nad kelneritena, rändajate pudukraani-kauplejatena jne. palehigis oma igapäewast leiba saiwad.

Kõige algupäralisemate kombetega mees meie laudkonnas oli üks endine Berliini linna kaupmees, kes Persia schahiga nii ühte nägu oli, et meie „schah“ talle liignimets panime. Temal mõlkusiwad alati kõige juurepäralisemad plaanid pääs, ja siisgi oliwad tal taskud alati täijad.

Ta hiimalisemad asjad ja paremad riidehilbud oliwad juba ammuigi tutwal teel wana kraami kaupleja juurde rännanud, aimult üks talwepalito oli tal weel, mis teda käreda januarikuu külma eest kaitsis.

Uhel õhtul istusime jälle harilikul tunnil rõõmsal tujul ühes koos, kui korraga üks lahti pahwatas ja lunega kaetud, aga rõõmst järewal näol, meie sõber „schah“ fisje tormas.

Mulle tortas koge silma, et ta hirmnast tuisust hoolimata ilma palitota oli, aga warsti sain ka selle põhjust kuulda.

„Mu herrad,“ algas ta, „mõtege ometi, misjuguise õnnega olen kofku saanud! Vähen täna pääle lõmat Bowery nullitjat mõõda alla ja näen kõmitteel ihte peenikest nashkinnast maas wedelewat. Kunnardan emast teda üles wõtma, aga samasel filmapilgul on ka juba üks teine herra tema otjast kiini haaranud. Lõmbab kinda oma pihtu, kobile teda ja hüüab äkitseft: „Ohoh, siin ju midagi sees, üks kõwa asi on siin sees!“

Ta pöörab kinda pahurpidi — ja mis Teie kiill arwate? Nähtawale ilmub kulbne sõrmus. See oli tiise, kulbne laulatusesõrmus, mis stempli järele kahetja-teistkiinne karatiline oli.

„Mis nüüd?“ hüüdis wõõras herra. „See sõrmus on ju kõige wähemalt künne dollarit wäärt. Teie olete teda minuga ihtlasti leidnud, ja selle pärast, et Teie käsi ka mitte kõige paremini ei näi käiwat, siis on minu nõuu, et leidise enda wahel ära jagame. Paraku on mul wäga wähe raha kaasas, sest et praegu mõne asja endale olen ostnud, aga andke mulle kaks dollarit, ja siis wõite sõrmuse endate wõtta. See oleks Teile ikka weel hästi kasulik kaup.“

Kahetjedes pidin talle oma kirbtust tunnistama, et mul üksnes künne senti hinge taga on. Lõundmata mees, kellel rutt näis olema, mõtles piisut järele ja leidis siis ka hädä nõuu.

„Teil on ju weel kammis tubli palito,“ ütles ta, „pange ta panti ja makske tema eest jaadud rahast mulle kaks dollarit wälja, pärast wõite siis mõne kullasepa juurde minna, sõrmuse ära müüa ja palito jälle wälja wõtta.“

See oli hääl päästenõuu hädaajal. Nagu räägitud, nii tehtud. Laskime siis Bowery nullitjas Simpsoni-õnu juurde, ja ma sain ana palito eest just kaks dollarit, mis ma muidugi kaasleidja kätte andsin. Meie lahtusime kõige sõbralikumal wiisil, ja siin, mu herrad — waadake, siin on see sõrmus!

Uudishimulikult kargasime oma istmetelt püsti ja filmitsime sõrmust. See oli raskest kullast tehtud ja seespool leitaw stempel näitas selgesti „18 K.“

Sääl hüüdis keegi meie seltsimeeste seast, kes enne ihte kullasepa äris oli tegew olnud: „See sõrmus ei ole eht!“

„See ei wõi tõsi olla!“ waidlesiwad kõigelt poolt teised wastu.

Anti nõuiks otjekoge lähema kullasepa juurde minna ja sääl sõrmust takseerida lasta. Nagu räägitud, nii tehtud! Aimult ihte pilgu heitis asjatundja sõrmuse pääle ja andis ta siis ruttu nende sõnadega tagasi: „Ta on kolmekümmend senti wäärt, mu herrad.“

Meie sõber „schah“ oli ihte kawala kelmi ohwriks langenud, kes nimelt jellega rumalaid õngitkes, et ta nullitatel ümber huites kinda ja sõrmuse maha poetas ja teda siis kellegi teisega ülemaal nimetatud kombel jälle „leidis.“ Selle juures lootis ta inimeste omakasu püüdlitu meele pääle, ja niisjuguistest pole ju ialgi puudust. Seda tõendawad ju ka teised kelmistükid, mis petised rumalashnetega linnaturgudel ja laadaplatsidel torba jaadawad.

Sõnumid muusika ja muu kunsti elust.

Preili Espania Riešchi, Keapeli muusika-kooli õpilane, on Verona linna theatri kapellmeistriks ametisse pandud. Harva juhtum amet naesterahwale. Geftlaste seas oskab aga ka preili Miina Hermann küllalt laulu ja mängu juhutada.

Professor Dr. Joseph Joachim, suur wiulimängija on kuningliku muusika-ülikooli direktoriks Berliinis nimetatud.

Laululinnud proua Melba, proua Sembrich, preili Lola Beeth ja laulja Reszke lähewad Amerikasje, kus niisugustele ikka kuuldwihma sajab. Proua Ehrenbacher-Edenfeld leiab oma hää lauluga Saksamaal palju kiitust.

Franz Fischer, Saksa klaverimängija, osata kõige paremini klaveril Wagneri muusika-näitlusi kuuldawale tuma ja tahta seda ka inglastele kuulutama minna.

Ben Davies, Inglise-maa tublim tenorilaulja, tahta ka see kord jälle Saksa- ning Austraamaal konzertisid anda.

Üks tööline, nimega Cocolo, Benedigu linnas olla ühe wäikse ooperi komponeerinud ja tahta nüüd, et seda ka ette mängitaks. Mõned sõbrad tahta raha kokku panna, et ooper ette wõiks mängitud saada.

Arthur Nikisch, sündinud ungarlane, kes aga Ungari keelt hästi ei mõista, on Ungari päälinna Budapesti näitemaja juhataise maha pannud ja lähleb Leipzigi „Gewandhaus'i“ konzertisid juhutama. Ta saab Saksa keelest paremini jagu.

Kuulus orelitegija Walker Ludwigsburgis, kelle töö ka Tallinna Oewiste orel on, teeb Rooma Peetri kirikule paawsti tellimise järele orelit, mida suures määratus kirikus edasi tagasi wõib liikata. Orel olla 15,000 naela raske, 28 registriga, aga sellegi pärast nii hõlbus ratastel edasi liigutada, et üks mees seda terwet wärki wõib igasje kohta liikata, kuhu tarnis.

Dr. Kaim asutab Münchenis ära rääkinata ilusaid muusikapidusid. Lauljad ja mängijad ruttawad tema kutsel sadadena ja tuhandedena kokku iluhelilisi kuulutama ja „Dr. Kaim'i konzertid“ on üle Saksamaa kuuljad.

Naesterahwa-theater on Kopenhagis Daani päälinnas asutatud. Näitemängus olla üksnes naesterahwad tegewad, kes ka meeste osasid mängiwad. Arwatakse aga, et ettewõtte niisama wähe sünnis on, kui enne, mil meesterahwad ka kõik naesterahwaste osad mängisiwad.

Hollandi helilooja Johannes Berend Litzau orelimängud on nüüd ka Saksamaal Breitkopf ja Härtel'i juures trükitis ilmunud.

Klaverimängija W. H. Dayas, õndsa Franz Litz'i üks parem õpilane, lähleb Wiesbadenist Kölni konserwatoriumi õpetajaks.

Abiraha Rubinsteini mälestuseks on heliloojad Heinrich Melzer Warsjawist ja klaverimängija Lewin saanud.

Julius Cabijus, omal ajal kuulus cello-mängija, on, 82 aastat wana, Bremeni linnas 14. (2.) augustil ära surunud, ja 60 aastat wana wiulimängija F. L. Carrodus 13. (1.) juulil Londonis.

Helilooja Pietro Mascagni tahab oma kodumaal Stalias Cernigolo linnas ühte muusikalist ajalehte hakata wälja andma.

Stalia heli-meister Boito ei taha oma uut lauleldust, nimega „Nero“ efitotsja mitte mängida lasta — wõib olla oma terwel eluajal mitte, sest et ta kardab, et niisuguse were-mehe laulusje-panemine, nagu keiser Nero oli, mitte meeldima ei saa, nagu Rubinsteinigi selle nimeline lauleldus. Kas see pärast furma saab ilusam olema, on küsida.

A. Dworschak, kuulus Böömi helilooja on uue laulelduse „Hiawatha“ loonud Amerika luuletaja Longfellow' sõnade järele.

Ignaz Brüll'i lauleldus „Das goldene Kreuz“ („kuldne rist“) on Krolli theatris Berlinis sajanudet lorda mängitud.

Muusika-meister Bimboni, kes Hamburgis oma mänguvooriga on väga kuuljatele meeldinud, läheb talveks koju Italiamaale.

P. v. Lindpaintner, Saksa helilooja, kes juba umbes 40 aasta eest on surmud, pidada Wästerburgi linnas mälestuse-samba saama.

Suur helimeister Verdi komponeerib, nagu kuulda, waimulikka laulusid. Ikka tegew, kui ta amline raut juba 90. eluaasta ligi on.

Hector Berlioz', Prantsuse juure õndsa meistri, rimmakuju, niisamati ka juba enam kui poolaja aasta eest surmud laulusinnu Malibran'i oma pandawat Pariisi suurde ooperi-majasse üles.

Saksa prelimängija Dr. H. Reimann on oma efinese konzerdi 30. (18.) septembril uues Keiser-Willem-mälestuse kirikus Berlinis ilusal Saueri orelil andnud. Ta mänginud Frescobold'i, Froberger'i, Bachelbel'i, Muffat'i; Buxtehude, S. Bach'i, Friedemann Bach'i, Kiel'i, Rheinberger'i, Dayas'e, Guilmant'i ja Hesse orelitöösid.

Emil Sauret (ütle: force), kuulus wiulimängija, lähel Amerikasje konzertisid andma.

Ignaz Paderewski, Poola maailmakuulus klawerimängija, on jälle Amerikasje läinud, kus ta kuni uue aastani konzertisid annab.

Henri Marteau (ütle: angrii martoo), kuulus Prantsuse wiulimängija on Norras, Daanis, Rootsis ja Soomes kiitusega mänginud. Müüri on ta soldat. Pärast mängib ta Prantsuse-, Saksa- ja Wene-maal.

Alfred Reizenauer on pärast seda, kui ta Wene-maal oma 600. konzerdi oli andnud, Kumenia ja Türgimaale läinud ja ka jään igal pool kõige juurema waimustusega klawerit mänginud, et kuuljad rõõmu pärast „isenejast ära“ olnud.

Frank von der Stucken, Amerika komponist, leiab ka Saksamaal kiitust.

Dr. R. A. Hermann'i, jelle lehe toimetaja 25-aastase laulusoomise töö mälestuseks tegiwad Miina Hermann ja D. Wirthans 27. augustil isäralise pidu-konzerti jubilarilauludest. Konzert oli Tartus Wanemuise seltsi aias. Djawot-mine rahwa poolt oli suur.

Preili Miina Hermann on end wahel ajal baron Drebraga Saksamaalt kihlanud. Lähel lähemal ajal siis wist küll kodumaalt ära. Suguõde on wahel ajal Põlwas, Rõpinas, Mihkhis, Testamaal, Tartus ja Rõmbjas orelikonzertisid andnud.

Preili Linu Tamm on Tallinnas Saksa seltsis soolo-lauljana üles astunud, siis ka Tartus, Tarwastus ja Rõmbjas laulnud.

„Estonia“ selts Tallinnas pühitsetes 3. augustil oma 30-aastast asutuse-piiga juure ühendatud laulusoori kaastegewusel ja Dr. R. A. Hermann'i kõnel ning lauljuhatusel.

Philipp Küfer leiab oma ooperiga, mille nimi on „Ingo,“ palju kiitust oma kodus Saksamaal.

Suurmaa-muusikapidu saab Meiningsis olemä. Seks on hull muusikamehi, nende seas kõige kuuljamad, lubanud ligi mõjuda.

Frédéric Chopin (ütle: schopäng), maailma-kuulus klaweri-kunstnik ja helilooja on Pere-Bachaise (päärilashchees?) kirikuaial Pariisis maetud. Tema haua on üks marmorikuju. Uga Prantsuse muusikasõbrad tahawad nii palju raha koguda, et helimeistrile ka juur tore mälestusekujudu jaoks.

Rooma linnä 25-aastaseks päälinna-jubileumiks oli linnawalitus auruhinna ühe muusika-töö eest lubanud sellele, kes päewa auuks kõige ilusama laulu loob. Täiesti 347 kassikirja saadeti, ja muusikakommissioonil oli terve 3 päewa tegemist ühte ilusamat wälja ostida.

Jenö Hubay, kuulus Ungari wiulimängija on uue lauleluse nimega „Cremona wiulitegija“ komponeerinud, aga ei ole Sakamaal sellega tiitust leidnud — mist jelle pärast, et ta ungarlane on.

Berlini meestekoor „Liedertafel“ 200 meest suur, juhataja F. Zander, sõidab Stuttgarti ja Straßburgi kontsertisid andma. Reisis on tal 14,000 marka kulusid, mis jeltsi kasjast wõetakse, aga kontsertidega loodetakse taja teha.

Emile Bonichère, Trinité (Kolmainu) kiriku kapellmeister Pariisis, on, 35 aastat wana, ära jurnud. Ta oli tubli helilooja ja laulukooi juhataja.

Dr. Ludwig Willner, tuntud muusikaproffessor poeg, laulab oma kontsertidel üksnes Beethoven'i, Schuberti ja Brahms'i laulusid.

Prof. Dr. Karl Reineke jääb Leipzigi konservatoriumi õpetajaks, ehk ta küll Gewandhaus'i kontsertide juhataise on käest ära andnud.

Dr. Franz Weier on Casfel'is wäga armastatud kapellmeister.

Hjörnjærne-Börnson, Norra luuletaja on Kristiania ülikooli aastapäewaks kantati „Walgusele“ kirjutanud. Luuletus algab meestekoori hümni-
jega walgusele, siis kiidawad wahetamisi koorid inimeste teaduse algu ja kombust, jelle järele tuleb ilma-ajaluguline Greakamaa tähtsus, ristiusu algus, keel-aeg, toibu-
mine, uue aeg mõttewabaduse soowiga, rahwa igatus wabaduse järele, nagu ka naesterahwaste nõundmire, et ka nemad ühes õiguses meestega wõiksid hariduse-
tööd teha.

Seda ja teist.

Häateo palk. (Amerika jutukene.) Ühel päewal istus üks pudukraami-
kaupmees pikisilmi oma selli tagasi tulekut oodates, kes lõunat sööma oli läinud, ja
lootes, et pea ka kord temale jõuab korjemat kõhtu waigistada.

Sääl astus üks poisikene poodi, kellel korw käe otjas oli, ja lausus:

„Ma nägin ühte poisji seda korwi Teie poe ukse eest warastawat, aga mina
jooksin talle järele ja sundisin teda korwi tagasi andma.“

„Sa oled auus poisj, nagu näen.“

„Tõsi, mu herra.“

„Sa ja näid ka hää poisj olevat.“

„Tõsi, mu herra.“

„Sa hää poisj pead ka oma palka saama. Sääl letilaua taga on sadawiis-
kümmeend muna. Need wõid koju oma emale wiia ja ka korwi endale pidada.“

Kaupmees oli neid mune juba nädalite ja kuude kaupa jeks otstarbeks alal
hoidnud, et neid juhtumise puhul kellelegi palgaks annab. Kui ta nüüd hääle poisile
niisugust auupalka andis, sai ta pood korraga poolteistest saajast mädanud munast
puhtaks, ja ta naeratas koju minnes oma habemesse.

Õhtu läks mööda, öö jõudis, ja kaupmees läks ka oma lõunat sööma. Kui
ta tagasi tuli, lehwis peenikene naeratus ta huultel.

Sisistaatuses pani ta warsti ühte korwi tähele, milles poolteist sada muna
oli, ja küsis oma sellilt:

„Kas sina oled mune ostnud?“

„Ostsin tüki aja eest ühe talupoisikese käest,“ wastas sell.

„Kas see ei olnud wäikene, sinise mütsiga poisikene?“

„Niisugune ta oli.“

„Kas tal kats esimest hammast suust ei puudunud?“

„Puuduswad küll.“

Kaupmees istus munakorwi ette ja hakkas mune läbi vaatama. Koored olivad puhtaks pestud, muidu aga olivad nad needsamad munad, mis ta päeval enne seda oli poisikele palgats andnud.

—dd—

R ü s i m i n e. (Ameerika jutukene.) Sel jutul on õige salapäraline lõpp. Ma tean seda juba ette, sest nii kui kõik suured kunstnikud, mõtlen ka mina asja enne lõpuni läbi kui ma teda kirjutan.

Bugu juhtus Arabella sündimispäewa õhtul. Alfonso, tema armukene, oli tema juures.

Nad olivad väga õnnelikud.

Häkitsevalt löi üks tart mõte kui wälk Alfonso pääajudesse.

Targad mõtted tulewad alati sel kombel.

Targad mõtted on kulda wäärt.

Aga pöörame oma jutule tagasi.

Alfonso küsis :

„Kas olen sinu armukene?“

Ja Arabella wastas :

„Jah oled, mu armukene!“

„Kas täna ei ole sinu sündimispäew, mu armukene?“

„On küll, mu armukene!“

„Noh, siis, mu kallikene, annan ma sulle iga aasta eest, mis sa ära oled elanud, ühe sula-mušu.“

„Oh, ja kallikene!“

Ja nad sündlesiwad teineteist hellasti.

Alfonso sündles Arabellad seitse korda ja hüüdis siis :

„Meid mususid ei loe ma teistega ühte, sest ja ei ole mulle weel mitte ütelnud kui wana sa oled. Kui wana on minu kallikene?“

„Oh, mu armukene!“

Arabella sündames algas äge wõitlus.

Ta oli juba sellesse elu-easse jõudnud, kus naesterahwas soovib noorem olla, kui tõesti on.

Aga see eluiga on siiski just see iga, kus naesterahwas mõistab sündlemiski kalliks pidada.

Ta ei tahtnud oma õiget wanadust awaldada.

Aga Alfonso tahtis nii palju mususid saada kui iganes wõimalik.

See õugi, armas lugeja, minu jutu salapäraline lõpp, millest ülemal rääkisin.

Ja nüüd küsin ma : Kas Arabella kõik need musud kätte nõudis, mis tal õiguse pärast saada oliwad ?

—dd—

S p i r i t i s t l a s t e t ö ö p ö l l u s t. „Jah, ka Teie armukese waim on siin,“ ütles wahetoimetaja (medium) tahwatanud palgetega noorele neiu. „Millest ma seda ära tunda wõin?“ küsis neiu. „Oh,“ wastas medium, „Teil ei ole seks muud tarwis kui ainult ütelda : „Tule!“ ja tool, mille pääl Teie armukene istub, hakkab siis kohe Teie poole liikuma.“ — „Tule!“ hüüdis neiu arglikul warisewal toonil, ja — k u u s t e i s t k ü m m e n d tooli hakkasiwad forraga noore neiu poole kõmpima.

Laulu ja mängu leht.

Ruukiri Gesti muusika edendamiseks.

Wastutaw toimetaja ja wäljaandja Dr. A. A. Hermann.

Siinb kuus korra.

Siinb aastas kättesaamisega 1 rubla. —
Sse ära tuua aastas 80 kop.



Tellimisi wõtab
iga raamatukauplus ja muusika-edendaja wastu.
Toimetuse aadress tellimise, raha- ja muudele
kirjadele: „Dr. A. A. Hermann Surjewitz.“

Muusik wanaš Egiptuses.

Wanad egiptlased uskusiwad, et inimese hing suremata on. Nad mälestasiwad oma furnuid anuga. See on meie nende kujutirjadest (hieroglyfidest) õige selgesti teada. Ka uskusiwad nad, et furnud weel pärašt jurma mäletasiwad, mis nad elus teinud ja rääkišiwad sellest. Surmude matust toimetati ka lauluga, nagu pärašt kriifilastege juures.

Wastabade maalid, mis ošalt neljandasše aastatuhandesse enne Kristust ulatawad, näitawad meie, kuda egiptlased juba siis muusikat sünnitasiwad ja laul ja mäng igal juhtumisel elus tähtjas oli — sünnimisel, pidudel, pulmal, matušel. Noor lapiufe wõeti lauluga wastu, ja kui keegi armas jukulane wõi ligimene suri, oli laul ja mäng leina-tundmise awaldaja.

Wanaš egiptuses peeti suuri rahwapidusiš, millest rahwas jajatuhandetele oša wõttis. Siin oli ka laul ja mäng, mis lõbu ja rõõmu kõrge male tõstis.

Kui kuningad endid walmis tegiwad fõtta minema, siis käišiwad wäe eel mängumehed ja trummilõõjad. Kuningad pidasiwad ise suured mängukoovid ja hulgald lauluoli ka hull iga sugu mänguriistu. Nende mängimises oliwad neitsid kõige ošawamad. Niisama hästi teame ka, et wanadel egiptlastel iga sugu laulusid jõnadega oli, millest iseärane rohkesti hymmusi (kiituse-laulusid), aga ka üffikuid armastuse-, seltsi-, joogi-, karjase- ja töölise-laulusid, mis lauluhimused Nili elanikud juba wäie ka tuue tuhande aasta eest on häälitsewad.

Wuimas-jutu järele on kõik, mis ilus ja kallis, jumalatest alla tulnud. Egiptuses on ka muusik jumalate and, aga kindel ei ole, misjulgune jumal ta on leidnud ja inimestele andnud. Plutarchos ütles, et jumal H o r u s, Diodoros Sizi-



Carl Körber (1802—1883),
Wändra kirikuõpetaja, Gesti kirjamees.

neinud ja peinud üles, kes jumalatele palwe- ja tänu-laulusid kuuldawale tõiwad, aga ka Šharaod lõbustasiwad ja rõõmistasiwad.

Igal pidul tehti muusikat. Ka maja-jootudel ei tohtinud mäng ja laul puududa, ja sellega oli enamasti ka tants ühendatud. Wanadest Egiptuse seinakujudest teame Nili-, lõituse-, pulma-, kannatuse-, wõidu- ja kroonimise-pühad ja pidud. Ka aumärgi-andmise pidusidgi peeti.

Wanadel egiptlastel

kiast aga ütleb, et Osiris muusika on egiptlastele kinninud. Muinasjutt sõnab veel, et jellel wiimisel jumalal 9 laulumõistjat tütarit olnud, kes greeklaste muinasaju järel 9 muusikast on muutunud.

Muusikaline jumal Osiris olla ka ühel waimustuse tunnil wile-pilli leidnud. Palju rohkem on wana Egiptuse kirjaniku jumal Thot muusikale teinud. Tema olla all ilmas surmatohtu kirjatõimetaja ja olla juure raamatu 42-s ojas neist saladustest kirjutatud mis üksi preestrid uurivad ja teawad. Selle raamatu nimi on egiptlaste keelel „Thoti ilmutamine“ olnud, ja greeklased hiiüdistwad teda „kinni pandud kirjad.“ Raamatus on kaks oja olnud, mis nime „laulja raamatud“ kannawad; selles on hümnuised olnud. Thot on ihe keelpilli wälja mõetnud, mis kolme keelega oli. Need kolm keelt tähendasiwad Egiptuse kolme aasta-aega talwe, suwe ja kewadet. Rõrd jalutanud jumal Thot Nili jõe kaldal; ta jumalik jalg puurtunud kuuwa konna-karbi külge, mis ilusat heli andnud. Rõhe teinud jumal jellest „lyra“ kolme keelega.

Ka muidu paniwad egiptlased ime usus tooniredeli 7 heli, 7 planeeti ja 7 nädali-päewa kõrwu. Selles leidsiwad nad ilemat kottukõla, mis Greeka tark Pythagoras „sphääride muusikast“ (kõrguste mänguks) nimetas, mida ta ise kinninud.

Diodori järel on Egiptuse-maal kaks parteid olnud, üks muusika wasta, teine selle poolt. Muusika wastaste partei ütelnud: „Arge õppige muusikat, sest muusik ei saada kasu, waid on terwisele kahjulik ja teeb hinge pehmeks.“ Teine partei ütelnud: „Õppige hoolega muusikat, sest muusik saadab suurt kasu, on terwisele kasulik ja teeb hinge armjaks.“ Wiimisel parteil oli õigus.

Plato teatab, et egiptlased osanud melodiatid (wiisidid) wälja mõetda, mis inimese kirgesid ja himusid waigistatud ja puhastanud. Ka ütleb ta, et Egiptuse noored inimesed üksnes ilusat ja tuumat muusikat õppinud ja teinud.

Kellegi Merire haulal Tell el Amarna juures on kuju, milles lauljate jelt-kond istumas näha on. Need laulawad kandlega hümnuusi. Pharao Ramses'e I. haulal on kujud, mis kandlega laulwaid preestrid näitawad. Need ei pea päälkirja järel mitte üksi „kuninga lauljad“ olema, waid ka „maailma lauljad.“

Wanadest hieroglyfi kirjadest on teada, et kuningad enestel kapellmeistrid pidasiwad. Ka mõned nimeugi neist kapellmeistritest on kirjades ilenal. Üks kiitleb, et ta „Pharao südant iga päew ilusa muusikaga palees rõõmistab ja kõik tema soowid muusikaga täidab.“ Nõnda siis oliwad endiste aastatuhandete ajal Egiptuse kuningatel niisamati mängu ja laulu juhatajad ja ülemad, nagu meie aja juurtel walitsejatel. Egiptuse muusika juhtidel oli niisama palju tähtsust ning auu kui sõjawäe ülematelgi. See oli ka üsna õige, sest muusik rõõmistab iga päew südant, kuna sõja-pidamine harwa ette tuleb ja palju jõudu ja raha hukka saadab. Egiptuse kuningas andis oma muusika juhtidele, aga ka lauljatele ja mängijatele aunnimeks „kuninga ligemad sõbrad.“

Ühest kirjast aastast 2530 enne Kristust loeme, et kuningal olnud laulu nais-juht, kes ühes ka naestekoja (haremi) üle waandanud. Wanad Egiptuse kuningad ostasiwad niisamati naesterahwa ilu wõimust lugu pidada wõi meel rohkemgi, kui praegusel ajal seda osatakse. Hulgab noori ilusaid neiusid pandi ametisse jumalaid orjama ja nendele laulma. Pärast poole oli lugu niisamati, kui uut sugu kuningad Egiptuse üle walitjema hakkasiwad.

Kõigile jumalatele lauldi, nagu üteldud, hümnuusi. Pythagoras, kes, ehk küll greeklane, ise Egiptuse preestri-kooli kaswandit oli olnud, annab teada, et tema laulus ja mängus õpetust saanud ja et talle kohusjeks tehtud igal hommikul oma hinge helide läbi puhtaks ja palweliseks häälendama.

Smelik on ühki see, et ilusa juures Egiptuses ikka inetu oli. Clemens Aleksandriast kirjutab: „Egiptuse templite püha paik on küllaga tititud eesriide taga.

Kui ja näha tahad, mis sääl taga on, siis tuleb keegi preester tõise auusa näoga, laulab hümnuise Pharao keelel ja tõmbab eesriide ära, ning sääl taga on üks kajs, krotodil, madu või mõni muu inetu kahjulik loom. Egiptlaste jumal on purpurise pandud inetu elufas."

Hümnuised jumalatele olivad mõned väga sügawa tuumaga. Iseäranis päikese jumalat kiideti väga mõjujate palwete- ja lauludega.

Wanadel egiptlastel oli hümnuisi, mis iga teise rahwa kõrgemale jumalale ka ette kanda sünniwad. Luuletaja Pakemsi, kes umbes 1400 aastat enne Kristust elas ja kes end „täieliseks“ nimetas, on järgmise laulu päikesele luuletanud :

„Kiitust sulle, ja päike, kõigi inimeste looja,
 Jumal Utum, mõlemate silmaringide Horus,
 Sina jumal, kes ja üksnes tões elad,
 Kes meil' kõike näitad, mis on ja loome lood,
 Küll niisama hästi inimesi kui ka elajaid.
 Oma päikse-silmas sina jaad meil' nähtawaks,
 Oh ja taewa isand, kõigi maiste maailmade saatja,
 Kõige selle looja, mis on kõrges ja ka sügawuses,
 Kõikuse isand, kõigi jumalate sünnitaja!
 Kuningas ja oled kõrguses ja wägede amu isand,
 Kõigi jumalate kõrguse ja ladwa juht,
 Sa oled jumal, kes end ise loob.
 Sind küll kiidawad, oh Utum, taewa jumalad
 Kui jeda, kes on puhta inimese hinged loonud,
 Kes on palmide isand, armastuses juur ja helde olemus,
 Ja kes elu wälja hülgab kõigil' inimeste lastel'.
 Sind ma kiidan oma elu päewakeste õhtul,
 Kui ja looja lähed, siis ka mina lähen looja
 Uueks eluks
 Küll ja oled ilus lahtudes, ja süda lähed laiaks,
 Kui ja õhtul mäe taha langed looja.
 Sääl ja paistad hääle jumalale heledasti,
 Mja isandale, alt maailma juhtijale.
 Sääl ja hingad walgust kõigi kadunute warjudele,
 Nende silmad waatawad su herrandust,
 Kes sääl sügawuses hana põues hing'wad . . .
 Ja kes õhtu poolel wiibiwad, on rõõmu täis,
 Kui sina walgust walades neil' õhtu tumedust selgeteks teed,
 Ja need, kes maa all ilmas elawad, on lõbu täis,
 Kui ja nende pimedat maa-kohta walgustad.
 Jumalad ei sünnita ju ise endid,
 Sina üksnes oled nende sünnitaja.
 Sinu loojaminek õhtu-puna mägedele,
 Oh kui armas ilus on ta, päike, alati!
 Anna, et mu waim ta juures wiibiks
 Ja et minu üle tõuseks, hülgaks walgus,
 Et ma päikest näeksin ühes jumalatega,
 Kes sääl kõrges selguse ja tänu sees on —
 Õhtu poolel istumas on sinu ees,
 Kes ja kõik, mis kõrge, kallis, hää meil' lood.

Ets ole selle hymmuse mõteted nii kõrge ja ulasab, et waewalt jõuakfine uskuda, et palwe üle 3300 aastat wona on. Päikest peetakse selles palwes kõige kõrgema jumala ilmuwuse kujuts, jumala silmaks. Siin on nii hästi seda, mis filmaga näha ja käega katsuda, kui ka seda, mis üksnes waim wõib ära mõista. Jumal on siin ise enese algus ja looja, maailma põhjus ja ettetoaja ning wähe- mate jumalate sünnitaja.

Siin märkame selgesti, kuida egiptlased mitut jumalat uskusiwad. Walguse ja maailma jumal on siin teistest kõige ülem.

Bäewa-jumala nimi oli ka Amon Ra, ja temast üteldakse, et ta on „armas- tuses suur jumal“ ja „ainus tões.“ Üks hynnus temale käib nõnda :

„Kuulsus sulle, jumal Ra, kes ja iga päewal ise jälle sünnid,
Kuulsus sulle, kes ja paistad taewa merel elu anda.
Sina oled kõike loonud, mis on kõrge taewa ruumides.
Sina annad elu puhtatele inimestele . . .
Sina warjul olemus, ju teed on tundmata.
Kuulsus sulle, kes käid ülematel radadel ;
Jumalad, kes sulle liginewad, rõõmuft hüppawad.“

Bulaki muuseumis on üks hynnus nägemata jumalale, kelle taewa-silm on päike. See laul paneb meid imestama oma tuumata ja sügawa siju poolest ja südameliku usalduse pärast, mis ta sees on awitaja wastu. Selles laulus loeme nõnda :

„Kuulsus sulle, Amon Ra, ja ilma auujärgede isand,
Taewa efsalgne elanik, wanem ilmas, olemise hoidja,
Kõige asja kaitstja. Üks ja oled töödes, üks ka jumalate hulgas !
Kõrge härjaloom ja jumalate seas ja kõigi olemuste pää,
Tõdeduse isand, loomade ja inimeste looja,
Kes ja rohu teed ja karjad toidad, ja häätegija !
Ilma walgustaja, kes ja rahus taewast kõrgeft läbi sõidad,
Esimene ilma looja oma kaju järele !
Küll on suured, imeliksed siin mõtted !
Kuulsus sulle, seaduse jumal, kelle pühadus on warjul.
Atmu kumleb seda, kes on häda sees,
Ta on helde selle wastu, kes siin teda hüüab,
Ta on see, kes arga wägiwaldse käest päästab,
Kohut mõistab waelele ja allajurutule.
Tarkuse isand, kelle käjud on nii mõistlikud,
Halastuse jumal, kelle armastus on otstata.
Kelle tulemine annab elu inimestele,
Kes ja kõikidel teed filmad lahti, astud wälja taewa laotuseft,
Saadad rõõmu, walguft, siina, kelle arm ka toetab jumalaid,
Kelle südamed siis elusateks läewad, kui nad sind on näinud.
Elu isand, kes ja terwist ja ka jõudu annad,
Minewate sugude ja alt maailma juhataja,
Kelle nimi warjul on ta loomade silma eest,
Sina ainus, kõige looja, mis on. Ainus ! Üksif !
Kes ja hinge annad nendele, kes muna sees !

(Pooleft.)

Wangiwõtja ise wangis.

J. W. Jansen'i kirjades näitujeks ära trükitud. Need kirjad ilmuvad Saakmanni juures ja soowime nendele rohkesti lugejaid.

Keset Saksa-maad, kauni Maini jõe ääres, seisab wäikene aga wana linnakene, nimega Wittenberg. Linna pää-uulitsas on praegu weel üks suur kõrge maja, mis juba 600 ehk 800 aasta eest ehitatud ja mis ammuft ajast kuni täna päewani ifka reifijate wõdrastemaja olnud ja saab jeks ka weel jääma. Wanal ajal käis suur maantee linnast läbi põhjapoolset Saksa-maalt lõunapoolsele Saksa-maale, ja on sääl majas mitmed kuningad ning wärstid wõmajal olnud, nõndasama ka mitmed muud kuulsad mehed, ja kui selle maja müürid kõneleda wõikswad, siis nad saakswad meile palju imeasju jutustama, mis nad kuulnud ja näinud.

Ühte neist imeasjadest, mis wanal ajal sündinud ja mis Wittenbergi raekohtu ajaraamatusse on üles pandud, tahame siis jutustada.

See lugu sündis meie wana usu-isa Lutheruse ajal ühel kewadesel päewal 1518. aastal. Sel ajal elas Ddenwaldi mägede pääl, wersta 30—40 Wittenbergist lõuna pool, üks aunis ja omal wiisil waga riititel, grahw Eberhard von Erbach, oma kuuluses ehk lossis kõrge järwu mäe otjas; mäe all seisis ja seisab weelgi lossi kaitseuihe all kodanikkude wäikene linnakene. Linn ja loss seisawad praegu alles ja grahw Erbachi suguselts säälšamas, keda kõik mõistlikud inimesed nüüdgi weel auusjaks seltsiks peawad.

Grahw Eberhard von Erbach, kellest siin jutustame, oli wapper sõjamees, ka muudu waga, tõmecelelik ja ustaw inimene. Sel ajal oli weel kõigis paigus katoliki ehk paawsti usk walitsemas, ehk küll Lutherns sügisel eme jeda oma 95 kuulust kirjatumnistust Wittenbergi linna pääkiriku ukse pääle oli lõõnud ja nõnda ristiusu parandamist ja puhastamist alustanud. Ka grahw Erbach pidas weel katoliki usust finni ja oli selle sees ustaw mees, sest et paremat ei teadnud.

See oli kewadel 1518, ühel päewal õhtu hilja, kui ta oma ratsawäe tropiga Wittenbergi linna ülemal nimetatud kõrge trahteri ette tuli. Trahteripidaja tõttas wälja teda teretama. „Walmistage mulle“ — ütles grahw — „ühte wäiklikku kambrit, ma tahan ühe ratsamehega ööseks siia jääda.“ Teised ratsamehed käskis ta läbi linna põhja poole edasi sõita, kudas neile juba kätte õpetatud, ja sedamaid läkswad need linnast wälja. Grahw'i sõnadesest ning näost oli tunda, et temal mõni iseäraline asi oli nõuiks ja ette wõetud. Ise läks ta trepist ülesse trahteri, wõttis päälmises wäikeses kambris wagusi õhtuõõti ja heitis aegjasti magama, et wara hommiku wõiks üles tõusta. Emme mahajetmist tahtis mees weel õhtupalwet pidada, ja just selamal ajal kuulis tema läbi õhukeste laudseina teises kambris ühte meest kauni basjihääle- ja kandlemänguga waimulikku laulu laulwat. Grahw kuulis läbi seina sõnad selgesti ära, mis wiisiga ühes kaunid ja armsad oliwad, löi risti ette, pani käed kokku, ja iga salmi lõpetusel ütles ta südame põhjast wäikest: „Amen!“

Kui laul oli lõpetatud, pidas laulja weel südame põhjast õhtupalwet, andis iseemast ja kõik wagad inimesed Jumala armu hoolde ning palus wiimaks ka kõige ekhjate patuste eest, et Issand nende südamed wõtaks oma armu walgusele üles äratada ja rahuga täita. Grahw oma kambris õhtas jälle: „Amen, aamen,“ tundis südame nii liigutatud ja ülendatud olewat, kui ta enne ial ei olnud, ja jäi rahuga magama.

Päewa tõusul äratas naabrimees teda kauni hommikulaulu- ja kandlemänguga jälle ülesse, mis wagast, jumalalartlikust südamest tõusis. Grahw oma kambris pani jälle käed kokku, õhtas wäiklikult iga salmi pääle: Amen! Ta läks siis trahteripidajat küsima, kes tema naabrimees sääl ülewal pidi olema, kes nii kaunisti laulab ja palwet teeb, et kõik ta jüda olla äratatud ja rõõmustatud saanud?

„Mina ei tunne teda mitte“ — ütles kõrtsmik; „aga küll ep ta wist mõni õpetaja saab olema. Eila natuke enne Teid, auus grahw herra, tuli ta siia wäikeste wantriga ja tahab praegu edasi sõita, sest ta on raha juba ära maksnud ja hobuse käskinud ette panna.“

„Mina warsti tema juurde“ — kästis grahw — „ja ättele, et süda mind sunnib temale oma süuga tänu andma tema kallil laulu eest, misga mind eila õhtu ja täna hommiku on rõõmustanud. Mina lasen teda paluda, et mulle weel weerand tunni aega annaks, sest minulgi on pakiline aeg edasi minna, aga ma pean enne temale weel kätt andma ja tema filma waatama, muudu ei ole mul rahu oma teed käia.“

Grahw astus ka peremehe kannul naabrimehe kambri teda teretama. Waga laulja seisis waga rüütli ees ning wõttis tema terwise südamest wastu.

Laulja oli 34-aastane kehakas mees kestmises pikkuses. Nägu ei olnud küll isearanis ilus, aga heldus ja tõimeel paistis temast wälja. Sinised filmad waatafiwad terawasti ja rõõmasti pääst wälja ja kähwarad muistjad juukfjed katfiwad tema pääd. Kõik tema wäljaspoolne olemine rõõmustas grahwi südan.

„Mina tulen teid tänama, wainulik isa“ — ütles grahw — „selle kofutamiſe eest, mis teie oma laulu ja palwe läbi olete saanud. Jah, ehk küll peremees mulle ütles, et Teie edasi tõttate ja hobune juba ette pandud, jah, ehk küll mul enesel ka rutt taga on, siiski palun ma südamest: laulge mulle weel üks armas laul! Minu hing jänutab elawa hallika järele, mis Teie hingest wälja jookseb!“

„Minu ameti kohus on“ — kostis õpetaja — „et ma niisugust jänu elawa weega pean kustutama. Waurust on Jumalast antud, et ta inimeste südan peab äratama, rõõmustama ja pühitsema.“ — Nüüd wõttis ta kandle kätte, mängis ning laulis iſe kauni waimulikü laulu, misga ta Püha Waimu käest uresti-süüdimise armu palus, et sest elaw usk Jeesuſe siſse peaks tõusma, mis patust ja sürmast päästab.

Grahw istus tema ees liigutatud südamega, ja humled ütlesiwad: „Maanen, aamen,“ ning filmad läkfiwad tal weſiſeks.

Kui laulja oli rõõmsa filmaga laulu lõpetanud, pakkus grahw temale kätt, ning käſikäes waatafiwad mõlemad mehed teineteiſe filmast läbi südamesse ning tegiwad sõnalauſumata kindlat sõpruſe lepingut.

Pärast ütles grahw: „Teie kaunis laul ajab mind küſima: mis Teie arwate püha Augustini õpetuſest, et meie tegudega ei wõi patuſt päästetud saada, kuid iſki usu läbi Jumala armu pääle, mis Jeesuſe kriſtuſe sees on?“

Õpetaja pani niisugust küſimist imeks ning kostis: „Minu arwates on Teil südamest pääle waga usu ka hää jagu tundmist ja järelemõtlemit, nõnda et mina Teiega wõin kõneleba, nagu teiſe omaſugudega,“ ja hakkas nüüd ſügawalt ſeletama püha kirja ning wanade kirikuõpetajate õpetuſi ja kiitis pääle apostli Pauluſe wana aja piiskoppi Augustini kõige suuremaks riſtiuſu ſambaks.

Grahw kõneles mõnikord ka wasta, mõnikord nõndis ta ſügawamat põhja, nõnda et õpetaja jälle ſügawamalt pidi ſeletama. — Nõnda läks aeg ilma teadmata mõbda, kui peremees inestades nende juurde astus ja küſis: „Kas ma ei pea laſtma hobuſed wantri eest ja ſadulaſt lahti wõtta? Õpetaja kutsar ning grahwi rüütel ei taha kumbgi enam oodata, sest mõlemad teawad oma ſandatel ſuurt ruttu taga olewat.“

Grahw hüüdis: „Awita Jeesus Maarja! Teie kõne oli nii armas kuulba, kui ma ial weel ei ole kuulnud, nõnda et ma oma töö ja ettewõtmise olen ära unustanud, ja siiski on mu töö ja ettewõtmine waga ning Jumala meelepäraline, ning ſaab ka Teie meele pärast olema, armas waimulik isa.“

Õpetaja: „Siis tohin ma küſida, misugune pakiline ettewõtmine Teil on?“

Grahw: „Tõesti, Teie tohite ſeda küſida. Teie peate päälegi minn ettewõt-

misele oma õnnistamise kaasa andma, et see hästi forda lähets Jumala auuks ja tema püha kiriku hääks.“

Õpetaja: „Siis ütelge mulle oma ettevõtmist!“

Grahw: „Mina olen oma ratsameestega wälja läinud ja nemad on suure maantee kinni pannud, ja mina tõttan ka nende järele, et ma ühe suure kurjategija ja ristiusu rikkija kinni wõtaksin, kes täna seda teed saab tulema, nii kui ma selgesti olen kuulda saanud.“

Õpetaja: „Kes see õnnetu inimene peaks olema?“

Grahw: „Kes muudu, kui see jumalakartmata, üle käte läinud munk Wittenbergi linnast, kes meie püha isa, paawsti, ja kiriku vastu on ülesse tõusnud. Tema tahtwat Heidelbergi linna reisida ja peab siit läbi tulema.“

Õpetaja: „Tahate Teie ehk Martin Lutherust kinni wõtta, sest tema peab ju see nimetatud kurjategija olema?“

Grahw: „Kudas muudu, kui seda kärnast Jesuse karja winaft, kes suurt pahandust on tõstnud kõiges riigis?“

Õpetaja: „Ja kui teda olete kätte saanud, mis tahate siis temaga teha?“

Grahw: „Mina tahan teda wangitorni panna ja oma preestrid tema kaela päälle jaata, seni kui tema kuradift saab ümber pöörama ja kui patustpööraw patune Kristuse risti juurde roomama.“

Õpetaja: „Aga kui tema Teie tahtmist ei saa täitma, waid oma usu sisse jääb, mis siis?“

Grahw: „Kas Teie arvate, et mina ilma asjata suure hulga raha oleksin ära kulutanud teada saada, mil päewal Lutherus Heidelbergi linna poole reisib? Tema ei pea mitte muudu mängu pärast minu wõrku langema! Kui ta kangekaelne hääd manitjust kuulda ei wõta, siis jaan mina teda Rooma linna wiima, mina ise oma ratsameestega, ja teda püha isa, paawsti, kätte andma. Kui ta peaks ka siis weel oma südant kõwastama ja wasta panema, siis kõrwetagu paawst teda põlewa puuriida otjas, et ta siin ilmas juba pörgu tule walu tuneks, mis usu wastaseid muidugi ootab. — Aga nüüd pean ma tõttama, et hiljaks ei jääks; aga mina ei wõi ära minna, ilma et Teie mind õnnistate, ei ka mitte muudu, kui Teie nime olen teada saanud, mu auustatud waimulik isa. Teie olete kõige targem ja parem preester, keda ma ial oma elutee pääl olen leidnud, ja Püha Waimuga täidetud mees!“

Õpetaja: „Mina tahan Jumala nimel Teie tahtmist täita. Teil ei ole enam tarwis enmast ilmaaegu waewata. See mees, keda Teie otsite ja tahate kinni wõtta, seijab praegu Teie ees: mina olen Martin Lutherus!“

Nüüd kohkus grahw ära, jäi kui tulp tema ette seisma ning ei saanud enam sõna juust wälja; pärani kistud silmad üksi tumistasiwad weel, et tal elu sees oli.

Lutherus kõneles naerdes edasi: „Teie näete, mina olen Teie käes. On Teil tõesti nõuu ja tahtmine ilma süüta inimest, kes seaduse kaitsemise pääle lootes oma teed käib, nagu kõik teefäijad, kinni wõtta ja torni panna seepärast, et ta paawsti pettuse wastu paneb, kes raha eest pattude andeksandmist müüb, — noh, siis laske oma ratsamehed tulla ja mind kinni wõtta! Minul ei ole muud mõõka, kui elawa Jumala sõna.“

„Ei mitte!“ kostis grahw häbiga. „Mina olen Teid juha kuulnud ja tahan Teid weel kuulda. Ei ole meil nüüd enam ruttu, sest päästkem Teie hobune wankri eest ja minul sadulast lahti. Ma saadan ratsamehe teisi ära kutsuma. See on wäga imelik Jumala saatmine, et Teie juba eila õhtu stia olete jõudnud, kui mina Teid alles täna olen oodanud. — Aga nüüd istugem maha. Mul on suur himu kõike kuulda, mis Teie mulle weel saate seletama. Aga enne kui Teie kõigest seft, mis Teil paawsti ja tema usu wasta on, pikemalt seletate, enne laulge mulle weel ühte laulu ette, et mu hing Teie õpetuse pääle saaks walmistatud.“

Lutherus wõttis kandle kätte, mängis ja laulis ühe waimuliku laulu nõnda, kudas see selle tunni ja tema kuulja kohta sünnis oli. Siis hakkas tema unesti rõõmsa südamega temale Sumala sõna ära seletama. Jutlus jooksis tema suust nagu wesi, ja grahwi filmad läikiswad seda kuuldes. Ta süda oli rõõmus, käed kofku pandud, ja juu tunnistas sageasti: Klamen; sest Sumala sõna walgus paistis tema fisje. Tund tunni pääle lõppis ära, ilma et kuulutaja wõi kuulja jeda oleks tähele pannud, kuni peremees jälle fisje tuli kuulutama, et ratsamehed juba ammu olla tagasi tulnud ja uulitja pääl oma ülemat ootamas; ka õpetaja woorimees olla jälle hobuse ette pannud ja walmis sõitma.

Selle pääle ütles grahw südamlitult: „Et läki nüüd Sumala nimel minema, armas Luther; Teie olete mu waimu filmad lahti päästnud! Sumal on Teie mõistliku ja südameliku kõne läbi minu südant walgustanud, et tulge nüüd minuga mu Erbachi linna kaasa! Waata, kudas Sumal kõik imeliktult on jaatanud: mina tahtsin wangi wõtta ja olen nüüd ise wangi wõetud. Mina tahtsin Teid sinna wria ja torni heita, aga nüüd saan ise kui wang oma linna ja majasje tagasi saadetud, ja peab minu koda ja maja nüüd Teie läbi ka armastuse ja Sumala kartuse kojaks muudetud jaama. Mina õnnistan Teie käsi, mis paksu kätte mu waimu filmade eest on ära wõtnud, ning puhta usu ahelatega mu südame kbitnud. Wiige nüüd oma wang tema abikaasa juurde tagasi, et ka tema Teie läbi seftsamast abist ofalifeks saaks.“

Rõõmsa grahw wõttis rõõmuft ja liigutatud Sumala sõna mehe kätt pidi, saatis tema trepist alla, aitas wantri päate ja sõitis ise ratsa tema kõrwal. Nõnda läftiwad nemad haljendawast lagedast maast läbi haljendawa Odenwalbi mägede poole wäikesesje Erbachi linna, kelle üle kaugelt juba grahwi lofs paistis, sõbraliktult juttu ajades edasi. — Tee pääl läftitas grahw ühe ratsamehe ette ära. Kui nad nüüd lähedale jõndiswad, jääl* heliseswad kessad tornist, koolmeister tuli lastega wastu ja laulis: „Õnnistatud olgu, kes tuleb Isjanda nimel,“ ja mängumehed pafunatega sinna juurde. Grahwi proua tuli imeteledes wärawa pääle neile wastu, sellele ütles grahw: „Waata, siin ta on, aga tema on wõitja ja mina olen wang. Kui Saulus olen ma wälja läinud temale kurja tegema, kui Saulus tulen ma tagasi ja toon ta kaasa, kes mind ära wõitnud, ja selle eest olgu Sumalale aum ja kiitus!“

Sõnumid muusika ja muu kunsti elust.

Proua Melba, kuulus laulja Pariisist, oli Ameerikas laulnud. Chicago linna leht „Chicago Times“ oli teatanud, et iluja proua ümber palju mehi lipitsewad. See pahandas jumekat laulukundu nii, et ta ajalehe toimetaja üle kohtus kaebas ja talt 250,000 rubla wõrt kahjutaju nõudis. Kuid kohus — ei arwanud nii.

E. Jacques Dalcroze on Schweizimaal ühe ooperi läbi kuuljaks saanud, mille nimi „Janie.“ Tema käest on nüüd üks pidumäng tellitud, mille tarwis 600 lauljat, mängijat ja — tantšijat waja on jeda ette tuua.

Klaweri-klassideks tarwitawad Londoni 200 pillitegijat, kes aastas 90,000 klawerit walmistawad, 100,000 elewandi luud. Nii arwab keegi wälja, aga ei see näi õige olewat, et ühel elewandil mitte ühe ainfa klaweri tarwis kontšid ei ole. Wiist on arwaja ühe nulli liiafs kirjutanud elewantide arwu tahta.

Emma Calvé on ühe noore Prantšuse laulukimmi nimi, kes Pariisis suure ooperis laulab. Kõik, kes teda on kuulnud, on täis waimustust, sest tema hääl olla ära rääkimata ilus. Preili Calvé olla kõige juurem laulja, kes ial Pariisis on laulnud.

Laulu ja mängu leht.

Kuufiri Gesti muusika edendamiseks.

Wastutaw toimetaja ja wäljaandja Dr. K. A. Hermann.

Sinub kuus korra.

Sind aastas kätteaatmisega 1 rubla. —
Sje ära tuua aastas 80 kop.

Tellimisi wõtab

iga raamatukauplus ja muusika-ebendaja wastu.
Toimetuse aadress tellimise, raha- ja muudele
kirjadele: „Dr. K. A. Hermann Surjewis.“

Muusik wanas Egiptuses.

(Sürg.)

Amon, ja asjade hoidja . . . Teretust sulle, et meies elad,
Kummardust sulle, kes meid sa oled loonud.
Kuni taewa kõrguseni, üle kauge maa,
Kuni mere sügawuseni kõlaga see! Jumalad kummardawad su suurust,
Wainud, keda sa oled loonud, kiidawad sind,
Distsawad oma piirmitaja jalgade ees,
Nemad hiihiawad: Oh tere tulemast, ja jumalate isa, kes ka taewast tõstas,
Alga ka maailma piirmitab . . .
Meie, keda oled loonud, täname sind, et meid elule sa kutsunud,
Meie kiidame sind ka selle eest, et meile jääd, —
Kuuljus sulle, kes sa jamašeta oled — ainus üks,
Sina, kellel palju nimesid, mille arwud teadmata.

Mitmed selle hymnuse kohad on nii ilusad, et nad isna hästi ka kristliku
Jumala kiituseks sünniwad, kellest üteldakse, et ta on „Galastuse Isand, kelle ar-
mastusel ei ole otja.“ Ühel kõrbe saarel (vasil) nimega El Kargeh on hymnus, mis
kõike maailma jumalaks teeb, kes elu annab ja kelle jälgi terwes looduses tuntakse.
Paneme siin mõne sõna sellest laulust kõikjumalale lugeja ette:

Jumalad, need teretawad tema kuninglikku suurust isandaks,
Kes end kõiges, mis on ial, ilmutab,
Kelle nimi kõiges on, nii hästi mäes, jõe woolus.
See, mis kõiges asjas wiibib, see on Amon,
See on kuningline jumal algusest.
Ta on Ptah, see kõige suurem jumalate seas . . .
Sinu saladus on tundmata, iga jumal on su kuju wõtnud,
Alga sinu omaga, kui wõrdlen, on nad hiilgušeta . . .
Tema üffi loob end ise miljonites kujudes,
Ta on kõige suurem ehitaja, kes on algusest ju olnud,
Kes on oma ihu teinud oma kättega
Igal kujul nõnda, nagu ise tahtis.
Wiibides ja kestes ei ta lähe hukka.

See saladusline jumal, keda see ilus hymnus kiidab, on „kõige elu“;
„ta armastab ka kõige alamaid loomasiid; ta armastab skorpioni augus ja on ka

Krotohillide jumal, kes wette sulpsawad.“ Tema on „ainus, wõrdlemata, igal pool märgataw, siiski nägemata; ta on kõige sees igaweseks elu andjaks.“ Selle hiilgawa salmiku põhjusemõte on: Jumal on loomulik maailma kohaline kord ja seadus.

Ruda wiisid niisuguse salmiku juurde oliwad, kes aimab jeda! Üksnes arwata on jeda mõimalik. Praegustes Abessüria palwelauludes on imelik ükskuine wiis, ja mõned õpetlased arwawad, uuisugune wiis olnud ka neil hümnuistel.

Kopti kristlaste kiriku-laulud on ka ühchelised ja joru moodi, ning iga heli ette käib mingi keerutus ehk wigur; tahtmata peame siin ka wanade kiriku-wiiside pääle mõtlema, mis ligi 1860. aastani ja enne jeda wanemate eestlaste suus wäga palju on lauldud, sest ka neis oliwad iga heli ees keerutused ehk wigurid.

Nii palju näib kindel olewat, et egiptlased ühe häälega laulsiwad. Ka praegu on mitmetel Afrika rahwastel mitnehääline laulmine wasta meelt.

Aga Egiptuse hümnustes tuleb ka kohtasid ja sõnu ette, mis meie arwates sinna siise sugugi ei sünni ja milles õige rumalad mõtted ilusate mõtete kõrwal on leida. Nõnda on ümber rändawate lauljate poolst järgmist hümnust päitefese lauldud:

Sina oled noor mees, ilus ihust, kui ja tõuseb,
 Znimeste elu ja ka jumalad sul' õiskawad.
 Heliopolise wainud teda kiidawad,
 Buto wainud kummardades teda tõstawad,
 Teda p a a w i a n i d auistawad
 Ja kõik metša-loomad ühes ülendawad.

Ragu näha on wanad egiptlased paawiani ka mõneks mõislikuks loomaks pidanud.

Imelik ei ole see kuulda, et wanadel egiptlastel ka matuse-laulusid oli. Need laulusid on weel täna päew mõned wanadesse hieroglyfidesse järel jäänud. Matuse-lauludest on näha, et egiptlased ka elu pärast surma uskusiwad. Leina-naesed laulsiwad armsale mehele: „Nõnda õhtu poole, ja kallid lahkunud mees! Kõik meie nutame su järele, ja kudetud hing! Kui päew on igawikuts läinud, siis näeme sind jälle. Sa lähed maale, kus inimesed kõik ühe-sarnased on.“ Nõnda laulsiwad naesed. — Matusel tantsiwiwad noored neidurneid rõõmits, sest nad arwasiwad, et surmu teisest ilmast weel jeda hää meelega näeb, mis maailmas talle meeldinud on. Tantju juures oliwad need neid koguni alasti, muidugi — jälle surmu waimude rõõmits ja auits! Et see tants muusika ja trummi järele sündis, on iseenejest mõista.

Sfeëranis haledad ja ärdad on matuse lauldud, millel muidugi ka hale ja ärras wiis juures oli. Suba Herodot, Greeka ajaloo kirjutaja, ütleb, et wanas Egiptuses leinalauldeid on lauldud. Leinalaulute siiru on wäga õpetlik olnud. Nõnda loeme ühes kmingas Eutusi matuseks lauldud lauldes aastast 2130 enne Kristuse sündimist:

Kuningad, kes enne jeda ilmas elanud,
 Linuwad nüüd oma pyramidides,
 Nõnda ka kõik targad ja ka kallimeelsed,
 Kes on ehitanud majasid, mis enam kusgil 'pole . . .
 Sää! ja näed, mis on nendest saanud . . .
 Nemad on just nii, kui nad ei oleks olnud.
 Keegi ei wõitulla üttelema, mis nendest wiimati on saanud,
 Kes wõiks meile ütelda, kuis nende käsi käib, ja jüdannt tõsta,
 Kuni me ka sinna kohta läh'me, kuhu nemad läinud.
 Kui sul süda rõõmus, maitse siis sa löbu,
 Täida oma soowi nõnda kaua, kui sa elad.
 Pane miri päha, peened riided selga, linased,

Ehi ennast nõnda ilufasti, kui sa wõid,
Ara lase oma julgust langeda.
Käi sa oma meele järel' rõõmu nõudes
Nõnda kaura, kui sa maa pääl elad.
Argu sinu jüda kurwaks mingu,
Kuni julle tuleb kaebtuse päew.
Aga see, kel jüda waiti seisab, ei ta kuule nende kaebtust,
Nii ta see, kes haugas magab, ei ta näe nende leina.

Hilgwal näol pea sina rõõmsat päewa,
Ara maga ega puhka tema ajal.
Keegi ei wõi wõtta wara endal' hauda,
Keegi ka ei tule tagasi, kes kord on hauda läinud.

Pühitje sa rõõmsat päewa, preester!
Pane salwi ja hääd lehti oma ninale,
Pane pärjad lotus-lillest õe päha,
Selle lihtmeid ehtida, kes on ju hingel armas,
Sellele, kes sinu kõrwal istub.
Lase oma kõrwadele laulda, mängida,
Wiska selja taha mured, mõtle üksnes rõõmu pääle,
Kuni päew jull' tuleb, millal sina lähed
Sinna maale, mis waitust armastab.

Eks ole selles laulu-luuldes üteldud: „Maitse täiesti elu eme, kui ju jüda waitseks jääb,“ sest „üksnes need rõõmud, mis ja oled maitsevad, on ju päris omandus,“ nagu seejama luule weel pärast ütleb. Nõnda ostakiwad egiptlased juba enam kui kaks tuhat üks sada aastat enne Kristust mõtelda. Kuib ka ligemise armastus ei ole nendele tundmata olnud. Ühes luuldes loeme:

Anna leiba sellele, kel põibusid ei ole,
Nõua enesele alatiks hääd nime järel-ilmas!

Et ligemise armastus on juba nii kaura papyruse kirjadesse üles pandud, see on küll väga mälestamise väärt.

Et wanal ajal Egiptuses kuningale kõige ilufamaid sõnu üteldi ja lauldi, see on muudugi teada. Weel nüüdsel ajal tehtakse kuningad ja walitsejad sagedasti nii kõrgeks ja targaks, tuhat ja jälle tuhat meelitajat on kuningale ümber, kes talle iga päew ütlevad, et paremat, heldemat, kõrgemat, wägewamat, mõistlikumat, ilufamat enam ilmas ei ole kui tema. Siinib see nüüd nii, seda wähem oli see siis wanal ajal ineks painna, kui kuningad otse jumalateks tõsteti ja nendele ohwridgi wiidi, mida nad wiimaks nõudmaga hakkawad. Nõnda on näituseks üks laul, mis kuningas Seth II. awuks umbes kaks tuhat aastat enne Kristust on lauldud, nõnda:

„Booma mulle oma nägu, sina üles tõusew päite,
Kes kaks maad on ilul selgeks teinud!
Sina päitse-ruutuks oled inimestele,
Ujad pimeduse wõimul ka Egiptusest.
Sinu tegumood on nagu sinu isal Ra'l,
Kes sääl kõrgel taewa wõlwil jätendab.
Sinu jooned ulatawad kaugemale maale.
Kui sa enese palees end wälja puhkad,
Siis sa kuuled kõigi maade sõnu,
Sest et sinul on ju millionid kõrwad,
Sinu film on selgem kui on taewa täht,

Sina wõid weel paremini näha kui ka päike.
Mis ka keegi räägib kõige kaugematel maadel,
Seda kuulleb siin ärgas kõrw.

Ja kui mina teen ka, mis on warjul hoida,
Sinu film wõib seda näha.

Oh ja Na, rikkam olemus, Na wälja walitud,
Sina oled ilu isand, kes ka hinge annab.

Ragu lugeja näeb, on siin kuningale meelehääks sõnu üteldud, mis tal omadused ütlewad olewat, mida inimesel üleüldse olla ei wõi: Ühelgi surelikul hingel ei wõi ju „millionid kõrwad“ olla ega wõi ka keegi inime paremini ja kaugemale näha kui päike wõi koguni oma kõrwaga kuulda, mis üks inimene kaugel maal mõtleb wõi ütleb.

Kui wäga kuningas igal pool ülem oli kui keegi teine inimene, seda näitab ka mõni kuu Egiptuse müüridel ja hieroglyfides. Nõnda näeme ühes kujus Karnaki templis, keda kuningas Tutinofis III. jumalate armuke on. Naisjumalad Isis ja Hathor wõtawad kuninga majesteedi eneste riimale, ja jumalad Horus ja Set õpetawad teda ilusasti ambud lastma, wõtawad teda kaenlasse, ja teda peetakse süles, ja kirjanduse jumal Thot kirjutab selle Pharao sõjateod taewalise hõmori-puu lehtedele üles.

Kui jumalad nii lahked kuningate wastu olivad, noh ega siis needgi wõinud wastu pahad olla, waid nad kinkiswad jumalatele kallid kiwa, kallid metallisid, orjastid maapaikastid ja wõidetud linnasid. Jumalatele anti, muudugi walitsetiswad preeftrid kingituse üle.

Aga ei mitte üksnes jumalad ja kuningad saanud auuks kiituse laulusid, waid ka suur Nili jõgi sai neid. Nii oli Egiptuse-maale õnnistuse jagaja. Igal aastal kord paisus tema wesi üle maa ja rammutas põldusid ja heinamaid oma mudaga, et muud sõnnikut waja ei olnud. Selle cest laulusiwad egiptlased jõeile kõige ilusamaid ja jüdamlikumaid laulusid oma tänu awalbada.

Üks tänu-laul Nili jõeile käib nõnda:

„Kumnardust sulle, oh Nii, kes end ilmutad maale,

Rahus sa tuled, annad Egiptusel elu,

Warjulik oled ja tood, mis pinedas, ette,

Nagu su tahtmine on ja alati olnud.

Sina'p ju lastad kõik waimud, mis päikese jumal on loonud,

Walad neid weega üle ja toidad ka loomade riiki;

Sinaks see oled, kes waimud joodad ja maid,

Kes meile leiba jagad ja wilja kaswada lasted.“

Auumärkide andmise pidud olivad wäga rõõmsad. Neil pidupäewadel ilmus Pharao enese palee jermal ülewale ja jagas jäält alla kaelakeesid, käepidemeid, sõrmuseid ja muud ehteasju oma kõrgematele ametnikkudele, kelle siida jelle üle rõõmus ja õnnes õiskas. Bärsst jagamist oli siis pidu muusika- ja tantšuga, kus juures ka „tantšusõed“ ei puudunud, kellel muud riiet seljas ei olnud, kui kitsas wöö niinete ümber. Just sedajama wiisi pühitseti ka lõikuse-püha, mis naisjumalatele Hathor'ile ja Bast'ile peeti, kes ka ihu-sugu õnnistasiwad. Källe sarnasel wiisil peeti ka perekonna-pidusid, millest alasti naesterahwad osa wõtšiwad. Müüd peaks keegi katsuma weel säärasteid pidusid järele teha! See langeks juba jeaduse poolest muhtluse alla. Ega wanas Egiptuses olivad hoopis teist wiisi kombed kui nüüdsel ajal.

Muusik on igal pool pidude rõõmu ülendamud, nõnda ka wanas Egiptuses. Kui muusika tegemise juures on ilusa kombe piiridest üle astitud, siis ei ole selle juures muusik milgi kombel jüüdlane, sest tema on alati puhas ja selge wõim, nagu kristalli sarnane mefi.

(Booleli.)

Erööstimata tüdruk.

(Pilt Pariisi elust.)

Ühel lõunaeajal istus ühes Pariisi wõõrastemajas üks teenija tütarlaps tühja lõuna-laua juures nagu noor puhast Magdalena ja nuttis kibedasti. Üks wana herra astus sisse ja wõttis nutwa neiu ligidal laua ääres aset. Neiu pööras ennaft warsti herca poole ja pühkis ninarätikuga oma silmi.

Neiu: „Tere, herra. Mis käjete enesele tüna?“

Herra: „Härjapraadi, olge nii hääd.“

Neiu (nuttu tagasihoides): „Ja mis joogiks soowite?“

Herra: „Dooge harilikku punast weini . . . aga külm, kui paluda tohin.“

Neiu: „Saab filmapilt, muu herra. (Soofseb kööki soomitud asju tooma.

Herra loeb ajalehte. Warsti tuleb ka juba tüdruk waga tagasi, filmad, tal ifka weel wesišeb.)

Neiu: „Siin on Teie roog — uih, he, ui, ui . . .“

Wana herra filmitseb neiid, kehatab ölanuffe ja hakkab sööma. Tema ligidale istub tüdruk ja hakkab jälle juure häälega nutma ja nutsuma.

Kuna herra süües talle juba esiofja käega märku andes oli oma kärsitust tunnistanud, lausus ta wiimaks neiu poole pöörates:

„Töesti, niifugust nuttu kõrwalt kuulates wõib ju inimene oma söögi-istu kaotada!“ Aga see kõik ei aita, ja herra hüüab selle pärast, oma praadi ifka edasi süües, tüdruku enda juurde. See tuleb ka, meeleärähellitult käsi ringutades.

Neiu: „Mis herra weel soowib?“

Herra: „Dooge mulle spinait munnadega.“ (Selle juures kummardab ta ennaft jälle ajalehte lugema. Tüdruk, selle kurbtus ifka weel kaswamas näib olema, tuleb warsti tagasi, tellitud sööki kaasa tuues.)

Neiu: „Si—hi—hiin ongi he—he—herra roog, ho—ho . . .“

Herra (kärsitult): „Kuulge, kas Te ei wõiks juba kord oma nuttu waigistada, wõi on Teil mõte weel kuu edasi tõmmitada?“

Neiu: „Palun a—ha—ha—andeks, muu herra, he, he . . .“

Herra: „Kas Teie ei tahaks wast nii lahke olla ja minu laua juures oma nutmist jätta, minu arwates on roog juba soolane küllalt. Wiist selle pärast oligi see härjapraad nii soolane!“

Tüdruk pühib seda nähes, et herra nii wihane on, oma filmad rätikuga kuuwaks ja oma kurbtust lühikeseks ajaks tõrjudes, istub ta wähe rahulikumal näol. Wana herra sööb rahulikult, kuid raske ohtamine, mis talle kõrwa kostab, äratub jällegi tema tähelepanemist.

Herra: „Noh, ütlege ometi, mis häda Teil öieti on? Mis Teid waerwab?“

Neiu (nutusel häälel): „Oh, kallid herra, täna hommiku, kui ma oma rehungi öiendasin, leidfin endal kakskümmend franki puuduwat, mille eest ma pere-mehele pean wastutama . . .“ (Nutuhoog takistab teda edasi rääkimast.)

Herra: „Teie leidsite . . . mis Te siis öieti leidsite?“

Neiu: „Et mul . . . hu, hu . . . et mul kakskümmend franki raha puudus.“

Herra: „Kakskümmend franki! See on ka raha, aga niifuguse äparduse juures ei wõi muud parata kui rahulikult kahju kanda.“

Neiu: „Kakskümmend franki! Selle eest oleffin omale wõinud uue kleidi wõi ilusa wöö wõi tasku-muri wõi kolm ilusat pitsidega ümberaetud särki östa. Oleffin ka terve päew öfja wõinud ennaft Boulogne puiestitus huwitada wõi teatris Sarah Bernhardti waatamas käia. Wõi ma oleffin ka kahe kuu kosti-raha wõinud oma wäikese poja eest ära maksta.“

Herra: „Mis, Teil on siis laps?“

Neiu: „On küll, ta saab juba pea aastaseks.“

Herra (keda see jutt huvitama hakkab): „Siis olete wist mehel?“

Neiu (imestusega): „Ei, ei ole, mu herra!“

Herra (kellele jutt ikka huvitawamaks läheb, pomiseb iseenda ette): „Kahju temast waesekesejt. Kuda oleks, kui talle miis franki jootraha annaksin.“ (Lauja häälega): „Noh, mis Teie poja nimi on?“

Neiu: „Ta nimi on Polyt.“

Herra (imestlel ja rõõmustab): „Wõi Hippolyt, just kui mulgi, oleme siis taimud.“ (Sveendale): „Miis franki, seda on wähe. Kas peaksin talle kümme franki andma. Hm, siis saaks tal kahju pooleks.“ (Lauja häälega): „Ja mis Teie pojast pärast peab saama, kas olete ka selle pääle juba mõtelnud?“

Neiu (murelikult naeratades): „Temaft peab sõjamees saama!“

Wana herra on ije ka atstawku sõjamees, kes oma painkist elab, ja see teatus teeb ta südame koguni julaks. (Ta mõtleb iseenesest): „Hääl meelel annaksin talle selle terve summa. Aga tõsi ta on, tõe poolest on kaaskümmend franki ka tüff raha... aga sellega wõrrelles... on ta ikka wäike summakene. Aga seda wõin ka oma tubakaraha küljest ära näpistada.“ (Lauja häälel): „Waene laps, pühkige püharad silmast, mis üksnes Teie juure rituwad. Siin on kaaskümmend franki, wõtte ja ärge nutte enam.“

Neiu (wõtab raha wastu): „Oh, mu kallis herra, ma ei tea, kuda Teid tänada wõiksin.“ (Ja jällegi hakkab ta juure häälega nutma.)

Herra (imestusega): „Kumige, müüd on ometi Teie kahju ära tajutud, mis siis weel nutate?“

Neiu: „Selle pärast, et... ma sedajama lugu, kui Teile, praegu enne seda ka ühele teisele lauawõõrale olin jutustanud, ühele wanale herrale, ja ka tema sai minu kurbtuseft nõnda liigutatud, et... et ta mulle juba kaaskümmend franki andisgi.“

Herra: „Mis, tema andis Teile juba enne kaaskümmend franki?“

Neiu: „Nii neh, mu herra... kõik see... õnnetus, mis mulle juhtunud on... selle wana herra heidus... ja Teie südame häädus... see kõik on minu meelt jügawalt liigutanud.“

Neiu lastis oma silmawee-oja wabasti woolata, kadus selle pääle wana herra juureft ära ja läks, ühte puhku nuttes teise laua juurde ühe uue külalise, ka wana herra, soowijid wastu wõtma. Ka see hakkas ka warsti õjawõtkitkul südamel järele pärima, misfugune kurbtus neiuil südame pääl wõis olla.

—55—

Sõnnuid muusika ja muu kunsti elust.

Preili Miina Hermann on waheajal oma juure laululoo „Kalew ja Linda“ wälja andnud. See on esimene täieline ilmalik oratorium (kõnelaul) Eesti keeles. See suur mitme-jaoline laul ei ole dieti muud kui Eesti rahwa luuleline ajalugu üfkitute ja looride wiisides. „Kalew ja Linda“ astuwad siin lauldes kuuljate silma ja kõrwa ette. Preili Hermann on selle hekitöö loomijega hiigla-töö Eesti muusika kajuks ära teinud.

Tallinnas peetakse juwel 1896 Keiserlikkude Majesteetide kroonimiseft suur üleüldine Eesti laulupidu. Lauljaid on juba üle kaks tuhat endid üles andnud.

Haapjalus, Pärnus ja wist ka Tartus tahetakse kroonimise ajal 1896 ka maatonna laulupidu ära pidada.

Linnamägi ja Lindberg Tartus on kaks wiulimängijat eestlaste seas, kellele hääd edu soowime. Esimene on ka tubli klaverimängija.

Gesti üliõpilaste jeltsi mängukoos on viimase ajal kokkumängimises väga tähtsaks tõusnud. Mäng on väga puhas ja ilus kuulda. Soovime agaratele teaduse jüngeritele jõudu isuheliks edendada.

Böhm'i keelpilli-kwartett, I. wiinul Carl Hoffmann, II. wiinul Josef Suk, bratsche Oscar Nedbal ja tsello Hans Wihan, on terwel Austria- ja Saksamaal kõlawat kiitust leidnud. Novembri lõpul ja dezebri algel andsiwad nad ka Riias, Tartus ja Tallinnas konzertisid ja meeldis nende ütlemata puhas mäng väga.

Terefina Tuu, wiinli kuninganna, kes nüüd mitu aastat grahwi Franchi-Berney della Waletta prouana Roomas waiksesti elas ja poegi ja tütreid sünnitas, on jälle poogna kätte wõtnud ning annab Italias, Saksamaal, aga ka meie kodus Riias, Tartus, Tallinnas ja Peterburis ning mujal Wenemaal konzertisid. Igal pool wõtakse noort jumalikult ilusasti mängiwat grahwiprouad waimustusega wašta. Tartus mängis ta 7. dezebriil.

Eugen d'Albert, maailma-kululus klawerimängija, on end oma teiseft abikaasast Brasilia prouast Teresa Carreno'ft jälle lahutada lastnud ja on kellegi preili Hermine Fink'i enesele kofinud. Ta on siis kolmandat korda abieluse heitnud, kuna eidiised kaks lahutatud naist ka elawad. Proua Teresa Carreno on, nagu teada, ise ka ilma esimene klawerimängija naeste seas, aga ei sündinud oma mehega siiski kokku.

Mascagni, kuululus Italia helilooja, on ka Wienis ja Grazis waimustusega waštu wõetud. Budapestis oli ta oma lauleluse «Cavalleria rusticana» 100. ettemängimisel ja sai suurt auu.

Preili Rosa Bötter, noor laulja, on Stuttgarti theatris väga meeldinud. Nürnbergis on üks segakoor, kelles 180 naesterahwast ja 150 meeste-rahwast, enamasti kooliõpetajad, Saksa helilooja Krug-Waldsee oratoriumi „Kuningas Rother“ väga ilusasti ette laulnud. Solo-osalad laulnud neiu Johanna Dieß Frankfurtist Maini jõelt ja hr Bachmann Nürnbergist.

Ferruccio Busoni loetakse nüüd ka maailma esimeste klawerimängijate sekka. Rein Annina Cappelli Italias on hiljuti Milano (Mailandi) Manzoni theatris ühte ooperi-etendust osawusega juhatanud, mis tema taktikepi järele väga hästi läinud.

Camillo Cverardi, kes aastatel 1849 kuni 1874 kõige parematel Europa näitelawadel maailma-kululus laulja oli (nimelt Pariisis, Milanos, Wienis, Madridis, Peterburis) on nüüd Wenemaal Kiewis, kus ta praegu laulu profesjoriks on, oma 25-aastast lauluõpetamise jubileumit 12. novembril 1895 pidanud. Ta oli aastast 1870 kuni 1890 Peterburi konserwatoriumis laulu profesfor ja pärast 5 aastat Kiewis. Nagu ta enne ise tubli laulja oli, on ta pärast palju lauljaid osanud harida ja õpetada.

Carl of Roszlyn, see on Ingliseimaalt Roszlyni würst, kes aristokraati jeltfiga reisib, on nõmits wõtnud ise näitemängijaks hakata.

Karl Hallé, laulu-juhataja, kes Ingliseimaal Manchesteri linnas on terwe pika elu ajal elanud, aga sündinud sakslane oli, on jään 76 aastat wana, ära surnud.

Rubinsteini mälestuseks asutatud aurraha (4000 marka = ligi 2000 rbl.) on Berlinis auuhinna-mõistjad noorele poolakale Henri Melzerile andnud heliloomise töö eest. Klaweri-mängimise aurraha, mis niijama suur on, sai keegi herra Lewin Moskwast.

Pierro Mascagni, Italia kuululus meister, astub ifka weel Saksamaal ette, ja sakslasi lähed hulga kaupä kuulama, kuida noor muusikumeister oma lauleluse juhatab. Nõnda juhatanud Mascagni hiljuti oma lauleluse «Cavalleria rusticana» (Talupeoja auu) Stuttgartis. Kuuljaid olnud palju, aga ajalehed on

kirjad, et wäljamaa meeste muusikat nii palju kuulama mindakse. Aga mis peawad siis eestlased tegema Eesti kodus, kus terwed ajalehed wäljamaa muusikat nõuawad, ja kui mõni Eesti laul julgub sekku sattuda, siis karjutakse jul kõrwad täis, et killast.

F. N. Hummel, ammu jurnud kuulus komponist, klawerimängija ja kuninglik kapellmeister, pidada Weimaris mälestusjamba saama.

Tomagno, Italia tenori-laulja, on Sakjamaal juurel osawõtnuigel laulnud. Malayi ooperi-lauljaid oodatakse Londonisse. Säääl tahawad need lõunemere saarte elanikud minnasjutulist laulebust ette kanda, mis wäga tore ja hülgaw olla. Laulebuse nimi olla Michi-Cha-Hirzan.

Mugust Stradal on ühe noore klawerimängija nimi, kes korraga Sakja muusika taewas on üles tõusnud. Sakja lehed kiidawad, et ta kõige suuremate mängijate esimesesse ritta lugeda sünnib. Hiljuti on ta Münchenis kongerdil mängides kõige juuremat waimustust äratanud.

Heinrich Vogel, Sakja kõige juurem Wagneri-laulja, olla wanaks jäämas. Ta häääl olla nüüd, mil ta juba 30 aastat laulnud, hoopis wäheheks jäänud, kuna Emil Göße alles ikka täiel jõuul ja häääl on.

Seda ja teist.

Huwitawa arwustuse on Amerika naljakirjanik M. Twain muusika kohta andnud. Küsimise pääle: Mis on muusik? on Mark Twain „Chicago Tim. Heraldis“ järgmise algupäralise seletuse andnud: „Muusik,“ ütleb ta, „on kära, mida inimesed pusanatega ja muude piinariistadega sünnitawad. Neid inimesi, kes niijugust kära sünnitawad, nimetatakse muusikantideks. On neid palju ühes koos — siis nimetatakse neid orkestriks ehk mänguooriks; on neid aga üks ainukene ja päälegi weel piktsade juuksetega ja kahwatanud näoga, siis on see — üks virtuos ehk kunstnik. Sagebaste kipuwad wanad piigad mängukunstnikkusiid hullumeelde saatma, kuna nad neilt suudlemisi nõuawad. Meie jagame muusikat kolmesse liiki: Sakja, Italia ja Prantsuse muusikusse. Kes Sakja muusikast aru tahab saada, peab teda sügawas mõttes kuulama, ja seks on häbaste tarwis oma kõrwad puuwillu täis toppida. Selle juures wõib ka magama uinuda, kuid norstamine on keelatud, sest midu wõiks arwata, et teie sest muusikust waimustatud ei ole. Italia muusiku kuulamisel istute ilma puuwilladeta kõrwades, aga pahanduse märgiks raputate pääd, kui mõni wiis iseäraliselt teie tähelepanemist äratub, aga üleülbse on kõik wiisid igawad, nagu ka Italia muusikas wäga sagebaste kordamisi ette tuleb. Prantsuse muusika kohta ei ole midagi öelda, sest et kõik Prantsuse sünnitused kerget meelt ja kiimalust awaldawad, millest haritud seltskonnas rääkida ei kõlba. Pääle selle on weel, Sumal hoidku meid, Amerika muusik olemas. See on kõige hirmsam, aga ühtlasi ka nii wilts, et ihegi wäntoreli mehed temast midagi teada ei taha. —da—

Vasalle ja Schmidt. Schweizimaal istus kord Bierwalsbädter-järwe kenal kaldal üks reisiija abielu-paar. Nendele ligines üks noor wiisafas reisiija, kes lõbusat juttu puhuda mõistis ja abielu-paarile nii meeldis, et nad teda enda tõlda kaasa sõitma kutsusiwad. Noor mees tahtis lahke paari nime teada saada ja wõttis seks otstarbeks wõõrasteraamatu käpile nii pea, kui nad hotellisse oliwad jõudnud. Waewalt oli ta nende nimesid leidnud, siis kadus ta jäält kui tina tuhka. Teiselt poolt oli ka paarirahwa hää tuju rikutud nii pea, kui nad oma küsimise pääle kellnerilt kuulsiwad, et see noor mees keegi muu ei olla kui tutaw kirjanik jozialdemokratide eestwõitleja Vasalle. Asi oli nimelt nii, et naesewees Dr. Julian Schmidt oli, kelle wasta Vasalle ühe oma kõige käredatest ja torkawamatest lendlehtedest oli kirjutanud.

—da—

Laulu ja mängu leht.

Ruuktri Gesti muusika edendamiseks.

Wastutaw toimetaja ja väljaandja Dr. A. Hermann.

Ilmub kuus korda.

5 rind aastas kättesaamiseks 1 rubla. —
3 re ära tuua aastas 80 kop.

Tellimisi võtab
iga raamatukauplus ja muusika-edendaja vastu.
Toimetuse aadress tellimise, raha- ja muudele
kirjadele: „Dr. A. Hermann Surjewis.“

Gesti laul Põltsamaal.

Eiis käisin kord ka Põltsamaal,
kus laulu-heli kõlas.

S. W. Samson.

Põltsamaa kihelkond ja alevik on Gesti laulu edendamises esimeste kohtade jekka lugeda, see tähendab: jään kõlas juba siis Gesti laul, kui pea terwel eesilaste maal midagi lauluft ei teatud. Küll oli kiriku-laul juba ligi kolm sada aastat eest-laste seas helisenud — esiti puudulikult ja pärast ikka täielikumini, aga muud laulu-ftid, iseenamisi nelja häälega laulmist, ei tuntud pea nii hästi kui ei sugugi. Tartus ligemini seletada, sest see on tähtjas asi Gesti laulu ajalooft.

Gesti laul Põltsamaal ja tema tubli edenemine on aga kõige rohkem ühe mehe alustust ja töö. See üks mees on Põltsamaa organist ja köster hr M. Wilberg, kes praegu, mil neid ridafid kirjutame, alles elawate seas wiibib. Herr M. Wilberg, kelle magane ja imestamise wääriline töö seni nii hästi kui tundmata on olnud, on ftis Gesti koorilaulu üks alustaja ja isa.

Martin Wilberg on Saffa wanemateft sündinud, kes Magdeburgi linnast pärit olitwad ja Põltsamaa ligi Paala jõe kalval Ralhyfo eht, nagu Põltsamaa rahwas liihedalt ütleb, Lippu kohas elafiwad. Sääli nägi Martin Wilberg esimest kord ilma-walgust ja nimelt 29. augustil 1821. Sääli jaotis Wilberg ka oma



M. G. Willigerode (1816—1888).

Prast. Gesti laulu edendaja.

esimesed lapsepõlwe aastad mööda. Aastal 1828 augusti-kuul pandi wäike Martin Põltsamaale Rapp'i kooli, kus ka juuni 1833 jäi. Märzi-kuul sel aastal astus ta seft koolist, 12 aastat wana, wälja ja pandi Paidesse maalermeister Lembergi juurde õpipoisiks. Juba koolis märgati noore Wilbergi wäga puhast ja heledat soprani häält, enam weel Paide kirikus, kus ta laulis. Meister laskis oma õpipoisigi kõike, mis see ostas, enesele ette laulda ja oli sellega wäga rahul. Paides elas see kord üks Schweizimaa mees ja juhatas jäänud waeste-laste kooli. See oli kooliõpetajate asutuse kaswandiſ Weugeri linnast ning hää laulu- ja noodi-tundja. Meister Lemberg lastis oma kõrgeandeliſt õpipoisigi selle juures noodi- ja laulu-tundisid wõtta. Lauluõpetajal oli wäga mõnus õpetamis, milles üſfikub helid kõik numbrite järele märgiti, mislabi nad wäga hõlpsasti meelde jäiwad. Noor Wilberg sai tubliks nooditundjaks, aga õppis ka tublisti maalija ameti ära. Joulukuul aastal 1839 tuli Wilberg Paidesst jälle Põltsamaale tagasi oma wanema wenna juurde, kes lühike aeg enne seda Põltsamaa kihelkonna-kooliõpetajaks oli saanud. Kihelkonna-kool oli siis umbes werst maad Põltsamaa alewisti ida poole miina Wõhma külas. Et kihelkonna-kooliõpetajal Wilbergil noodi-tundmist ei olnud, siis wõttis noorem wend Martin Wilberg koolis lauluõpetamise enese hoolde. See õpetus algas 10. päewal januari-kuul 1840. Juba kahe kuu pärast, 10. märzil, oli kooli katsumine. Noor Wilberg oli selle lühikese aja sees koolilapsed laulmises nii kaugele wiinud, et nad ostasiwad kooli katsumisel mõned koralid ja wastulaulud nelja häälega laulda. Kõige esimene koral, mis nelja häälega laulma õpiti, oli „Mu esu Kristus ise.“ Õpetaja Emil Hörſchelmann, kes aastal 1838 Põltsamaa kiriku pääle oli saanud, oli laulust otse waimustatud ja kiitis lauluõpetajat ja lapsi juure hää meelega. Nelja häälega laulu ei olnud sel ajal rahwas üleüldse kuulnud, ja see tegi otse ärarääkimata mõju. Kirikuõpetaja Hörſchelmann ja igauks teine, kes laulu kuulis, oli täis inestust, waimustust ja kiitust selle üle.

Aastal 1840 oli see ka, et organisti ja köster Petſch Põltsamaalt ära läks. Wanem wend F. Wilberg, kes wahel ajal noorema käest laulu- ja noodi-tundmist oli õppinud, sai organisti- ja köstri-koſa enesele, ja noorem wend Martin Wilberg sai abiks ja üksi täieks kihelkonna-kooliõpetajaks. Kihelkonna-koolis nõuti sel ajal Gesti keeli lugemist, kirjutamist, rehkendamist, laulmist, katekismust ja piibli-lugu, muud õpi-asju weel mitte. Muudugi astus niid kooliõpetajana Wilberg ka laulmises kõige juuremal sammul edasi. Juba oktoberi-kuul 1840 wõis ta oma kooriga Pajusi mõisa herrale von Wahlile, kes kiriku eſtſeisja oli, juunipäewaks äratust wiia. Herra v. Wahl oli laulu üle täis rõõmu ja waimustust ja kiitis rõõmu pärast raha ühe tubaoreli muretsemiseks. See orel jäi siis kihelkonna-kooli omanduseks ja on tema pääl pärast ka R. U. Hermann oma esimesed mängimise katsed teinud ja mängima õppinud. Selle oreli abiga oli M. Wilbergil wõimalik juuremaid laulusid õpetada, mida tööd ta siis iseäralise hoolega ette wõttis.

Martin Wilberg oli enesele jegafoori kofku seadnud. Selle koori liikmed oliwad kõige päält parema häälega kooli-õpilased, siis aga ka paljud ümberkaudse koha parema-häälsed inimesed. Et see üks Gesti esimestest kooridest oli, wõib olla koguni üleüldse esimene, siis ei ole wiſt küll kellelegi Gesti laulu armastajale wasta meelt kuulda saada, kuida selle lauljate nimed oliwad, kes muudugi niid pea kõik furnud on ja kellest üksnes mõned ainsad weel wanade hallpäädena elus on. Kõiki nimetada ei ole wõimalik, seft nimed on ära ununenud, selle pärast nimetame neid nii palju, kui meile wana herra M. Wilberg on ise teatanud. Kihelkonna-kooliõppijate kõrwal oliwad iseäranis tütarlapsed ligidalt küladest laulmas. Soprani lauljad oliwad: neind ſed Trunta ja Mari Peterſon Tuti talust, Anu Janno Antoni talust, Tiinu Reinberg küla-koolmeistri tütar — kõik Wõhma külast, siis weel Mai Weinglas Bauaſt-were külast, Mai Owersaus Uue Põltsamaa mõisast, siis weel 4 õde, Anu, Tiinu,

Gewa ja Ann Broofa, koolmeisteri tütredest Lustiwereft ja weel mõned neid naabru-
seft. Alti laulsiwad poisid kihelkonna-koolist, nende nimed olivad Joofep Broofa,
Jaak Rebane, Jaagup Janno, Jaak Matwei, Madu Supp, koolmeisteri poeg Karlson
Gawalt, Andres Leismann Lustiwereft ja Carl Fijcher ja mõned muud, kelle
nimedid enam ei ole meelde jäänud. Tenorit laulsiwad juhataja herra M. Wil-
berg ise ja keegi Jaan Mihkelson, kes koki Uuel Põltsamaal oli ja mõni teine.
Bassid laulsiwad juhataja wanem wend köster Wilberg, keegi Hans Watter, Kaarel
Reimann ja Jaagup Hartmann ümberkaudseft. Nõnda olivad Põltsamaa ja wõib
olla üleüldse Gesti esimehe koori muist lauljate nimed.

See koor õppis M. Wilbergi juhatusel esimeheks suuremaks laulukõrde ühe 8
häälega „Hosianna“ laulu ära, teadmata kelle komponeeritud, kuid laul kõlas wäga
ilusasti. Koor laulis selle laulu õpetaja Hõrschelmannile ette, kes efiti otse keeletu
ja juhm laulu ilu üle oli. Ta suutis wäewalt uskuda, kuida nii suur asi wõis nii
wähele jõnu- ja õppimisega toime pandud olla. „Kas see on wõimalik, et eestlastel
nii ilusasti wõiwad laulda?“ hüüdis Hõrschelmann Saksa keeli juhatajale Wil-
bergile ning ei jõudnud oma kõrwu enam uhalbada. Ei see olnud ka ime, sest seni
ei olnud weel keegi eestlaste suurt laulu kuulnud, weel wähem mitme-häälelist.
Mõte oli koguni üleüldne, et eestlane kõrgel õppida ega ilusasti laulda sugugi ei
wõi. Hõrschelmannile ei wõi seda pahaks panna, kui ka tema selles mõttes oli
ilms kaswanud.

Alga nii helisewat kaunist laulu kuuldes küpsis Hõrschelmanni meeles ettewõte,
Gesti keeles laulsiwad lüua, sest Hõrschelmann oli noorel põlwele tublid muusikaõpetust
maitse nud ja ka oma jagu komponeerima õppinud, kui ka mitte wigadeta. Alga kui
mõni wiperus komponeerimise seaduse wasta läbi läks, ei teinud see weel laulu in-
tuks, Hõrschelmanni loodud anne laulsiwad lüua tahtus mõndagi puudust. Hõrschel-
mann komponeeris ka siis mitmed ilusad laulud. Ja jõulu laupäewa õhtul 1841
peeti esimene laulu-jumalateenistus Põltsamaa kirikus lugemistega pühast kirjast,
mille wahel koorilaulud Wilbergi juhatusel kõlasiwad. Kogudus oli täis kõige suure-
mat imestust ja waimustust ning arwas inglite laulu Welsena wäljal kuulwat.

Wilberg jäi nüüd 6 aastat kihelkonna-kooliõpetajaks ja köstri abiks ametisse
ning elas Wõhma külas. Koor jäi kokku ja edenes mitme-häälelises laulus ifka
täielisemaks. Suurtel pühadel, aga ka wäga wäga tihhti liht nädalipühadel, laulis
koor kirikus kogudusele. Laul tegi alati suurt rõõmu, kui ka kogudus juba sellega
ära harjus. Mõnjal pool ei olnud kufagil siis laulmist kuulda. Herra Wilberg
läks oma kooriga aastal 1844 kufje pääle Wiljandisse, kus kirikus uus orrel fisse
õnnistati. Wiljandi rahwas kuulas mitme häälega laulu nagu mõnda imetegu. Asi oli
täiesti uus ja ootamata. Waat, mis „maainimesed“ kõik wõisiwad ära teha! Kui
koor kirikus oli laulnud, siis astus pärast seda Wiljandi õpetaja Hoffi koori pääle
ja tänas juhatajat ja lauljaid, ning pärast wõeti lauljad wäga lahkesti ja tore dasti
wastu. Bidu laulal joowiti muidugi jälle laulu kuulda, ja ega lauljadgi sellega
kufid ei olnud. Rõõmsa meelelega lastfiwad nad oma laulu lastjuda. Muidugi
teada ei laulnud sel ajal palju midagi muud kui waimulikka laulusid, aga sellest
oli see kord, sest et nelja häälega laul mus oli, kuuljatele küllalt.

Aastal 1845 nowembri-kuul furi köster Kolga-Jaanis ära, ja hr M. Wilberg
kufuti tema asemel, ja ta jättis kihelkonna-kooliõpetaja koha Põltsamaal maha. Kolga-
Jaanis ei olnud tal kihelkonna-kooliõpetaja kofuseid täita, waid tal oli üksnes or-
ganisti- ja köstri-amet. Alga Põltsamaa, Wiljandi ja Pillistwere kiriku-õpetajad
joowisiwad, et ta noori koolmeisterid õpetaks ja juhataks, mis ta ka hääle meele
tegi, selle läbi jäi ta ifka õpetamise harjumisele. — Muidugi teada läks Põltsa-
maal Wilbergi araminemisega laul oma jagu tagurpidi. Õpetaja Hõrschelmann tegi,
mis wõis, kogus ka fiini ja jääle lauljad oma saali kokku ja lastis neid laulda, aga

Juure koguduse õpetaja ameti talitused ei andnud jaks tarvilikku aega. Wilbergi wend, kes Põltsamaale jäi, ei olnud weel küllalt osaw lauljuhatamisjes, ja kihelkonna-kool lasti ära lõppeda, ning selle asemele tehti waeste laste kool, mille ühe maja isa pandi, kes ka juur laulumees ei olnud. Mõnda siis püüdufiwad ka kooli-õpilased laulus. Selle pärast paluti ka Wilberg Kolga-Jaanist iga jõulu ajaks Põltsamaale, ja siin kogus ta lauljad kofku ja õpetas nendele laulud selgeks, mis kirikuõpetaja Hõrschelmann oli komponeerinud. Nende laulude seas on ipeärani nimetada „Mu olgu Jumalale kõrges“ nelja häälega ja „Ja sina, Betlem Ewrata“ nelja üffiku häälele. Wiimases laulus laulfiwad preili Hõrschelmann, kirikuõpetaja öde, soprani, Hõrschelmanni proua altit, hr M. Wilberg ise tenorit ja bassi hr Carl Fischer, pärastene Uue Põltsamaa walitfeja. (Siin wahel on meelde tuletada, et K. A. Hermann „Põltsamaa endise õpetaja E. Hõrschelmanni laulud“ aastal 1885, enam kui 30 aastat pärast nende looja jurma ülesti Tartus triikki andis. Neis lauludes on mõnel ka aasta-nimmet juures. Aasta-nimmetest on näha, et laulud „Oh õnnis, kes waejel armu annab,“ on 1838 komponeeritud ja kahelooriline „Mu olgu Jumalale kõrges“ aastal 1840; need on siis laulud esimesest ajast, nagu ka „Jehowa mu karjane.“ Palju laulusid, mis Hõrschelmanni sellest esimesest ajast on loonud, on kaduma läinud. Laulust „Ja sina, Betlem Ewrata“ on märgitud, et ta aastal 1852 on loodud, mis aga nii ei ole, sest juba 1847 on teda lauldud, ta on siis ka sellel aastal wõi aastal enne seda komponeeritud. Wõõriti aasta-nimmet on sest tulnud, et wäljaandjale wõõriti see on teada antud.)

Põltsamaal oli aastal 1845—1852 lugu nii, et kõstri- ja organisti- (prelimängija-) amet üks teistest lahutatud oliwad. Organist oli kooliõpetaja Rapp. See suri 1852 ära. Mõisnikud wõtifiwad siis otseuse kõstri- ja organisti-ametit ühendada. Kirikuõpetaja Hõrschelmanni ajas asja nii kaugele, et mõlemad weinud Wilbergid oma kohad wahetafiwad, see on siis: hr Martin Wilberg tuli Põltsamaale tagasi, kuna ta wend Kolga-Jaani kõstriks ja organistikks läks. See sündis kõi aastal 1852.

Müüid hakkas laul Põltsamaal ülesti kõlama. Wahetajal oli Hõrschelmann jälle uusi laulusid komponeerinud, mille seas ipeärani nimetada on koori-laulud „Jehowa pärast on see maa,“ „Ritfiitusest olen ma Jehowat appi hüüdnud,“ „Päewad ja nädalad tulewad lähewad“ ja mitmed muud ilusad laulud, mis paraku enam alles ei ole. Rahjaks ei kestnud laulu ja muusikatööd Hõrschelmanniga enam kaua, sest juba jaanuari-kuiul 1853 kutsuti Hõrschelmann Peterburi Anna kiriku õpetajaks, ja nowembri-kuiul seljamaal aastal läks ta Peterburi uude ametisje, aga juri juba järgmisel aastal 1854 Peterburis ära. Et M. Wilbergil niifugusest õpetajast raste oli lahutada, see on kerge mõista. Aga ka terwe Eesti laul sai Hõrschelmanni äranimemise ja pea tulewa jurma läbi juurt kahju. See mees, kes Eesti keelde esimesed algusliised laulud komponeeris, oli oma kaunilt töölt lahkunud. Aastal 1853 tuli hr Carl Maurach Baistust Põltsamaale õpetajaks. Tema ei wõtnud küll ise tegewalt laulust osa, aga hr M. Wilberg õpetas seda suurema hoole- ning agaru-sega laulukoorile, kelle liikmed oliwad koolimeistrid kihelkonnast ja harwa ka mõned muud inimesed. Üks ilus konzert anti teise järele ikka weel sel ajal, mil mujal weel kas ei sugugi wõi wähe laulmift kuulda oli. K. A. Hermann, kes sel ajal Põltsamaal Wõhma külas üles kaswas, mäletab seda weel küllalt, kuida nimelt 1853 kuni 1863 laul wäga õitswal järjel oli. Ipeärani suurtel (jõulu, illestõusmise ja nelipüühi) pühadel ei püundunud koorilaul ialgi kirikus. Teabagi, et noor K. A. Hermann seda nagu taewalift kõla ärarääkimata waimustusega kuulas, nagu see ka terwet kogudust iga kord otse sütitas. Konzertidest osawõtmine oli wäga elaw ja juur, sest 300 kuni 400 rubla wõeti pea igal konzertid sisse, sest rahwast jootsis murdu konzerti kuulama.

Aastal 1864 sai ka K. A. Hermann koori liikmets — esiti poisikefena alti

lauljaks. Siis oli selles kooris õige hulgate tublifid neiusid ilusate häälttega, kelle seas neiu „pikk Anna“ ees otjas laulis. Altit laulsiwad pääle Hermannii weel koolipoissid J. Tolga, M. Sürmann (pärastene Tarwastu õpetaja) ja G. Mielberg (pärastene teedeministerinimi ametiis). Tenorit laulsiwad Tõnu Domel, koolmeister Amikweres, Tõnis Reinberg, koolmeister Kamaris, Joosep Kebane, koolmeister Uue-Põltsamaal Umbufis, Rein Künnapuu, koolmeister Nõmaweres. Bassi laulsiwad Joosep Proosa, koolmeister Wana-Põltsamaa Umbufis, Johan Kaalep, koolmeister Kalanas, J. Matwei, koolmeister Pajufis, J. Supp, koolmeister Kaawel (?), J. Janno, koolmeister Lustiweres, mõni lord ka Uue-Põltsamaa walitseja Carl Fischer ja pärast Abdawere Eduardi-kooli õpetaja J. Treu (päräsinimega Trull) ja K. Järw, kes ka koolmeister oli, ning mõned muud. Kui ka peaaegu kõikidel kauge tee oli kihelkonna-koolimajasse Põltsamaale tulla, tuliwad nad siisgi nädalis korra kokku, ja laul läks hästi küllalt. (Sel ajal ajus ka juba mujale laulukoorisid, kellest iseäranis nimetada on Tooma koor Jakobsoni juhatusel, Kurši koor Lampsõni juhatusel (joi 1869 suurel pidul teise aunuhinna) ja Tartu „Wanemuise“ koor J. W. Jannseni juhatusel.) Alatal 1865 nõuutati Põltsamaale ka pafuna-koor, mida osalt Tõnu Domel ja suuremaks kaswades K. A. Hermann kuni 1870 aasta lõpuni juhatas. K. A. Hermann oli ühte puhku nimetatud aastani ka ligi laulnud ja juhatas hr Wilbergi ärarõetul ka kihelkonna laulu-koori. Põltsamaa laul kõlas sel korral hr Wilbergi juhatusel täiel wõimul. Kõige suuremad oratoriumi laulud, nagu Händeli suur „Halleluja“ ja Haydni Loomisest „Küll taewas, see kuulutab Jumala auu“ ja palju jamaiseid laulusid läks wäga hästi. Januari 2. päewal 1871 lahkus Hermann Põltsamaalt ja läks Peterburi kooliõpetajaks, kuna laul weel ikka ta kodukohal ilusasti edenes. Laul ei ole Põltsamaal pärastgi soikunud, waid läks iseäranis wiimastel aastatel enam küllakoolidesse. Suurel laulupidul 1894 wõitis Põltsamaa laulukoor Tartus teise aunuhinna.

Nõnda olene siis lühedate sõnadega Gesti ühe efinese laulukoori ajalugu ära rääkinud. Herra M. Wilberg, Saksa mees, on selle koori hing olnud, on mitu kümmend aastat seda edendanud ja ise otse eestlaseliks saanud Gesti laulule hoogu ja edu andes. Soowime Põltsamaa laulule ja herra M. Wilbergile pikka iga ja agarat edasitõötamist.

Muusik wanas Egiptuses.

(Lõpp.)

Et wanas Egiptuses armastuse ja pulma juures muusik pää-asi oli, seda näitab ajalugu selgesti küllalt ja jutustab meile nii mitmed Egiptuse armastuse- ja pulma-lood ära. Armastus on alati maailma rahwaste juures ennast ka muusikas awaldanud, ei wõinud see ka Egiptuses teisiti olla. Misjughused wiisid armastuse-lauludel Egiptuses on olnud, on tundmata, nagu muudgi wiisid, aga mõndagi armastuse-laulu tunneme tuuma poolest. Ühes laulus on jutustatud, kuida neiu ilma rahutta ou, kuida ta süda on täis igatust ja ta laulab :

Oh mu wennafene, miks ei tule fina ?

Üksi olen wäljal, piüan linda lõkuga ;

Uga rõõmu mul ei ole, sest et sind ei näe.

Linda ei ma piüida täna suuda,

Seft et sind ei ole minu juures lõfsu seadmas.

Sina, ilus mees, mu soow on sinu juures olla,

Et su käsi minu käel seista wõiks.

Kui mu wanem wend ei tule täna õõsel,

Olen ma kui see, kes hauas lamab.

Sina oled minu terwis, minu elu.

Wiimaks leiab igatšew neiu enese armsama kui ta wäljal teda öö otša on
 oodanud. Siis ta laulab:

Wiimaks leidſin wenna tema toas,
 Ja mu ſüda on täis rõõmu . . .
 Ei ma taha temast enam taganeda,
 Minu käsi, ſee jääb kaua tema kätte.
 Kui ma ial wälja lähen õhtu,
 Siis ta wiib mind kohtadele, iluſatele.

Harris'e papyruſes Londonis on mitmed armastuſe-laulud lugeda nendele, kes
 hieroglyfi-ſirjaſid mõiſta oſkawad. Need laulud tuletawad ilma tahtmata piiblikſt
 Salomoni Ulemat laulu meelde, kus ka, nagu juba üllemal, armsamat „wemaks“
 hüüatakse. Säält on aſjatundjate ſeletuſe järele järgmiſt lugeda:

Sinu armastuſ, ſee tungib mulle hinge,
 Nagu weſi emast ſegab marjawiinaga,
 Nagu maguſ lõhn jääb gummi küllge,
 Nagu meſi ſulab kofku piinaga.
 Minu õe teha on kui lotoſ-lille pungad,
 Ja kui tema koraks minu juurde tuleb,
 Siis on ta kui hallikas, miſ elaw,
 Mille ümber lilled armsalt õitſewad.
 Mina heidan maha oma toas, olen haige,
 Ja kui uaabrid minult küſima ſiis tulewad,
 Ruda minu käsi käib, ſiis ütlen mina:
 Kui mu õde tuleks minu juurde,
 Siis ma ſaakſin warſti täitſa terweks,
 Seſt ta tunneb häſti minu haiguſt,
 Arſtidele teeb warſti häbi.

Nagu juba neilt ſalmideſt, miſ 1530 aastat enne Kriftuſe ſündimiſt on
 luuletatud, näeme, on armastuſ enam kui 3300 aasta eeft jedaſama wiift end
 awaldanud, nagu ta praegu end awaldab ſelle läbi, et ta armsamast hellu õrnu
 lauluſid laulab.

Neis armastuſe-lauludes on ſeſama põhjuſmõte leida, nagu teiſtes rõõmu-
 lauludes, milles nõuu antakſe ſilmapiſku maitſta. Ühes laulus haſſab foguui
 ſykomor-i-puu laulma ja ütleb:

Tule ning tee pühaks piduſ tänast päewa,
 Mõndaſama maitſe ſa ka hommiſt.
 Iſtu iluſaſti minu warju maha.
 Sinu ſõber iſtub ſinu kael paremal,
 Sina teed ſiis teda armastuſeſt joobruſks
 Ning teed kõit, miſ tema ſinuult nõuab.
 Aga mina näen ſeda kõite waitiwalt,
 Ei ma ütle kellelegi, miſ ma näinud,
 Ei ma lobiſe, miſ mina olen kuulnud.

Et ka wanas Egiptuſes armastuſt ja joowaſtawaid jookſiſid kurjaſti on pruugi-
 tud, ſeda wõime jällegi papyruſteſt lugeda. Iſeäranis juba enne nimetatud pere-
 konna-pidudel ei ole lugu juſt kõige karſkem olnud — ei armastuſe ega joogi
 pooleſt. Nõnda loeme üheſt lauluſt, et õpetaja oma õpilaaſt noomib, et ſee parajaſe
 mõoduſt on üle aſtuunud — nõnda:

Mulle üteldakſe, et ſa olla kirjad maha jätanud
 Ning et ſina muud ei tee, kui maitſed lõbu,

Käid ka ühest tänawast ja teisesse ;
 Üle hais, see ajab õhtul teised sinu juurest ära,
 Olu paneb sinu hinge wiimaks huffa.
 Sina oled nagu murtud aerupuu,
 Mis ei kuula enam inimese sõna,
 Sina oled nagu tempel ilma jumalata,
 Sina oled nagu maja leiwata.
 Wile juures laulma find nüüd õpatakse,
 R o o r e - p i l l i järel sõnu lugema,
 L y r a juurde laulu helil kõnelema,
 K a n d l e juures laulma kõlawast.

Wiimased read on noorele prassijale küll ka noomimisefks, et ta ikka paha elu elab, kus talle ometi nii ikusaid asju, nagu wile, pilli, lyra ja kandle mängu, õpetatakse.

Selle prassija seltsis ei ole aga noored neiu mitte puudunud, nagu seda luule kahetsedes ütleb. Need noored neiu olla teda „kaiutanud“ ja „tema istunud õliga kastetud, hiirerohupärg ümber kaela.“ Siis on ta rõõmu pärast „oma kõhu pääl kättega trummi löönud; aga kui ta üles tahab tõusta, tuigub ta, kukub maha ja määrab emast nagu krokodill.“

Pulmad wanas Egiptuses peeti ka laulu- ja mänguga. Rõige rohkem oli pulma puhul pruugiks wilet mängida. Peidmees, kes tihti alles 14 wõi 15 aastat wana, wiidi trummi löömise ja tõrwikute põletamise jaatusel tema pärisorterisfe. Siis wiiswad naesed ja neiu pruudi laulu- ja nalja-, lauljutüdrukute- ja weiderdajatega wanemate majast peidmehe korteri, kus peidmees esimest ford pruudi linikut tõstatab ja pruudi nägu waatab, sest enamasti ei tundnud pruitpaar üks teist. Kui siis peidmees leiab, et mõrsja, kes 12 aastat wõi natuke rohkem wana, meele pärast on, on rõõm ja lõbu seda suurem, ja pillimäng ning hüppamine algab suurema lustiga. Laulu neitid laulawad siis kõige suurema waimustusega laulujid armastuse magususest, õnnelikust elust, abielu armususest.

Naesterahwaste mängukoorid, mis pulmadel, murudel pidudel ja ka jumala-orjustel mängiswad ja selle mängu juurde laulsiwad, oliwad õige suured. Ühel pildil wanast Egiptusest näeme kuut noort naesterahwast, kõikidel mänguriistad kael, ühel mitme keelega kannel, teisel lyra, kolmandal balalajka moodi pill, neljandal kaks wilet, wiendal kolme keelega wibu õlal, kuna kuues laulab ja kättega laulutab.

Rõnda näeme siis Egiptuses juba mitne tuhanda aasta eest muusikat inimestele lõbu andwat. Õpetlaste murimiste järele on Egiptuses juba 5000 aastat enne Kristust kuuingad elanud, kes laulu ja mängu armastasiwad. Muusik on wägi ja jõud olnud, mille mõju alt end keegi ei ole lahti teha wõinud, kes siidames häädust, armastust ja woorust ialgi tundis.

Sõnumid muusika ja muu kunsti elust.

Neiu Helene Pefschén, klawerimängija, andis dezembri-kuul Riias, Tartus ja Tallinnas konzertisid. Noor neiu mängida wäga ilusti, aga kuuljaid olnud wähe, sest et neiu veel küllalt kuulus nimi ei ole.

„Wanemuise“ seltsi mängukoor muretšes enesele hiljuti uued puhkmänguriistad ja mängib nüüd õige ilusasti. Kooris on pool osa puhk- ja teine pool keel-pillid. Koori juhatajad on Wiera ja Hoffmann.

Perekonna-õhtud Wanemuise seltsis on ikka wäga lõbusad. Kuuljad istuwad laudade äärel ja lauljad ning näitlejad annawad näitelawal oma kunsti kuulda. Sagedasti on ilusat laulu ja mängu, mis palju lõbu teeb. Enamasti kogub neile õhtutele wäga rohkesti pidulisi.

„Saulu ja mängu lehe“ piltidest.

Oleme ka sel aastal „Saulu ja mängu lehesse“ piltisid pannud, mille juurde siin mõnda seletuse sõua ütleme.

Dawid Wirkhaus (pilt nr. 1 sees) on meie tuntud mägumees ja mägukoorige ebendaja olnud, kes Eesti puhkmängu on tublisti tõstnud.

Miina Hermann (pilt nr. 2 sees) on Eesti laulu ebendamud ja ise hulga laulusid loonud. Ta juhatab ka laulukoorisid. Lõpuks on ta ka oratoriumi „Kalew ja Linda“ loonud.

Friedrich Ederberg (pilt nr. 3 sees), Saaremaa Kaarma kihelkonna õpetaja, on Eesti keeles juttusid ja lauludeid kirjutanud ning pääle selle hulga waimulikka raamatuid.

Konstantin Tärnu (pilt nr. 4 sees), on muusikameister Tallimas, kus ta Saksa Nikolai kiriku sega- ja meeste-koori „Siedertafeli“ juhataja ning mitme kooli lauluõpetaja on. Ta on konservatoriumist läbi käinud muusikamees ja on ka Eesti keeles mõndagi komponeerinud ja Eesti koorisid juhatanud.

Paul Undrig (pilt nr. 5 sees), Walga Eesti õpetaja, kirjutas enne juttusid ja lauludeid ning avaldas need ajakirjades ja raamatutes.

Carl Robert Jakobson (pilt nr. 6 sees), on Eesti kirja- ja poliitikamees, kes aastast 1840 kuni 1882 elas ja „Sakala“ toimetajana Wiljandis juri. Tema on ka luuletust ja muusikat ebendamud ja ifegi oma jagu luuletanud.

Andreas Kurrikoff (pilt nr. 7 sees), endine Türi õpetaja, on 1874. aastal iseäranis ilusaid balladi-loomulisi lauludeid loonud ja pärast õpetaja ametis waimulikka raamatuid kirjutanud.

Eduard Ahrens (pilt nr. 8 sees), on Eesti suur keelemirija ja praeguse kirjawiisi põhjendaja. Selle läbi mõjus ta muudugi ka meie luulekeele kohta. Ta oli Kuusjalu kirikuõpetaja aastast 1837 kuni 1863, aga ta töd wältab edasi.

Ferdinand Hörshelmann (pilt nr. 9 sees), Tartu ülikooli usu-teaduse professor ja ülikooli kirikuõpetaja, kirjutas enne, kui ta Wiljandis Eesti kirikuõpetaja oli, mitmed Eesti waimulikud raamatud ja oli agar laulu ebendama.

Carl Körber (pilt nr. 10 sees), endine Wändra kirikuõpetaja, kirjutas Eesti keeles mitmed waimulikud ja ilmalikud raamatud.

Albalt Hugo Willigerode (pilt nr. 12 sees), endine Tartu Maarja kirikuõpetaja, praost ja konsistoriumi nõunik, luuletas palju Eesti keeli laulusid ja ebendas agarasti Eesti laulmist.

„Saulu ja mängu leht“ ilmub ka 1896. aastal edasi. Palume teda rohkesti tellida ja talle laulu-armastajate ja lauljate seas rohkem sõpru poetada. Aastal 1896 toob leht wanal wiisil **laulusid sega- ja meeste-koorige, wiinli-õpetust**, mis kunsti kõrgusele peab wiima, siis weel **suure oratoriumi-laulu** wõi ka **kantati** ja muud iga jugu muusika-tükisid, nagu ka rohkesti **lugemist, juttusid, naljaid, seda ja teist ja sonumid** nagu ka **luuletust**. Palume siis nii lahked olla ja ka „Saulu ja mängu lehte“ tellimiste läbi ebendada.